

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY OTMUCHÓW
NA LATA 2016 - 2019**

**OPRACOWANIE:
Jakub Danielski
ewidencjazabytkow@gmail.com**

OTMUCHÓW, LUTY 2016

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	14
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	19
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	24
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2016 - 2019 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	24
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Otmuchów	32
5.2.1. Charakterystyka gminy	32
5.2.2. Zarys historii obszaru gminy	33
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	49
5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	50
5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Otmuchów	54
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	56
5.5. Zabytki archeologiczne	66
6. Krajobraz kulturowy - dziedzictwo materialne i niematerialne gminy Otmuchów	77
6.1. Dziedzictwo materialne	77
6.1.1. Historyczne układy przestrzenne	78
6.1.2. Historyczne obiekty budowlane	84
6.2. Dziedzictwo niematerialne	92
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	94
8. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Otmuchów	97
9. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	104
10. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	105
10.1. Dotacje	106
10.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	112
10.3. Środki europejskie	112
11. Realizacja i finansowanie przez gminę Otmuchów zadań z zakresu ochrony zabytków	119
12. Bibliografia	122
13. Spis tabel i zdjęć	123

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Otmuchów jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Otmuchów. Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Burmistrza, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie Miejskiej sprawozdanie z wykonania programu. Program ten stanowi kontynuację opracowanego Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Otmuchów na lata 2008 - 2011, który został przyjęty uchwałą nr u XVII/131/2008 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 27 czerwca 2008 r. Program został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań. Kolejne sporządzane Programy powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Gminny program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Określa sposób ich realizacji, poprzez stosowne działania organizacyjne i finansowe oraz upowszechniające wiedzę o zabytkach. Program ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Głównym odbiorcą Gminnego programu opieki jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami Programu mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy. Istotnym celem Programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat Gminnego programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw: o samorządzie terytorialnym (t. j. Dz. U. 2016 poz. 446), o planowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. 2015 poz. 199) oraz o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1651). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyekspozowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochrona i opieka nad dziedzictwem kulturowym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jest regulowana wieloma aktami prawnymi, które powinny być uwzględniane w opracowywaniu programów opieki nad zabytkami. Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. nr 78, poz. 483, ze zm.) w przepisach:
 - **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.
 - **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.
 - **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.
- **ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu Programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:
 - **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,

b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,

c) dziełami architektury i budownictwa,

d) dziełami budownictwa obronnego,

e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

f) cmentarzami,

g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.
- 2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- 4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Rejestr zabytków - dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku

wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomości. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji Wojewódzki Konserwator Zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Pomnik historii - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy - jest formą ochrony zabytków. Tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- **Art. 16 ust. 1:** wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- **Art. 17:** określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych,

umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (prezydent miasta, burmistrz) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków”.

- **ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. 2016 poz. 446), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 199). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. 2016 poz. 290). Ustawa ta normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- **ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 1232, ze zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

- **ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1651), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 782). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 406, ze zm.). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1 i 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. 2016 poz. 239). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 774). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje

samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

- **ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych** (t. j. Dz. U. 2014 poz. 849, ze zm.), która mówi m.in. w art. 7, ust. 1, pkt. 6 o zwolnieniu od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.
- **Rozporządzenia:**
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015 poz. 1789).
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytku (t. j. Dz. U. 2014 poz. 399).
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 Nr. 212, poz. 2153).
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. 2004 Nr. 124, poz. 1304).
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytkowych za granicę (Dz. U. 2011 Nr 89, poz. 510).
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego za zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 Nr. 30, poz. 259).
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. 2004 Nr. 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 987, ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej,

kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzanie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 642, ze zm.). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. 2015 nr 123 poz. 1446).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Dokumenty, do których odwołuje się Gminny program opieki nad zabytkami połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Otmuchów zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumiły Rouby, są niezwykle ważnym dokumentem, związanym z ochroną zabytków w Polsce. W dokumencie zapisano między innymi: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W opracowaniu zostały zawarte cele i zadania dla Programu Krajowego. Stwierdzono, że „celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”.

Za istotne, uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich porządkujących sferę ochrony zabytków, które dotyczą konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych.

Podstawowe zasady konserwatorskie:

- zasady *primum non nocere* (z łac. - po pierwsze nie szkodzić);
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
- zasady odwracalności metod i materiałów;
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W dokumencie do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące założenia w zakresie:

- uwarunkowań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami: określenie stanu zabytków: nieruchomych, ruchomych i archeologicznych oraz stanu zabytków techniki, pomników

historii i obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Dodatkowo ocena stanu służb związanych z ochroną i opieką nad zabytkami i stan uregulowań finansowych, organizacyjnych i prawnych.

- działań o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa; przygotowanie strategii i głównych założeń ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadzenie jej do polityki sektorowych.

- systemu finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

- dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania: co oznacza ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.

- kształcenia i edukacji: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.

- współpracy międzynarodowej: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszony ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,

- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,

- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,

- poprawa warunków działalności artystycznej,

- efektywna promocja twórczości,

- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,

- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym zadaniem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

- **Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo**

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego

wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

- **Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020**

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

- **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 (KPZK 2030)**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030, przyjęta została uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Otmuchów omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie wojewódzkim. Obecnie na terenie powiatu nyskiego nie ma obowiązujących dokumentów, do których odwoływałby się Program.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Otmuchów na lata 2016 - 2019 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy. Dokumenty opracowane na poziomie województwa:

- **Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.**

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku została przyjęta uchwałą nr XXV/325/2012 przez Sejmik Województwa Opolskiego dnia 28 grudnia 2012 r. Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym regionalnym dokumentem strategicznym.

Strategia powstała z myślą o optymalnym wykorzystaniu potencjałów i szans rozwojowych regionu woj. opolskiego. W ramach procesu opracowania strategii wykorzystano analizę SWOT. Był to istotny etap diagnostyczny wspomagający proces formułowania wyzwań, celów strategicznych i celów operacyjnych.

Realizacja kierunków rozwoju, które zostały określone w Strategii, ma służyć osiągnięciu wizji naszego regionu w 2020 roku:

- regionu wielokulturowego, w którym najważniejsi są jego mieszkańcy: wykształceni, otwarci na zmianę, wiedzę i innowacje, a także aktywni - na rynku pracy i poza nim;
- przyjaznego środowiska życia dla rodzin, przedsiębiorców i wszystkich reprezentantów przestrzeni społeczno - gospodarczej;
- województwa z atrakcyjną ofertą rynku pracy, ofertą edukacyjną, kulturalną i gospodarczą, zachęcającą do wyboru tego regionu jako miejsca do zamieszkania, wypoczynku, inwestycji i rozwoju działalności innowacyjnej.

W rozdziale 2, w ramach diagnozy społeczno - gospodarczej opisano dziedzictwo kulturowe, jako jeden z wyróżników województwa opolskiego. Dziedzictwo kulturowe, którego bogactwo często przewyższa stan posiadania innych, znacznie większych i zasobniejszych regionów w Polsce, jest znaczącym czynnikiem rozwoju województwa opolskiego. Spośród wielu obiektów wyróżniają się przede wszystkim zabytkowe zespoły, w tym uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wizytówką regionu są liczne kompleksy zabytkowej architektury sakralnej i świeckiej. Z wielu szlaków w województwie na uwagę zasługują także droga św. Jakuba, przebiegająca z Europy wschodniej do Santiago de Compostela w Hiszpanii oraz szlak średniowiecznych polichromii brzeskich łączy ponad 20 obiektów z unikalnymi gotyckimi malowidłami ściennymi. W regionie znajdują się liczne zabytkowe świątynie na obszarach wiejskich, w szczególności drewniane kościoły na płn. województwa, a także zabytki techniki, rzemiosła i gospodarki oraz znaczące zabytki kultury

przemysłowej, technicznej i hydrotechnicznej warte zachowania, udostępnienia i wykorzystania na cele turystyczne. W regionie jest również wiele obiektów o dużym znaczeniu historycznym oraz zbiorów sztuki, także współczesnej. Niestety stan techniczny wielu obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego jest zły, co kwalifikuje je do renowacji i rewitalizacji, tak by podnosiły atrakcyjność turystyczną i społeczno kulturową regionu. O tożsamości regionalnej świadczy także dbałość o dziedzictwo kultury niematerialnej, łączącej głównie tradycje kultury śląskiej i kresowej, co przejawia się między innymi w specyficznym dla regionu folklorze, obyczajowości, języku i sztuce kulinarnej. Region opolski wyróżnia tradycyjna kuchnia, z której kilkadziesiąt produktów znalazło się na listach produktów tradycyjnych w regionie, kraju i Europie.

W strategii zdefiniowano 10 celów strategicznych, które określają docelowy, pożądaný stan rozwoju województwa opolskiego w poszczególnych obszarach realizacji strategii, wyznaczają obszary realizacji celów operacyjnych, tj. określonych zamierzeń, przeznaczonych do realizacji, w ramach których zaplanowano bardziej skonkretyzowane działania:

CEL STRATEGICZNY 1. Konkurencyjny i stabilny rynek pracy;

CEL STRATEGICZNY 2. Aktywna społeczność regionalna;

CEL STRATEGICZNY 3. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka;

CEL STRATEGICZNY 4. Dynamiczne przedsiębiorstwa;

CEL STRATEGICZNY 5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno - kulturalna;

CEL STRATEGICZNY 6. Dobra dostępność rynków pracy, dóbr i usług;

CEL STRATEGICZNY 7. Wysoka jakość środowiska;

CEL STRATEGICZNY 8. Konkurencyjna aglomeracja opolska;

CEL STRATEGICZNY 9. Ośrodki miejskie biegunami wzrostu;

CEL STRATEGICZNY 10. Wielofunkcyjne obszary wiejskie.

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego**

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego został przyjęty uchwałą nr XLVIII/505/2010 przez Sejmik Województwa Opolskiego dnia 28 września 2010 r. Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w rozdziale poświęconym planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej województwa, podkreślając również jako jedną z głównych zasad zagospodarowania

przestrzennego „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego, jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji”. Również rozdział traktujący o turystyce, w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Wg autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki. W związku z tym kierunki polityki przestrzennej w tym obszarze obejmą m.in.: ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ochronę, modernizację, konserwację i odbudowę obiektów i układów zabytkowych oraz innych obiektów kultury, budowę systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu międzyregionalnym.

Obszerny rozdział planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny, co pokazuje, jaką do tej dziedziny życia społecznego przykładają władze samorządowe województwa. Dokument, cytując ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i przypomina, że „ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu. Obiekty kultury materialnej powinny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego:

1. Zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
 - wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
 - wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
 - wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni;
2. Obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie mpzp z określeniem stref ochrony konserwatorskiej - priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym;
3. Nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w mpzp;
4. Kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych;
5. Wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem;
6. Oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy;
7. Harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji;
8. Zachowanie mieszkalno - usługowego charakteru centrów miast;
9. Ekspozowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego;

10. Inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno - gospodarczego.

• **Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku**

Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku podkreśla pierwszorzędną potrzebę zachowania dobrego stanu środowiska, jako podstawowego warunku zrównoważonego i harmonijnego rozwoju. W oparciu o diagnozę stanu środowiska, uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne polityki ochrony środowiska oraz wymagania w zakresie jakości środowiska i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych poniżej przedstawiono priorytety bądź uciążliwości wraz z głównymi kierunkami działań.

W programie określono wojewódzkie priorytety ochrony środowiska:

- ochrona wód i gospodarka wodna,
- ochrona powierzchni ziemi przed odpadami,
- ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami i środowiska człowieka przed hałasem,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody:

Dotyczy to przede wszystkim nowego podejścia do ochrony przyrody, uwzględniającego europejskie wymogi w tym zakresie. Istotnymi zagadnieniami jest również ochrona i zrównoważony rozwój lasów. Główne kierunki to: wdrażanie systemu NATURA 2000, optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniająca spójność ekologiczną województwa oraz ochronę różnorodności biologicznej, w tym pobudzenie aktywności samorządów, polepszenie wdrażania programu rolno -środowiskowego, wprowadzanie zielonej infrastruktury do planowania przestrzennego, odbudowa zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych, zwiększanie lesistości i przebudowa drzewostanów w oparciu o zasadę zachowania różnorodności biologicznej, w tym zalesianie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolniczej lub zdegradowanych za wyjątkiem terenów cennych przyrodniczo.

- ochrona powierzchni ziemi i środowiska glebowego.

W województwie opolskim powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona zajmuje łącznie 56 261,4 ha 2, co stanowi 27,2% powierzchni ogólnej województwa. Regionalny system obszarów i obiektów chronionych w województwie opolskim tworzą:

- obszary Natura 2000, w tym zatwierdzono 4 obszary specjalnej ochrony ptaków: Grądy Odrzańskie, Jezioro Turawskie, Zbiornik Nyski, Zbiornik Otmuchowski oraz wskazano do objęcia ochroną kolejnych 21 ostoi, docelowo obszarami Natura 2000 ma być objęte 6,6% powierzchni województwa;
- 3 parki krajobrazowe („Góry Opawskie”, „Góra Św. Anny”, „Stobrawski”), plan ochrony posiada w chwili obecnej Stobrawski Park Krajobrazowy i Park Krajobrazowy Góra Św. Anny;
- 9 obszarów chronionego krajobrazu;

- 36 rezerwatów przyrody, w tym 30 rezerwatów leśnych, 2 florystycznych, 2 stepowe i 2 przyrody nieożywionej;
- obszary o randze lokalnej: zespoły przyrodniczo - krajobrazowe, których na terenie województwa utworzono 14;
- użytki ekologiczne - 96;
- stanowiska dokumentacyjne - 9;
- pomniki przyrody - 606 sztuk.

Na terenie województwa opolskiego znajdują się obszary o wysokich walorach krajobrazu kulturowego. Ulegają one stopniowej degradacji. Na obszarach tych powinny zostać podjęte zdecydowane działania ochronne, w szczególności za pomocą instrumentów planowania przestrzennego. Wojewoda opolski opracował dokument „Ochrona i Konserwacja Zabytkowego Krajobrazu Kulturowego Województwa Opolskiego”, na którego podstawie określono obszary o predyspozycjach rezerwatów kulturowych i parków kulturowych.

Najważniejszymi celami w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego, w województwie opolskim są:

- ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego, w szczególności na wyznaczonych obszarach rezerwatów i parków kulturowych;
- ochrona obszarów o wysokich walorach krajobrazowych (przede wszystkim w granicach istniejących oraz proponowanych wielko powierzchniowych form ochrony przyrody, a także w granicach dolin rzecznych) przed dysharmonijnymi obiektami wysokościowymi i wielko kubaturowymi (instalacje wiatrowe, stacje bazowe telefonii komórkowej itp.);
- utrzymanie tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu rolniczego w szczególności w północno-wschodniej części województwa, kształtowanie poprzez zadrzewienia i zakrzaczenia krajobrazu intensywnie użytkowanego rolniczo (płd. - zach. część województwa) - łączenie ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2016 - 2019 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Władze samorządowe w procesie zarządzania gminą kierują się wytycznymi zawartymi w sporządzonych na poziomie gminnych opracowań, które obejmują całokształt zjawisk i czynników istotnych dla lokalnego rozwoju. Gminny program opieki nad zabytkami jest zgodny z innymi dokumentami gminnymi dotyczącymi różnych aspektów życia społeczno - gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Otmuchów zgodny jest z następującymi dokumentami:

- **Strategia rozwoju gminy Otmuchów na lata 2004 - 2020**

Strategia rozwoju gminy Otmuchów na lata 2004 - 2020 została przyjęta uchwałą nr XXII/208/2004 przez Radę Miejską dnia 30 grudnia 2004 r. Jest to dokument, który składa się z trzech podstawowych części:

1. Analizy stanu obecnego Gminy we wszystkich aspektach jej działalności;
2. Oceny „mocnych” i „słabych” stron Gminy;
3. Strategii określającej kierunki rozwoju strategicznego, czyli obszary, które mogą wpłynąć na rozwój jednostki samorządowej.

W strategii określono cele programowe na lata 2004 - 2013 oraz wyznaczono działania strategiczne zmierzające do osiągnięcia wyższego poziomu życia mieszkańców gminy.

Wyznaczona misja: Misją Gminy Otmuchów jest osiągnięcie trwałego rozwoju gospodarczego i społecznego na poziomie zapewniającym jej mieszkańcom wysokiego standardu życia.

Wyznaczona wizja: Wizję Gminy Otmuchów tworzy obraz regionu, którego mieszkańcy żyć będą na poziomie standardu europejskiego pod względem zaspokajania swoich potrzeb oraz kształtowania i rozwijania swoich aspiracji zawodowych i intelektualnych.

W rozdziale 2, podrozdziale 2.8. opisano zabytki na terenie gminy, które ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe podlegają ochronie konserwatorskiej. Są to zespoły urbanistyczne, obiekty architektury, budownictwa, parki, cmentarze, zabytki ruchome oraz stanowiska archeologiczne. Ponadto w niektórych wsiach wytworzone zostały charakterystyczne dla Śląska układy ulicowe wsi z dobrze zachowanymi zagrodami (frontowe budynki szczytowe, budynki wycugowe, zdobione bramy, itp.) Do wsi takich można zaliczyć: Broniszowice, Jarnołów, Jodłów, Kałków, Lasowice, Ligota Wielka, Lubiatów, Łąka, Maciejowice, Mieszno, Piotrowice Nyskie, Siedlec, Wierzbno, Wójcice. W rozdziale 2, omówiono także zagadnienie turystyki, która jest pośrednio związana z dziedzictwem kulturowym gminy. W mieście Otmuchów w mieście funkcjonuje hotel „Zamek” Otmuchów, który ma siedzibę w zamku kasztelańskim z XIII w.

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Otmuchów**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Otmuchów zatwierdzonego uchwałą Nr XXXII/274/2006 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 21 kwietnia 2006r. Zmieniono uchwałą nr XXXIX/300/2014 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 17 czerwca 2014 r. Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta jest zasadniczym elementem, który wyznacza politykę przestrzenną dla Rady Miejskiej. Studium to dokument, który przedstawia koncepcję zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta i stanowi główną wytyczną do sporządzania planów miejscowych.

Podstawowymi celami studium są: rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej rozwojem, sformułowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej gminy, w tym zasad ochrony interesu publicznego, stworzenie podstawy do koordynacji planów miejscowych i decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawanych bez planów. Równie ważnym celem studium jest również - promocja rozwoju gminy.

Cele i kierunki rozwoju gminy: Celem generalnym jest ożywienie gospodarcze i zapewnienie zrównoważonego rozwoju gminy w oparciu o aktywność biznesową dużych, średnich i małych i przedsiębiorstw produkcyjnych, nowoczesne rolnictwo, dynamiczny rozwój usług i turystyki. W świetle tak postawionego celu generalnego wymagana jest realizacja następujących celów szczegółowych:

1. Cele ekonomiczne;
2. Cele społeczne;
3. Cele przestrzenne - polegają na zachowaniu lub przywracaniu ładu przestrzennego w zagospodarowaniu miasta i wiejskich jednostek osadniczych z uwzględnieniem wartości kulturowych i przyrodniczych;
4. Cele kulturowe - polegają na zachowaniu wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz kształtowaniu atrakcyjnego wizerunku gminy poprzez: ochronę istniejących zasobów kulturowych; ich restrukturyzację, renowację i rewitalizację, kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego z zachowaniem naturalnych krajobrazów i zabytkowych układów urbanistycznych, uwzględnienie w planach miejscowych miasta Otmuchów i wsi problematyki ochrony wartości kulturowych.
5. Cele ekologiczne.

W studium w rozdziale VI. przedstawiono Uwarunkowania oraz kierunki i zasady ochrony wartości kulturowych. W rozwoju przestrzennym gminy związanym z ochroną środowiska historycznego, kulturowego i krajobrazowego gminy, należy kierować się według zasad uwzględniających zakres działań dotyczących tych sfer wartości środowiskowych, określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W studium omówiono obiekty zabytkowe: wpisane do rejestru zabytków, ujęte w ewidencji zabytków, zabytkowe układy ulicowe, cmentarze zabytkowe, zabytkowe parki, stanowiska archeologiczne.

Prowadzona polityka przestrzenna gminy powinna uwzględniać:

- konserwację i rewaloryzację w odniesieniu do obiektów i terenów zabytkowych;

- adaptację w odniesieniu do obiektów i terenów o potencjalnych wartościach kulturowych;
- modernizację w odniesieniu do obiektów nie mających cech zabytkowych, a dysharmonizujących obszar o wartościach kulturowych;
- utrwalanie dotychczasowej formy przestrzennej w danej miejscowości w sytuacji niewielkiego nawarstwienia w stosunku do formy pierwotnej;
- ochronę terenów osadniczych przed niekontrolowaną, pod względem estetyki architektonicznej, zabudową niedostosowaną do otoczenia;
- eliminację czynników degradujących układy historyczne jednostek osadniczych;
- adaptację i modernizację elementów zabudowy i krajobrazu do potrzeb współczesnych;
- zagospodarowanie obiektów opuszczonych;
- rewaloryzację wartości krajobrazowych, zachowaniem i adaptacją dawnych zagród chłopskich i folwarków stanowiących wartości historyczne i krajobrazowe;
- eksponowanie regionalnej odrębności terenu;
- bezwzględną ochronę historycznego układu przestrzennego i komunikacyjnego jednostek osadniczych;
- projektowanie nowej zabudowy indywidualnie, w dostosowaniu do otoczenia oraz zachowania równowagi elementów krajobrazu historycznego regionu;
- zakaz lokalizacji kubaturowych obiektów usługowo - handlowych o powierzchni sprzedażnej powyżej 1000 m² w strefie „A” ochrony konserwatorskiej.

„Podstawowymi elementami zachowanego dziedzictwa kulturowego są zabytkowe obiekty, układy przestrzenne i krajobrazowe (zamki, pałace, zespoły zamkowo - parkowe i pałacowo - parkowe), charakterystyczne dla Opolszczyzny układy ulicowe z dość dobrze zachowanymi zagrodami (frontowe budynki szczytowe, budynki „wycugowe”, okazałe bramy i/lub budynki bramne, spichlerze, zabudowa murowana o bogatym wystroju architektonicznym i inne). Ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe ochronie konserwatorskiej podlegają obszary krajobrazu kulturowego o predyspozycjach rezerwatów kulturowych o znaczeniu krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zespoły urbanistyczne, obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze, zabytki ruchome oraz stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy”.

W celu skutecznej ochrony zabytkowych układów urbanistycznych przewiduje się następujące kierunki działań:

- opracowanie planów szczegółowych i rewaloryzacji zabytkowych układów przestrzennych, w szczególności w miastach zabytkowych o randze krajowej, uwzględniających ochronę przed uciążliwościami wynikającymi z prowadzenia działalności gospodarczej i układów komunikacyjnych,
- wykonanie prac dokumentacyjnych archiwizujących rozwój przestrzenny miejscowości,
- rygorystyczne realizowanie wytycznych konserwatorskich w zakresie rewaloryzacji i użytkowania obiektów zabytkowych,
- preferowanie nowej zabudowy nawiązującej do stylu regionalnego i istniejącej zabudowy,

- objęcie szczególną ochroną panoram miast poprzez wyznaczenie strefy ekspozycji oraz chronionych osi widokowych, eksponowanie i odtwarzanie w sylwetach miejscowości dominant architektonicznych: wież kości łów, zamków, ratuszy,
- utrzymanie historycznego rozplanowania oraz podkreślenie i uczytelnienie ukształtowania przestrzennego miast, konsekwentne modernizowanie bądź likwidowanie elementów dysharmonijnych położonych w zabytkowym centrum miasta,
- utrzymanie ulic w ich dzisiejszym przebiegu oraz liniach rozgraniczających,
- utrzymanie mieszkalno - usługowego charakteru centrum miast,
- wprowadzanie do obiektów zabytkowych funkcji zgodnych z ich pierwotnym przeznaczeniem bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem,
- działania związane z ochroną przeciwpowodziową nie powinny wpływać niekorzystnie na obraz i ukształtowanie obszarów miejskich położonych nad rzeką Nysą.

Na obszarze gminy Otmuchów wyznaczono strefy ochronne w obrębie miasta Otmuchowa, zespołów pałacowo - parkowych, dworsko - parkowych i kościelnych oraz na obszarach skupisk stanowisk archeologicznych. Strefy ochrony konserwatorskiej dla miasta: Strefa „A” - pełnej ochrony konserwatorskiej obejmująca obszary szczególnie wartościowe, o bardzo dobrze zachowanej historycznej strukturze przestrzennej do bezwzględного zachowania. Zespoły o wybitnych walorach przestrzennych. Teren starego miasta w obrębie linii obwarowań wraz ze wzgórzem zamkowym. Granica strefy przebiega na zach. krawędzią wzgórza, na półn. na zapleczu ulicy cichej i Orkana, na wsch. wzdłuż ul. Roosvelta w kierunku półd. do ul.1 Maja i na półd. wzdłuż ul. 1 Maja do wzgórza zamkowego.

Strefa „B” - ochrony konserwatorskiej obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru i skali nowej zabudowy. Obejmuje tereny dawnych przedmieść, tj. Górne - przy ul. Krakowskiej, Młyńskie, pomiędzy ul. Mickiewicza i Opolską, Bialickie w obrębie ul. Mickiewicza i Matejki, cmentarz z zachowanymi nagrobkami klasycystycznymi z poł. XIX w., z kościołem cmentarnym św. Anny, neogotyckim z 2 poł. XIX wieku, kaplicą neobarokową z poł. XIX w, z częściowo zachowanym barokowym ogrodzeniem oraz osiedle z pocz. XX w., złożone z budynków wolnostojących w otoczeniu zieleni, o urozmaiconych bryłach nakryte dachami mansardowymi i wielospadowymi. Granica tej strefy od strony półd. - zach. przebiega wzdłuż potoku Młynówki i granicy cmentarza, na półn. - zach. wzdłuż ul. Warszawskiej. Od półn. - wsch. na zapleczu ul. Krakowskiej, Powstańców Śląskich i Ogrodowej. W części półd. - wsch. wzdłuż ul. Kościuszki, na tyłach ul. Opolskiej i na południu wzdłuż terenu parkowo - leśnego.

Strefa „E” Obejmuje buforowe strefy ochrony zapewniające ekspozycję panoramy miasta. Cały teren od ul. Mickiewicza, Matejki, Lipowej, terenów sportowych, Warszawskiej w kierunku miasta stanowi strefę ekspozycji. Usytuowanie miasta na wzgórzu stwarza dogodne warunki dla ekspozycji jego panoramy niemal ze wszystkich stron z tym, że najlepiej eksponowana jest panorama od strony półd. - zach., zach. i półn. - zach. Widoczność panoramy od strony półn. - zach. zakłócają bloki współczesnej zabudowy przy ul. Ogrodowej. Pomiedzy blokami istnieją natomiast otwarcia widokowe, tzw. bramy w kierunku rynku eksponujące

dominanty wysokościowe. Strefy ekspozycji występują również od strony wsch. - od ul. Nyskiej w kierunku płd. - zach. i w kierunku zach. od torów kolejowych oraz dwie mniejsze - pierwsza w zakolu ul. Kościuszki i Wiejskiej oraz na południu od terenu parkowego w kierunku płn. W ramach tej strefy projektowanie obiektów kubaturowych musi być poprzedzone analizą odnośnie ich usytuowania i gabarytu i zatwierdzone przez konserwatora zabytków.

Strefa „K” ochrony krajobrazu, obejmujące obszary krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym. Obejmuje zespoły zieleni naturalnej i zorganizowanej o wybitnych walorach krajobrazowych i rekreacyjnych: park zamkowy założony w XIX w., w miejscu zniszczonych zabudowań i fortyfikacji, skarpe miejską od strony zach., teren cmentarza, obszar parkowo - leśny na płd. od miasta pomiędzy Nysą Kłodzką i Młynówką, tereny sportowo - rekreacyjne na zach. od miasta, zadrzewione brzegi potoku Młynówki.

Strefa „W” - rezerwatowa obejmująca unikatowe i reprezentatywne elementy o znaczeniu naukowym lub emocjonalnym, które powinny być objęte ścisłą ochroną. Tereny posadowienia dwóch nieistniejących bram miejskich - Grodkowskiej przy ul. Krakowskiej i Młyńskiej przy ul. Mickiewicza. W strefie tej zakazana jest wszelka działalność nie związana z odkryciem i rewaloryzacją spodziewanych reliktyw zabytkowych. Działalność inwestycyjna może być uruchomiona po przeprowadzeniu szczegółowych badań archeologicznych.

Strefa „OW” - obserwacji archeologicznej. Obejmuje obszar miasta wraz z obwarowaniami i wzgórzem zamkowym, tj. teren nawarstwień kulturowych od XI w., na którym istnieje możliwość wystąpienia zabytków archeologicznych. W strefie tej wszelkie prace ziemne i inwestycyjne powinny być prowadzone pod nadzorem archeologicznym, a w przypadku odkrycia reliktyw zabytkowych przerwane celem przeprowadzenia badań specjalistycznych, które zadecydują o dalszym sposobie postępowania na tym terenie.

Dla terenu gminy ustalono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

Wieś Kałków:

- Strefa „B” i „K” dla terenu zespołu sakralnego;
- Strefa „K” dla terenu parku podworskiego.

Wieś Lubiatów:

- Strefa „B” dla zespołu dworsko - folwarcznego i kościoła.

Wieś Maciejowice:

- Strefa „B” dla zespołu dworsko - folwarcznego.

Wieś Nieradowice:

- Strefa „B” dla dworu.

Wieś Piotrowice Nyskie:

- Strefa „B” i „K” dla zespołu pałacowo - parkowego.

Wieś Rysiowice:

- Strefa „B” i „K” dla zespołu dworsko - parkowego.

Wieś Siedlec:

- Strefa „B” i „K” dla zespołu dworsko - parkowego.

Wieś Starowice:

- Strefa „B” i „K” dla zespołu dworsko - parkowego.

Wieś Ulanowice:

- Strefa „B” i „K” dla zespołu dworsko - parkowego.

Dla wyżej wymienionych stref na obszarze tym obowiązuje nakaz uzgadniania działalności inwestycyjnych z WUOZ w Opolu oraz nakaz zachowania zabytkowego układu. W strefie tej obowiązuje restauracja założenia parkowego, układu alei parkowych, ochrona i konserwacja drzewostanu, przywrócenie walorów krajobrazowych, zapewnienie ekspozycji zabytkowych struktur.

Dodatkowo strefą objętą stanowiska archeologiczne, dla których w strefie działalność inwestycyjna ograniczona uwarunkowaniami obserwacji archeologicznej. Nad pracami ziemnymi wymagany jest nadzór archeologa:

- Strefa „OW” na obszarach wsi Goraszowice, Rysowice, Siedlec, Starowice, Grądy, Wójcice, Broniszowice, Kałków, Ulanowice.

- Strefa „W” dla grodziska - na obszarach wsi Broniszowice, Maciejowice, Ulanowice.

• **Program Ochrony Środowiska dla Gminy Otmuchów na lata 2012 - 2015 z perspektywą do roku 2019” wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko**

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Otmuchów na lata 2012 - 2015 z perspektywą do roku 2019” wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko został przyjęty uchwałą nr XXIII/160/2012 przez Radę Miejską w Otmuchowie dnia 7 września 2012 r. Jest to aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla gminy Otmuchów na lata 2008 - 2011 z perspektywą do roku 2015, który został przyjęty uchwałą nr XXXIII/259/2009 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 6 listopada 2009 r. Program ochrony środowiska (dalej: POŚ) W programie określono cele i priorytety w poszczególnych obszarach. W odniesieniu do stwierdzonych problemów środowiskowych, określono strategię ochrony środowiska na najbliższe lata. Obejmuje ona różne dziedziny, dla których określono cele strategiczne, krótkoterminowe i długoterminowe. W obszarze ochrona przyrody, wyznaczono następujące cele:

Cel strategiczny: Wzmocnienie zasad ochrony przyrody oraz harmonijne gospodarowanie na obszarach prawnie chronionych i kwalifikujących się do ochrony prawnej, w szczególności poprzez procedury związane z planowaniem przestrzennym i realizacją procesów inwestycyjnych.

W tym, wśród celi długoterminowych do 2019 r.:

1. Rozbudowa i pielęgnacja systemu zieleni miejskiej, w tym zabytkowych założeń zieleni.
3. Ochrona krajobrazu kulturowego a w szczególności przeprowadzenie pełnej rekultywacji terenów zdegradowanych położonych w granicach miejskiego systemu przyrodniczego - w pierwszej kolejności w granicach dolin rzecznych.

Na terenie gminy prawną ochroną objęto obiekty (13 pomników ochrony przyrody) i obszary o wyjątkowych w skali kraju walorach przyrodniczych. Część gminy Otmuchów (6 627 ha) włączona została w Otmuchowsko - Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu, którego zasady ochronne określone są w rozporządzeniu Wojewody Opolskiego z dnia 17 maja

2000 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie opolskim. W granicach ww. obszaru powołane zostały 2 obszary specjalnej ochrony ptaków w ramach europejskiej sieci ochrony przyrody Natura 2000: „Zbiornik Otmuchowski” i „Zbiornik Nyski”.

- **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Otmuchów**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami wykonawczymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z aktami wykonawczymi dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m. in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych,
5. uwzględnia się ustalenia Gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Otmuchów jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

W gminie Otmuchów MPZP obowiązują tylko dla części obszaru gminy, które w większości nie obejmują zabytkowych obiektów. Zapisy dotyczące zasad ochrony

dziedzictwa kulturowego i zabytków dotyczą jedynie odkrycia przedmiotów przypuszczalnie zabytkowych w trakcie prowadzenia robót budowlanych ziemnych wymaga (pod karą grzywny):

- a) wstrzymania robót mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- b) zabezpieczenia tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia;
- c) niezwłocznego powiadomienia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Otmuchów:

1. Uchwała Nr V/53/99 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 27.02.1999 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Otmuchów dot. ustaleń dla terenu określonego symbolem 3.1 RPZ. S we wsi Ligota Wielka - MIKROMEX (Dz. U. W. O. z 1999 r. Nr 20, poz. 71) - pow. 0,31 ha.
2. Uchwała Nr XVII/151/99 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 30.12.1999 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Otmuchów dot. zmiany linii elektroenergetycznej 220 KV relacji Goraszowice - Świebodzice na 400 kV na odcinku w rejonie wsi Goraszowice (Dz. Urz. W. O. z 2000 r. Nr 14, poz. 51) - pow. 2,0 ha.
3. Uchwała Nr XXV/210/2000 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 30.11.2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Otmuchowa (Dz. Urz. W. O. z 2000 r. Nr 78, poz. 405) dla terenu po byłej mleczarni z przeznaczeniem na usługi turystyczne (motel, hotel z dopuszczeniem usług handlu, gastronomii, rzemiosła nieuciążliwego, administracji, wystawiennictwa) - 0,72 ha.
4. Uchwała Nr XLVI/334/2002 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 01.10.2002 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Otmuchowa obejmującego teren byłej bazy Gminnej Spółdzielni „Sch” w Otmuchowie przy ul. Nyskiej, Grodkowskiej (Dz. Urz. W. O. z 2002 r. Nr 111, poz. 1431) - pow. 3,65 ha.
5. Uchwała Nr XXII/205/2004 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 30.12.2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w mieście Otmuchów w rejonie ulic Nyskiej i Grodkowskiej (Dz. Urz. W. O. z dnia 4 marca 2005 r. Nr 14, poz. 432) - pow. 12,3 ha.
6. Uchwała Nr IX/69/2007 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 21.09.2007 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Otmuchowa uchwalonej uchwałą Nr XXII/204/2004 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w mieście Otmuchów w rejonie ulicy Warszawskiej (Dz. Urz. W. O. z dnia 29 października 2007 r. Nr 79, poz. 2391) - pow. 4,6 ha.
7. Uchwała Nr XVII/125/2008 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 27.06.2008 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Otmuchowa w rejonie ulicy Warszawskiej (Dz. Urz. W. O. z 2008 r. Nr 56, poz. 1736) - 9,0 ha.
8. Uchwała Nr XX/143/2008 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 26.09.2008 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Otmuchowa - Otmuchów Wschód (Dz. Urz. W. O. z 2008 r. Nr 88, poz. 2087) - pow. ok. 50,0 ha.

9. Uchwała Nr XXXV/268/2009 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 29.12.2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego we wsi Nieradowice (Dz. Urz. W. O. z 2010 r. Nr 21, poz. 326) - pow. ok. 17,5 ha.

10. Uchwała nr XIV/77/2011 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 29.11.2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu górniczego „Głębinów - Zbiornik II” znajdującego się w granicach zbiornika Nyskiego w części należącej do gminy Otmuchów (Dz. Urz. Woj. Op. z 2012 r., poz. 27) - pow. ok. 100 ha.

Poza ww. dokumentami gmina jest w trakcie opracowania Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz Program Rewitalizacji Miasta Otmuchowa, dla którego obecnie jest przygotowywany Projekt Uchwały intencyjnej w tej sprawie.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Otmuchów

5.2.1. Charakterystyka gminy

Gmina Otmuchów jest to gmina miejsko - wiejska, usytuowana w pld. - zach. części województwa opolskiego, w zach. części powiatu nyskiego. Gmina sąsiaduje od ptn. z gminami Pakosławice i Kamiennik, od zach. z gminą Paczków, od wsch. z gminami Nysa i Głucholazy. Pld. granica jest granicą Państwa z Czechami. Gminę tworzy miasto Otmuchów i 32 sołectwa: Broniszowice, Buków, Grądy, Goraszowice, Janowa, Jasienica Górna, Jarnołów, Jodłów, Kałków, Kijów, Kwiatków, Lasowice, Ligota Wielka, Lubiatów, Łąka, Maciejowice, Malerzowice Małe, Meszno, Nadziejów, Nieradowice, Piotrowice Nyskie, Ratnowice, Rysiwice, Sarnowice, Siedlec, Starowice, Suszkowice, Śliwice, Ulanowice, Wójcice, Wierzbo, Zwanowice. W niektórych sołectwach występują przysiółki: w Grądach - Laskowice, Pasieki i Rysiwie, w Maciejowicach - Grodziszczce, w Nadziejowie - Kamienna Góra, w Piotrowicach Nyskich - Krakówkowice, w Wierzbnie - Zwierzyniec. Gmina zajmuje obszar 18.823 ha, z czego 2801 ha znajduje się w granicach administracyjnych miasta. Powierzchnia gminy stanowi 2,2 % ogólnej powierzchni województwa. Siedzibą gminy jest miasto Otmuchów.

W strukturze użytkowania gruntów zdecydowanie dominują użytki rolne, udział powierzchni leśnych i zainwestowania pozarolniczego jest nieznaczny. Funkcja przemysłowa, związana głównie z eksploatacją kruszywa naturalnego i granitu (Kopalnia Granitu w Kamiennej Górze, Kopalnia Surowców Mineralnych Wójcice - piaski i żwiry), lokalnym przemysłem spożywczym Zakłady Przemysłu Cukierniczego „Otmuchów” S.A. w Otmuchowie oraz metalowym, PPH „TABO” T. Janicki w Otmuchowie, pozostaje w skali gminy jako uzupełniająca. Głównym ośrodkiem gminy jest miasto Otmuchów, o którego charakterze

decyduje znacznie rozwinięta turystyka sprzyjająca rozwojowi funkcji usługowej. Miasto pełni funkcję lokalnego ośrodka rozwoju.

Według fizjograficznego podziału województwa opolskiego położona jest w granicach makroregionu Przedgórze Sudeckie. Płn. część Gminy wchodzi w skład Wzgórz Strzelińskich. Środkowa część gminy, obejmująca miasto Otmuchów, Jezioro Otmuchowskie, zach. część Jeziora Nyskiego oraz część środkowego biegu rzeki Nysy Kłodzkiej, wchodzi w skład mezoregionu Obniżenie Otmuchowskie. Płd. część gminy (obejmująca między innymi wsie: Kałków i Jarnołów) wchodzi w skład Przedgórzca Paczkowskiego. Mezoregion ten przecina granica polsko - czeska. Kształt graficzny gminy na mapie wykazuje wyraźny podział jej terytorium na dwie części, które przedziela miasto.

Na terenie gminy Otmuchów główną rzeką jest Nysa Kłodzka. W obniżeniu Otmuchowskim, 2 km na zachód od Otmuchowa przez spiętrzenie Nysy Kłodzkiej zaporą ziemną utworzono w 1933 r. duży zbiornik retencyjny - Jezioro Otmuchowskie, które dzieli gminę na część płn. i płd.

Gmina Otmuchów leży na Obszarze Chronionego Krajobrazu. W gminie wyznaczony został obszar specjalny ochrony ptaków Natura 2000: Zbiornik Otmuchów (kod obszaru PLB160003). Także ze względu na walory rekreacyjno - krajobrazowe część gminy Otmuchów włączona została w Otmuchowsko - Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu, powołany uchwałą nr XXIV/193/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Opolu z dnia 26 maja 1988 r. Na terenie gminy znajduje się 15 pomników przyrody.

Przez teren gminy przebiega w kierunku wsch. - zach. droga krajowa ponadregionalna Nr 408 relacji Kłodzko - Nysa - Kędzierzyn Koźle - Gliwice. Sieć dróg powiatowych i gminnych zapewnia połączenie wiejskich jednostek osadniczych między sobą oraz z ośrodkiem gminnym.

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy

Pierwsi ludzie na terenie obecnej gminy pojawili się w epoce kamiennej, zapewne z południa, przekraczając łańcuch górski przez Bramę Morawską lub Kłodzką. Przed chrystianizacją w miejscu Otmuchowa istniała osada słowiańska, której położenie na szlaku handlowym sprzyjało szybkiemu rozwojowi. O jej wysokiej randze świadczyło istnienie kasztelanii - wg niektórych badaczy powstałej w ramach własności kościelnej - biskupstwa wrocławskiego. Bowiem dalsza historia regionu ściśle związana jest z historią księstwa nyskiego biskupstwa wrocławskiego. Wraz z powstaniem biskupstwa wrocławskiego w 1000 r. ustanowiona została prowincja kościelna obejmująca ziemie w dorzeczu górnej i środkowej Odry, co sprzyjało ich scaleniu w większą całość. Zabezpieczeniem granic diecezji miała być bulla protekcyjna z 1155 r. papieża Hadriana IV, która wymienia 15 grodów granicznych od Cieszyna po Milicz, między innymi - Otmuchów.

Otmuchów były własnością księcia Jarosława, od 1173 r. księcia opolskiego, w latach 1198 - 1201 biskupa wrocławskiego, który testamentem przekazał kasztelanię otmuchowską jako uposażenie stołu biskupiego. Starania o utworzenie księstwa prowadził biskup Wawrzyniec (1237 - 1232), który dokonał lokacji Nysy i zbudował Głuchołazy, równocześnie toczyły się ciągle spory między księciem a biskupem o zakres władzy na tym terenie, szczególnie pomiędzy biskupem Tomaszem II w księciem śląskim Henrykiem IV Probussem. W czasie tego konfliktu zamek w Otmuchowie został zniszczony, odbudowany w 1295 r. Ostatecznie w 1290 r. Henryk IV Probus zrzekł się wszelkich praw do kasztelanii otmuchowskiej, czyniąc z niej suwerenne księstwo, podległe pełnej władzy biskupów wrocławskich. Przywilej Henryka Probusa dał początek trwającej ponad 500 lat historii księstwa kościelnego, którego stolicą od 1290 r. stała się Nysa

Urząd kasztelana w Otmuchowie wzmiankowany jest w 1261 r. W bulli papieża Innocentego IV z 1245 r. potwierdzona jest własność biskupia Otmuchowa, gdzie wymieniono rynek i inne przynależności. Prawa miejskie otrzymał Otmuchów w 1347 r. - biskup Przeclaw z Pogorzeli lokował miasto na prawie flamandzkim. W rok później tenże biskup określił prawa wójta, rada miejska powstała między 1369 a 1470 r. W tym też czasie nastąpiło rozszerzenie obszaru miejskiego. Z tego powodu zarządzono budowę nowych murów miejskich, których wzniesienie potwierdza dokument z 1369 r. Znaczenie miasta podniósł fakt fundacji kolegiaty uposażonej w znaczne dobra ziemskie. Zapis fundacji sporządził biskup Waclaw w 1386 r., potwierdził w 1388 r. papież Urban.

Potem siedziba księstwa przenosiła się stopniowo do Nysy. Ostatnim z biskupów wrocławskich, którzy zmarli w Otmuchowie w 1456 r. był Piotr Nowak. W 1477 r. przeniesiono kolegiatę z Otmuchowa do Nysy, stabilizowała się nazwa „Księstwo nyskie” ostatecznie utrwalona w XVII w.

Równocześnie z powstawaniem księstwa na ziemiach kasztelanii rozpoczęła się intensywna akcja osiedleńcza. Około 1200 r. region Otmuchowa był bardzo skąpo zaludniony. Istniejące słowiańskie osady mogły być jedynie małymi przyczółkami i miejscami postoju. W ciągu stu lat od XIII do XIV w. w dobrach biskupich ziem Otmuchowa i Nysy liczba zagospodarowanych łąnów wrosła z 620 do 5520. Postępujące od zachodu planowe osadnictwo na prawie niemieckim, z którym łączyło się karczowanie lasów, poprawianie jakości gleb, przyczyniło się do wzrostu liczby ludności. Wśród przybyszów obcych znajdowali się Niemcy oraz flamandzcy i walońscy chłopcy. Równoległe z osadnictwem chłopskim w czasach rozbicia dzielnicowego na ziemie śląskie przybywało z Europy zachodniej rycerstwo z nadzieją na zdobycie tam majątków oraz urzędów. Doprowadziło to do transmisji zachodnich obyczajów. Osadnictwo średniowieczne zapoczątkowało zmiany ludnościowe i językowe na Śląsku.

W 1 poł. XIV w. księstwa śląskie złożyły hołdy lenne królowi czeskiemu, wchodząc tym samym w skład Królestwa Czeskiego, księstwo nyskie - w 1351 r. Śląsk wszedł w skład Królestwa Czech. W 1526 r. w wojnie z Turkami zginął król Czeski - Ludwik syn Władysława Jagiellończyka. Królestwo czeskie, a wraz z nim księstwo nyskie, przeszło pod panowanie Habsburgów. Po wojnach prusko-austriackich, w 1742 r., Księstwo Nyskie wraz ze Śląskiem

przeszło pod panowanie pruskie. W 1810 r. Fryderyk Wilhelm III, król pruski dokonał sekularyzacji dóbr biskupich.

Zanim to nastąpiło w 1 poł. XV w. padł ofiarą wojen religijnych. Otmuchów został zdobyty przez husytów 28 marca 1428 r. i splądrowany. Ponowny napad husycki miał miejsce 19 listopada 1430 r. Zdobyty został zamek i miasto - na okres pięciu lat, w którym to okresie przystosowano miasto do celów obronnych. W 1435 r. za cenę okupu w wysokości 1100 kup groszy czeskich husyci opuścili zamek i miasto. Lecz w 1443 r. wtargnęli do miasta po raz trzeci. Po rocznym ich pobycie przyjęli okup za opuszczenia zamku i miasta. Niemniej miasto z klęski podnosiło się bardzo powoli, tracąc znaczenie na rzecz sąsiedniej Nysy. Niemniej biskupi nadal się o nie troszczyli, biskup Jan IV Roth przeprowadził przebudowę zamku i odbudowę murów miejskich. W XV w. miało miejsce poważne nasilenie się konfliktów narodowościowych między mieszkającymi tam Polakami a ciągle napływającymi niemieckimi osadnikami.

W okresie renesansu, reformacji i początków kontrreformacji, miasta śląskie przeżywały wielkie ożywienie gospodarcze. Procesowi temu sprzyjał okres długotrwałego pokoju, jaki zapanował na Śląsku po zakończeniu wojen husyckich. Pomyślna koniunktura nie ominęła również Otmuchowa. W 1 poł. XVI w. Miasto otrzymało przywileje dla rzemiosła, przywilej warzenia miejskiego piwa, pozwolenie na budowę wodociągu. Mimo to Otmuchów pozostawał nadal jedynie miastem rolniczym i handlowym. Jego rangę, jako siedziby księstwa, podkreślały fundacje biskupów wrocławskich. Za panowania biskupa Jakuba Salzy wybudowano w 1538 r. ratusz. Za czasów biskupa Andrzeja Jerina przebudowano zamek, a za panowania biskupa Jana Sitscha dobudowano wieżę ratuszową i kaplicę - mauzoleum rodowe przy kościele św. Mikołaja. W dalszym ciągu miasto należało do biskupów wrocławskich, którzy szczególnie je sobie upodobali.

Po wojnie trzydziestoletniej, która w 1646 r. przyniosła miastu zniszczenia, Otmuchów ponownie ożył. Przyczyną rozkwitu był fakt przywrócenia kościołowi rangi kolegiaty - w 1650 r. dzięki biskupowi Karolowi Ferdynandowi Wazie. Najwspanialszy czas przeżyło miasto za panowania biskupa Franciszka Ludwika (1683 - 1732). Z jego fundacji został wybudowany barokowy kościół w. Mikołaja oraz tzw. „Zamek Dolny”, a także przebudowano zamek. W mieście działało wielu artystów.

W wyniku wojen śląskich, w 1741 r. miasto przeszło pod panowanie pruskie. Otmuchów został zajęty przez marszałka pruskiego Schwerina. Doszło do bombardowania miasta, grabieży i zniszczeń. W 1810 r. król pruski dekretem z 30 października wprowadził sekularyzację majątków kościelnych. Posiadłość otmuchowska z zamkiem została w 1820 r. przyznana, jako darowizna Wilhelmowi von Humboldt, ministrowi pruskiemu. W rękach rodziny była do 1928 r.

2 poł. XIX w. była okresem rozwoju przemysłu. W 1874 r. miasto uzyskało połączenie kolejowe z Nysą, co wpłynęło na rozwój jego zabudowy. W 1882 r. powstała największa na Górnym Śląsku cukrownia, zmodernizowana w 1924 r. Jednym z największych przedsięwzięć gospodarczych była budowa zapory wodnej i sztucznego jeziora o pojemności 143 milionów m³ w latach 1926 - 1935.

Po przejęciu Otmuchowa przez wojska 1 Frontu Ukraińskiego 8 maja 1945 r., zgodnie z umową zawartą między PKWN a władzami sowieckimi 27 VII 1944 r. Rosjanie mieli traktować obszary położone na zachód od Odry i Nysy Łużyckiej nie, jako obszar okupowany, lecz tymczasowo administrowany ze świadomością przekazania go stronie polskiej. Nastąpiło to jeszcze przed ustaleniami konferencji poczdamskiej, które przyznały te ziemie w administrowanie Polsce. Obecnie miasto przeżywając kolejny okres rozwoju kieruje się głównie w stronę turystyczno - przemysłową.

Wszystkie poniżej opisane wsie lokowane były na terenie kasztelanii otmuchowskiej - późniejszego księstwa nyskiego biskupstwa wrocławskiego i znaczna ich część w całości lub znacznej części stanowiła własność lub uposażenie biskupstwa. W części z nich na przestrzeni historii funkcjonowało wolne sołectwo o charakterze dóbr rycerskich, w kilku - inne wolne dobra. Po kasacie dóbr kościelnych przez pruski rząd w 1810 r. majątki biskupie znalazły się w zarządzie Królewskiego Urzędu Domen w Otmuchowie, Nysie lub w Maciejowicach, Królewskiego Urzędu Rent w Nysie lub w ręce właścicieli prywatnych.

Broniszowice - osada pierwszy raz wzmiankowana w 1305 r., powstała zapewne jako folwark w dobrach otmuchowskiego zamku biskupów wrocławskich. Została zniszczona w 1428 r. podczas najazdów husyckich, potem odbudowana rozwinęła się w niewielką wioskę. Po kasacie majątku biskupiego wieś znalazła się w Zarządzie Domen w Otmuchowie. W 1765 r. wartość majątku biskupów wynosiła 1200 talarów, we wsi mieszkało 8 kmieci i 5 chałupników. W 1785 r. - 8 kmieci, zagrodnik i 4 chałupników, we wsi było 14 domów i kuźnia. W 1825 r. było tu 19 domów, w 1840 r. - 22 domy.

Buków - osada wzmiankowana w 1260 r., od początku należała do dóbr biskupów wrocławskich. W ptn. części wsi istniało wolne sołectwo - Maszkowice, wzmiankowane już ok. 1300 r., które później należało do rady miasta Nysa. Początkowo osada rozwijała się powoli ale w poł. XVIII w. była duża bogatą wsią.

W 1765 r. w części należącej do biskupów wrocławskich - o wartości 3360 talarów, mieszkało 17 kmieci, 10 zagrodników, 15 chałupników, 5 wolnych ludzi i 4 rzemieślników. W Maszkowicach mieszkało 12 zagrodników, 6 chałupników, 3 wolnych ludzi i 3 rzemieślników. Ich wartość szacowano na 5946 talarów. W końcu XVIII w. w dobrach biskupów znajdowało się 31 domów, szkoła i dom nauczyciela, wśród mieszkańców było 17 kmieci, 8 zagrodników, 4 chałupników i kowal. W Maszkowicach było 26 domów, folwark, młyn wodny i dwie kuźnie. Mieszkało tu 17 zagrodników i 5 chałupników.

W 1810 r. dobra kościelne weszły pod zarząd Urzędu Domen w Otmuchowie, Maszkowice należały do Nysy. W 1840 r. we wsi było 99 domów, szkoła z nauczycielem i pomocnikiem, młyn wodny i leśniczówka. Mieszkańcy byli katolikami, należeli do parafii w Kałkowie. W 1840 r. szkoła obsługiwała również Kwiatków i dwie inne wsie ob. nieistniejące, zalane przez wody jeziora otmuchowskiego. W 1870 r. dzierżawcą majątku ziemskiego należącego do nyskiej kamery był por. Diettrich. W 1926 r. wzniesiono kościół.

Grądy z przysiółkami Laskowice, Pasiaki - Grądy były wsią słowiańską lokowaną na prawie polskim przed 1300 r. Do 1810 r. pozostawały własnością biskupią lub kapituły nyskiej. Wieś rozwijała się bardzo powoli, w czasie wojny trzydziestoletniej została całkowicie zniszczona. W 1765 r. majątek kapituły nyskiej w Grądach szacowano na 2267 talarów. Mieszkało tu 4 kmieci, 5 chałupników, 6 wolnych ludzi i 3 rzemieślników. W 1785 r. wymieniany jest folwark i młyn wodny, nauczyciel, 4 kmieci, 5 zagrodników i 2 pasterzy. W 1810 r. wieś znalazła się w zarządzie Urzędu Domen w Nysie, w 1825 r. była to wolna gmina płacąca podatki Urzędowi Rentowemu w Nysie. Folwark uległ parcelacji i sprzedany został chłopom. W 1840 r. we wsi było 18 domów, 16 gospodarzy, młyn wodny, kuźnia, gorzelnia, gospoda i staw oraz szkoła katolicka.

Przysiółek Laskowice - mała osada słowiańska lokowana przed 1300 r., własność biskupów wrocławskich. W 1726 r. obciążenia podatkowe chłopów wynosiły 666 talarów. Nie było tu folwarku ani dworu. W 1765 r. wieś była własnością kapituły kolegiackiej w Nysie, w 1784 r. był tu młyn wodny, wśród mieszkańców - 3 kmieci i 3 zagrodników. W 1825 r. wieś podlegała królewskiemu Urzędowi Rent w Maciejowicach, było tu 7 domów i młyn wodny, hodowano bydło (261 sztuk). Po 1945 r. wieś utraciła samodzielność i stała się przysiółkiem wsi Grądów.

Przysiółek Pasiaki - osada wzmiankowana w 1371 r., od początku stanowiła własność biskupów wrocławskich. Nie rozwinęła się w wieś, w 1726 r. obciążenia podatkowe chłopów wynosiły 137 talarów, zaś wartość majątku biskupiego w 1765 r. szacowano na 50 talarów. Mieszkało tu 5 kmieci, 5 chałupników, 6 wolnych ludzi i 1 rzemieślnik, w 1784 r.: 5 kmieci, 6 zagrodników, 1 chałupnik i pasterz. Po kasacji dóbr biskupich objął je wraz z kluczem otmuchowskim baron von Humboldt. W 1825 r. było tu 13 domów, w 1840 - 14, a wieś podlegała Urzędowi Rent w Nysie.

Goraszowice - osada słowiańska wzmiankowana w 1244 r., lokowana na prawie polskim, ponownie w 1334 r. - na prawie niemieckim. W XIV w. był tu folwark należący do mieszczan nyskich. Z czasem osada stała się własnością biskupów wrocławskich. W 1765 r. funkcjonowały tu dwa majątki. Pierwszy, o wartości 167 talarów, należący do biskupów wrocławskich, zamieszkiwało 6 kmieci, 4 chałupników, drugi - o wartości 2117 talarów, stanowił własność kapituły nyskiej, liczył 4 kmieci i 4 chałupników. W 1784 r. wieś wymieniana jest jako własność cystersów z Ząbkowic Śląskich. Mieszkało tu wówczas 11 kmieci, 2 zagrodników, 5 chałupników, był dom gminny i kuźnia. W 1810 r. część wsi należała do arcybiskupstwa, część do - kapituły nyskiej, część dóbr weszła pod zarząd Krajowego Urzędu Domen, który w 1840 r. miał w zarządzie całą wieś. W 1840 r. Goraszowice liczyły 20 domów, w tym tylko 15 gospodarstw, kuźnię, gospodę. We wsi był szewc, hodowano 103 sztuki bydła.

Janowa - wzmiankowana w 1300 r., lokowana wcześniej jako osada słowiańska. Była siedzibą rycerską. W 1 poł. XVII w. na folwarku wzniesiono okazały dwór (przebudowywany w XVIII i XIX w. oraz 1962 r.). Wieś znacznie ucierpiała w czasie wojny 30-letniej. W 1726 r. we wsi istniał tylko folwark, którego właścicielem w 1765 r. był von Rottenberg. We wsi mieszkało wówczas 5 zagrodników, 3 chałupników, 2 wolnych ludzi, i 1 rzemieślnik. W 1784 r. wieś

należała do Oehlera, był w niej folwark, młyn wodny, wśród mieszkańców - 8 zagrodników i 2 pasterzy. W 1825 r. wieś należała do Karla Gottschalka, liczyła 19 domów. W 1840 r. gdy właścicielem był Robert Röhmer, było tu 21 domów ale tylko 14 gospodarstw. We wsi nadal nie było kościoła, jedynie kaplica polowa, ponadto działała gorzelnia i szynk oraz młyn wodny. Hodowano merynosy w liczbie 550 sztuk. W 1870 r. właścicielem majątku był Anton Groce. Kościół wzniesiono w 1936 r. W 1944 r. przy folwarku istniał obóz jeniecki dla jeńców radzieckich - filia Stalagu 344.

Jasienica Górna - osada lokowana na prawie niemieckim przed 1300 r. jako wolne sołectwo, później posiadłość rycerska. W XIV w. jej właścicielem był ród von Haugwitz - ich siedziba znajdowała się w górnej części wsi, po ob. czeskiej stronie. W 1 poł. XVI w. wieś stała się własnością biskupów. W czasie wojny 30-letniej zniszczona i opuszczona, po wojnie została ponownie zasiedlona. Po wojnach śląskich wieś podzieliła granica państwowa, część z dworem znalazła się w Austrii. W 1765 r. majątek biskupi szacowano na 3734 talarów. We wsi mieszkało 25 kmieci, 2 zagrodników i 25 chałupników. W 1784 r. był tu kościół filialny parafii Ratnowice, plebania, szkoła katolicka, dom administracji biskupiej i 48 gospodarstw. We wsi mieszkało 29 kmieci, 2 zagrodników, 15 chałupników. Osobne sołectwo rycerskie należało do Kuschkego, obejmowało folwark, młyn wodny, kuźnię i 6 domów. W 1825 r. sołectwo przejął Joseph Bautzke, pozostała część była w zarządzie Urzędu Domen. Wieś liczyła 69 domów, kościół filialny, szkołę katolicką z nauczycielem i młyn wodny. W 1870 r. majątek ziemski we wsi należał do Juliusa Lorenza, wieś była ośrodkiem lokalnego tkactwa chałupniczego.

Jarnołów - wieś wzmiankowana w 1300 r., lokowana na prawie niemieckim przed końcem XIII w. Nazwa zapewne pochodzi od zasadzcy. Jedną z części późniejszej wsi było sołectwo dziedziczne, druga część pozostawała własnością biskupów. W czasie wojny 30-letniej mieszkańcy należeli do parafii w Vidnave. W 1726 r. i 1765 r. wieś podzielona była na część biskupią oraz sołectwo należące do klasztoru w Nysie. Łącznie liczyła 33 kmieci, 9 zagrodników, 16 chałupników, 3 wolnych ludzi i 6 rzemieślników. W 1784 r. część biskupia miała kaplicę i dom nauczyciela, liczyła 55 domów, a w wśród mieszkańców było 34 kmieci, 15 zagrodników, 5 chałupników. Sołectwo: folwark, 20 domów, 2 kuźnie i wiatrak, 11 zagrodników i 5 chałupników. W 1825 r. cała wieś liczyła 110 domów, była w niej kaplica modlitewna, szkoła katolicka z nauczycielem, wierni podlegali parafiom ewangelickiej i katolickiej w Łące, zaś posiadaczem sołectwa był von Salich; w 1840 r. - major Merkatz, w 1870 r. - Carl Wenzel. W 1840 r. we wsi było 126 domów, kaplica, szkoła katolicka oraz przejście graniczne.

Jodłów - wzmiankowany w 1272 r., stanowił własność biskupów. Było tu również wolne sołectwo, w 1360 r. należące należało do Tylmanusa i Mathiesa, którzy sprzedali 1 łan ziemi sołtysowi z Wierzbną. Mieszkańcy należeli do parafii katolickiej w Łące. W 1765 r. w części biskupiej - o wartości szacowanej na 1546 talarów, mieszkało 16 kmieci i 14 chałupników. Wolne sołectwo (5654 talary) znajdowało się w rękach następców Kalbusa i na jego terenie mieszkało 4 zagrodników, 2 chałupników, 3 wolnych ludzi i 4 rzemieślników. W 1784 r.

w części arcybiskupiej było 24 zagrody, 18 kmieci, 1 zagrodnik i 5 chałupników. Sołectwo było w rękach pani Hakenberg: folwark, 9 domów, 7 zagrodników, 1 chałupnik. W XVII w. wzniesiono kaplicę mszalną. W 1825 r. cała wieś liczyła 55 domów i młyn wodny. W 1840 r. sołectwo było w rękach Emanuela Sitki, w całej wsi było 54 domy, kaplica mszalna, młyn wodnym szynk, hodowano 196 sztuk bydła. W 1870 niewielki majątek ziemski był w rękach dr Anny Borkert. W 1912 r. poprowadzono linię kolejową.

Kałków - stara wieś w kasztelanii otmuchowskiej, wzmiankowana w 1258 r. (Calcow). W XIII w. istniał tu kościół parafialny, którego powstanie przypisywano templariuszom (przesuwając datowanie na 1132 - 1153), do których należeć miało 8 okolicznych wsi. W 1295 r. wzmiankowany jest proboszcz kościoła - Laurentius. Kościół był kilkakrotnie przebudowywany, jego pierwotna forma świadczy o obcym pochodzeniu budowniczego. Wieś w 1300 r. przeniesiona na prawo niemieckie, stanowiła własność biskupów i była jedną z ważniejszych miejscowości w regionie. Istniał tu zajazd biskupi, który obejmował teren 4 Hufen (ok. 7-15 hektarów). Istniało tu też wolne sołectwo wzmiankowane w 1300 r. (4 Hufen), w dyspozycji parafii był 2 Hufen. Z XIII-wiecznego Kałkowa pochodzili: mgr Henryk z Kałkowa, który w 1282 r. występował jako sędzia rozjemczy oraz kanonik Ekkerhard von Kalkau wzmiankowany w Księdze Henrykowskiej.

W czasie wojny 30-letniej wieś została zniszczona, znaczna część ludności wyginęła. Za sprawą właścicieli dóbr sołeckich - rodziny von Oberg, szczególnie Balthasara von Oberg, wieś pozostała katolicka. W 1678 r. Caspar Friedrich von Oberg utworzył z dóbr sołeckich fideikomis, który w 1765 r. wart był 14587 talarów, liczył 12 zagrodników, 3 wolnych ludzi, 4 rzemieślników. Natomiast część biskupia, w tym czasie szacowana na 9660 talarów, liczyła 24 kmieci, 2 zagrodników, 15 chałupników. W 1784 r. w części biskupiej był kościół paraf. z plebanią z drewna i gliny, szkoła, dom nauczyciela, kuźnia i 42 domy, a wśród mieszkańców było 25 kmieci, 5 zagrodników, 9 chałupników. W sołectwie Carla von Oberga znajdował się folwark, młyn wodny, kuźnia i 20 domów, wśród mieszkańców - 16 zagrodników. W 1798 r., z inicjatywy proboszcza Franza Stehra, zbudowano dom parafialny, w 1804 r. - budynek szkoły. W latach 1931 - 33 dobudowano nową część kościoła.

W 1825 r. właścicielem sołectwa był von Adlersdorf, pozostała część wsi znalazła się w zarządzie Urzędu Domen. Wieś liczyła 88 domów, kościół paraf. szkołę z nauczycielem i pomocnikiem, krajowy urząd celny - filia urzędu w Prudniku, młyn wodny i młyn papierniczy. W 1840 r. Kałków dzielił się na 3 części należące do: Urzędu Rent w Nysie, do parafii w Otmuchowie zaś wolne sołectwo - do komendanta policji C. Pohla (w 1870 r. - por. Philip Pohl). Łącznie były tu 84 domy, kościół z plebanią, szkoła z nauczycielem i pomocnikiem, młyn wodny o 2 kołach, młyn papierniczy z 1 kadzią, gospoda, urząd celny, wśród mieszkańców - 13 rzemieślników; hodowano 540 merynosów, 389 sztuk bydła. W 1912 r. poprowadzono linię kolejową. W okresie II wojny światowej, w 1939 r. obóz znajdował się tu obóz pracy dla polskich jeńców.

W 1945 r. osiedlili się tutaj osadnicy z okolic Żywca, Nowego Sącza i Limanowej. Powstało PGR zajmujące się hodowlą krów, produkcją mleka i uprawą zbór, zlikwidowane w latach 90-tych XX w. W 1959 r. wzniesiono nową szkołę. Do 1976 r. był Kałków siedzibą

gminy. Powstała Spółdzielnia Kótek Rolniczych (SKR) oraz Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna (RSP) działająca na terenie wsi oraz Zwanowic, Piotrowic i Jodłowa, rozwiązana w latach 90 - tych XX w.

Kijów - wieś lokowana na prawie polskim przed 1300 r. i przed tymże rokiem przeniesiona na prawo niemieckie. Niewielka posiadłość rycerska w obrębie księstwa nyskiego. W 1562 r. jej właścicielem był Krzysztof von Falkenhain z linii z Krzeczyna Małego. Następny wzmiankowany właściciel - Jan von Limpurg (zm. 1633) związany był z dworem biskupa wrocławskiego arcyksięcia Karola Habsburga. W XVII w. Kijów należał do rodu von Birla. Ostatnim dokumentem związanym z tym rodem jest testament Jerzego von Birly z 1655 r. Potem wieś stała się własnością biskupów wrocławskich, w latach 1726 r. i 1765 r. była własnością kapituły kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu.

W 1765 r. we wsi mieszkało 8 zagrodników, 11 wolnych ludzi, 2 rzemieślników. W 1784 r. znajdował się tu folwark, młyn wodny, karczma i 20 domów, wśród mieszkańców - 17 zagrodników i chałupnik. Po kasacie dóbr kościelnych wieś stała się własnością Domu Księży w Nysie. W 1825 r. było tu 37 domów, sołectwo rycerskie, młyn wodny i kamera, zaś do wsi należała gorzelnia w Kamiennej Górze. W 1840 r. wymieniane jest sołectwo rycerskie z pałacem, w którym znajdowała się kaplica, 35 domów, młyn, wodny, karczma, piekarnia, warsztat garncarski. Katolicy uczęszczali do parafii w Kopernikach, ewangelicy - do parafii w Nysie. W 1870 r. majątek ziemski znajdował się w rękach prezbiteriatu w Nysie, pod zarządem dyr. Mauera, dzierżawiony był przez Otto Schöbela.

Po drugiej wojnie światowej w zespole folwarczno - pałacowym w Kijowie powstał zakład Kombinatu PGR w Białej Nyskiej, po jego likwidacji zakład sprywatyzowano - PPHU AGROVITA, w pałacu znajdują się biura i mieszkania prywatne.

Kwiatków - powstał jako folwark stanowiący własność rycerską. Z czasem rozwinęła się niewielka wieś, w 1765 r. będąca własnością von Rosenwalda, której wartość oceniano na 6454 talary. Wśród mieszkańców było 9 zagrodników, 4 chałupników, 2 wolnych ludzi i 1 rzemieślnik. W 1784 r. właścicielem dóbr był Ludwika von Montbach, we wsi był folwark i 13 domów. W 1825 r. - komisarz i radca prawny Massely z Wrocławia: dwór, kaplica i 17 domów, w 1840 r. - Franz Leipelt, w 1870 r. - asesor sądowy i deputowany Julius Below. Po wojnie część zabudowań folwarcznych z dworem uległa zniszczeniu.

Lasowice - wzmiankowane w 1284 r., od początku stanowiły własność biskupstwa wrocławskiego. W 1302 wymieniany jest kościół. Była to bogata wieś, o czym świadczą obciążenia podatkowe chłopów w wysokości 1102 talarów. W 1765 r. wieś była własnością kapituły w Nysie, wartość majątku szacowano na 6534 talary. Wśród mieszkańców było 20 kmieci, 30 chałupników 5 wolnych ludzi i 4 rzemieślników. W 1784 r. wymieniany jest kościół parafialny z plebanią, szkoła, 22 kmieci, 4 zagrodników, 20 chałupników i 3 pasterzy. W 1792 r. wzniesiono nowy kościół. W 1810 r. zarząd nad dobrami przejął Urząd Rent w Maciejowicach, wieś liczyła 63 domy, kościół parafialny z plebanią, szkołę katolicką z nauczycielem i pomocnikiem, wiatrak i gorzelnię. Rozwijała się szybko, w 1840 r. liczyła 71

domów, w tym 57 gospodarstw, wśród mieszkańców żyło 3 rzemieślników i handlarz. W czasie II wojny światowej istniał tu niewielki obóz pracy dla jeńców francuskich.

Ligota Wielka - na jej terenie znaleziono ślady osadnictwa z XII - X i XI - XII w. Wieś wzmiankowana jest w 1261r., jako własność biskupstwa wrocławskiego, lecz od początku istniało tu wolne sołectwo w rękach prywatnych. Dolna część wsi, zalana przez wody jeziora otmuchowskiego, po wojnie 30-letniej nosiła nazwę Ligoty Królewskiej lub Dolnej.

W 1765 r. sołectwo należało Martina von Drescher i do 1928 r. pozostawało w rękach rodziny. W 1765 r. mieszkało w nim 6 zagrodników, 6 chałupników, 2 wolnych ludzi, 4 rzemieślników. W 1784 r. był tu młyn wodny, wśród mieszkańców był piekarz. Część biskupia w 1765 r. liczyła 19 kmieci, 34 zagrodników, 15 chałupników; w 1784 była własnością kapituły katedralnej w Nysie. Znajdowała się tu szkoła z nauczycielem, wśród mieszkańców było 15 kmieci, 34 zagrodników, 5 chałupników.

W 1810 r. część kościelna wsi weszła w skład majątku królewskiego. Zabudowania obejmowały 116 domów, dwór z folwarkiem, kościół filialny i kaplicę modlitewną, szkołę z nauczycielem i pomocnikiem nauczyciela, młyn wodny i gorzelnię. W 1840 r. we wsi było 107 domów w tym 93 gospodarstw, ponadto gospoda; trzymano 540 owiec, 299 sztuk bydła. W 1874 r. poprowadzono linię kolejową, wzniesiono stację. Linię przesunięto w momencie budowy zbiornika otmuchowskiego na części gruntów wiejskich. W latach 1896 - 1904 wzniesiono nową szkołę, w 1929 r. - kościół. W Okresie 2 wojny światowej istniał tu niewielki obóz pracy dla jeńców jugosłowiańskich. Po wojnie wieś rozwinęła się w miejscowość wypoczynkową.

Lubiatów - własność biskupów wrocławskich, lokowana na prawie niemieckim przed 1300 r. W 1302 r. wzmiankowano kościół, obecny wzniesiono na jego miejscu w 2 poł. XVIII w. Od początku istniało tu sołectwo o statusie rycerskim; dwór wzniesiono ok. 1600 r. Od 1937 r. jego właścicielką była Käthe Getmann z domu Bannerth. Po drugiej wojnie światowej posiadłość została upaństwowiona.

W 1765 r. właścicielem sołectwa był baron von Hemm; tą części wsi zamieszkiwało 8 zagrodników, 12 chałupników i 4 rzemieślników. W części biskupiej było 22 kmieci, 8 zagrodników i 23 chałupników. W 1784 w części biskupiej znajdował się kościół katolicki, szkoła z nauczycielem, dom urzędu w Nysie, a wśród mieszkańców: 26 kmieci, 9 zagrodników, 8 chałupników i pasterz. Właścicielem sołectwa był Mühlmann (folwark, 19 zagrodników 2 pasterzy), po 1810 r. - Jangwitz, rodzina wzmiankowana jeszcze w 1870 r. Po kasacji część biskupia podlegała Urzędowi Rent w Nysie. W 1825 r. we wsi było 98 domów, kościół z plebanią, wiatrak i gorzelnia, szkoła z nauczycielem; w 1840 r.: 102 domy, w tym 68 gospodarstw, królewskie dobro dominialne, sołectwo rycerskie z dworem, kościół z plebanią, katolicka szkoła z nauczycielem i pomocnikiem, wiatrak, gorzelnia oraz gospoda, hodowano 247 sztuk bydła, wśród mieszkańców było 6 rzemieślników i kramarz.

Po 1945 r. wieś wyludniła się, ob. liczy mniej więcej połowę ludności z pocz. XX w. Dwór z folwarkiem początkowo użytkowany, potem opuszczony, popadł w ruinę. Do 1978 r.

pałac w Lubiatowie był własnością PGR, potem- do 1980 r. zarządzało nim Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze, po czym budynek został opuszczony i pozostaje w ruinie.

Łąka - wieś wzmiankowana w 1291 r., lokowana na prawie niemieckim przed 1324 r., własność biskupstwa wrocławskiego, z sołectwem stanowiącym prywatną posiadłość. Kościół parafialny wzniesiony został w 2 poł. XIII w., przebudowany w 1561 r. i w 1778 r. W 1726 r. obciążenia podatkowe z majątku biskupiego wynosiły 300 talarów, od chłopów - 666 talarów. W 1765 r. część biskupią zamieszkiwało 28 kmieci, 4 zagrodników, 3 chałupników i 1 rzemieślnik; wolne sołectwo należące do von Oberga - 8 zagrodników, 2 wolnych ludzi i 3 rzemieślników. W 1768 r. Caspar Heinrich von Oberg przekształcił sołectwo w fideikomis, jego właścicielem w 1784 r. był Ferdinand Carl von Oberg; był tu folwark i 13 domów. Natomiast w części biskupiej znajdował się kościół katolicki, szkoła parafialna. 43 domy, wśród mieszkańców było 32 kmieci, 5 zagrodników i 4 chałupników. Ta część w 1810 r. przeszła pod Zarząd Domen w Nysie.

W 1825 r. jako właściciel sołectwa wymieniany jest Schmidthals, w 1840 r. - Erhard von Gilgenheimb. Cała wieś liczyła 100 domów, kościół z plebanią, szkołę z nauczycielem i pomocnikiem nauczyciela, gospodę. Mieszkańcy - wśród nich 5 rzemieślników i 2 kramarzy, hodowali 600 merynosów. W 1870 r. właścicielką majątku była Emilie von Zawadsky. W 1912 r. przeprowadzono linię kolejową, stację zbudowano między Łąką a Kałkowem. W 1944 r. istniał tu obóz jeniecki dla Brytyjczyków.

Maciejowice z przysiółkiem Grodziszcze - na terenie wsi znaleziono szczątki ceramiki wczesnośredniowiecznej datowane na V - IX w. Wieś wzmiankowana w 1285 r., powstała jako osada słowiańska, stanowiła własność biskupstwa wrocławskiego. W XIV w. był tu niewielki majątek rycerski, ok. 1380 r. należący do Heindriecha von Nostitz. W 1589 r. biskup von Jerin zbudował we wsi renesansowy dwór, który przebudował w XVIII w. biskup von Schaffgotsch. Maciejowice należały do większych majątków w rejonie dóbr zamkowych Otmuchowa. Do 1821 r. istniał tu folwark podległy majątkowi w Nieradowicach.

W 1765 r. wartość majątku biskupiego szacowano na 11983 talarów; we wsi mieszkało 8 kmieci, 6 zagrodników, 15 chałupników, 13 wolnych ludzi i 3 rzemieślników. W 1874 r. wymieniany jest dwór z folwarkiem, młyn wodny, 8 kmieci, 17 zagrodników, 5 chałupników; chłopci byli czynszowani. W 1810 r. Maciejowice stały się królewską siedzibą Urzędu Domen. W 1825 r. we wsi znajdowały się 42 domy, dwór z folwarkiem, szkoła katolicka z nauczycielem, młyn wodny i kamieniołom. W 1840 r.: 57 domów, dwór z kaplicą modlitewną, młyn z folwarkiem, szkoła katolicka z nauczycielem i pomocnikiem nauczyciela, młyn wodny, wiatrak, browar, gospoda, kuźnia i kamieniołom. Trzymano 450 merynosów i 211 sztuk bydła. Folwark z dworem stał się własnością prywatną, w 1870 r. jego właścicielem był Florian Strauch. We wsi działała cegielnia i gorzelnia, w 1910 r. zbudowano linię kolejową. W czasie II wojny istniały we wsi obozy zatrudniające jeńców w kamieniołomach: w 1940 r. dla jeńców brytyjskich, w 1943 - radzieckich, w 1944 r. - jugosłowiańskich.

Grodziszcze - mała wieś, ob. przysiółek wsi Maciejowiec, lokowana ok. 1300 r. na prawie polskim. Wieś zachowała ciągłość osadniczą od X w. - w najbliższej okolicy zlokalizowano dwa grodziska datowane na X i IX - X w. oraz dwie osady z XI - XII w. Wieś stanowiła dobro rycerskie okresowo związane z innymi majątkami. 1765 r. - dobra Ullrische zamieszkałe były przez 3 zagrodników, 1 chałupnika, 1 wolnego człowieka i 1 rzemieślnika. W 1784 r. własność Josepha von Hundta - majątek z folwarkiem i młynem wodnym zamieszkiwany był przez 5 zagrodników. W 1825 r. i 1840 r. - własność dra medycyny Carla Larischa; wieś liczyła 14, potem 15 domów, folwark, młyn wodny i gorzelnię, potem również kuźnię. W 1870 r. właścicielem osady był por. Constantin Grun. Osada zachowuje odrębność terytorialną mimo włączenia jej do Maciejowic.

Malerzowie Małe - osada wzmiankowana w 1300 r., zawsze wchodziła w obręb większych posiadłości. W 1726 r. istniał tu chyba tylko folwark. W 1765 r. była to spora posiadłość należąca do spadkobierców Ullricha, oszacowana na 16150 talarów. Wśród mieszkańców było 13 zagrodników, 7 chałupników, 2 wolnych ludzi, 2 rzemieślników. W 1784 r. Malerzowice stanowiły własność barona von Hundta. Był tu folwark, wśród mieszkańców było 15 zagrodników, 2 chałupników, 3 pasterzy. W XIX w. wieś zaczęła się bardziej intensywnie rozwijać. W 1825 r. był tu folwark i 25 domów, właścicielami byli spadkobiercy Mühlmanna, podobnie jak i w 1840 r. Wówczas posiadłość miała status dóbr rycerskich. Był tu folwark, browar, gorzelnia, kuźnia, 24 domy, w tym 20 gospodarczych, hodowano 600 merynosów i 84 sztuki bydła. W 1870 r. właścicielem dóbr był Benno Wirth.

Meszno - osada wzmiankowana w 1293 r., w tym czasie lokowana na prawie niemieckim. Od początku znajdowała się w obrębie dóbr zamkowych w Otmuchowie. W 1765 r. wartość majątku szacowano na 8574 talarów, wśród mieszkańców było 19 kmieci, 10 zagrodników, 16 chałupników, 1 wolny człowiek i 3 rzemieślników. W 1784 r. było 37 domów, młyn wodny i dwie kuźnie, a mieszkało 20 kmieci, 9 zagrodników, 5 chałupników. Było też sołectwo w rękach wdowy Mattner. Po kasacji majątku biskupów, Meszno weszło pod zarządek Urzędu Domen w Nysie, istniało też wolne dobro w rękach Lipelta. Wieś liczyła 63 domy i młyn wodny. W 1840 r. wieś miała 3 właścicieli: Urząd Rent w Nysie, wolne sołectwo w rękach Eugene Baukego i wolne dobro - własność w rękach Lipelta. W 1893 r. w pobliżu wsi założono linię kolejową, we wsi zbudowano niewielką stację.

Nadziejów - stara wieś słowiańska lokowana przed 1300 r. Początkowo była własnością rycerską, w 1358 r. Johann z Ciepłowodów przeniósł Nadziejów na prawo niemieckie, potem wieś stała się własnością kościoła i należała do klasztoru Św. Krzyża w Nysie. W 1765 r. majątek klasztoru szacowano na 6920 talarów; we wsi mieszkało 14 zagrodników, 2 chałupników, 6 wolnych ludzi i 1 rzemieślnik. W 1784 r. był tu folwark, kuźnia, 28 domów, a wśród mieszkańców - 21 zagrodników i 5 chałupników.

Po kasacji dóbr wieś stała się uposażeniem Domu dla Księży w Nysie. W 1825 r. we wsi były 53 domy i kamieniołom. Istniał przysiółek Kamienna Góra z gorzelnią należąca do majątku w Kijowie i szynkiem. W 1827 r. Nadziejowie założono szkołę katolicką. W 1840 r. wieś liczyła 55 domów, szkołę z nauczycielem, gospodę i kamieniołom granitu. Wśród

mieszkańców było 9 rzemieślników i 2 kramarzy. W 1870 r. wieś należała do prezbiteriatu w Nysie a zarządzał nimi dyr. Reuer. W XIX w. powstały tu kamieniołomy granitu.

Nieradowice - wieś lokowana w obrębie dóbr należących do zamku w Otmuchowie. Od początku istniał tu folwark biskupi, w dokumentach odnotowany w 1 poł. XVII w. Zapewne wówczas wzniesiono dwór. Mała osada stanowiła siedzibę sporego majątku ziemskiego, którego wartość w 1765 r. szacowano na 13816 talarów. Mieszkało tu 6 zagrodników, 6 chałupników, 4 wolnych ludzi i 1 rzemieślnik. W 1784 r. był tu folwark, mieszkało 10 zagrodników. W 1810 r. Nieradowice stały się siedzibą królewskiego urzędu dzierżaw, ale zaraz kupił je pruski minister von Humboldt. W 1825 r. był tu folwark, 17 domów, podobnie w 1840 r., w którym wymieniany jest jeszcze szynk i kuźnia; hodowano 800 merynosów i 86 sztuk bydła. W 1870 r. właścicielką majątku była wdowa po Wilhelmie von Humboldt - Hermina z domu Werder, dobra dzierżawił Kleinschmidt.

W czasie wojny funkcjonował tu obóz pracy dla jeńców radzieckich. Po wojnie działał PGR, po likwidacji którego powstało duże gospodarstwo rolne.

Piotrowice Nyskie z przysiółkiem Krakówkowice - wzmiankowane w 1284 r., powstały, jako wieś rycerska. Od poł. XVII w. istniał tu też dwór wzniesiony przez biskupów wrocławskich ok. 1660 r., być może zlokalizowany na starszej siedzibie. W okresie reformacji właściciel dóbr rycerskich przeszedł na luteranizm, zaś biskupie, w charakterze lenna, w 1744 r. przekazano rodzinie von Wimmersberg. Majątek pozostał w rękach jej przedstawicieli do 1858 r. W 1765 r. wartość majątku, oceniano na 16500. Wśród mieszkańców było 11 kmieci, 12 zagrodników, 6 chałupników, 4 wolnych ludzi i 4 rzemieślników. W 1784 r. we wsi było dobro rycerskie i lenno z folwarkiem, 3 kuźnie i 35 domów. W 1825 r. wieś liczyła 53 domy i młyn wodny, w 1840 r. - 55 domów, pałac z kaplicą, młyn wodny, browar, dwa warsztaty płóciennicze. Wśród mieszkańców był rzemieślnik i kramarz. W latach 1858 - 1945 Piotrowice należały lub były dzierżawione przez rodzinę von Lorenz, w 1870 r. Julius Lorenz wymieniany jest jako dzierżawca. Po drugiej wojnie światowej majątek upaństwowiono, na bazie dawnego folwarku stworzono PGR, pałac przeznaczono na mieszkania dla pracowników. W 2001 r. Agencja Nieruchomości Rolnych sprzedała pałac osobie prywatnej a ta, w 2007 r. odsprzedała go Brytyjczykom, którzy podjęli remont.

Krakówkowice - osada słowiańska lokowana ok. 1300 r., od 1945 r. przysiółek Piotrowic Nyskich. We wsi zlokalizowano wczesnośredniowieczne grodzisko z pozostałościami fosy, źródła niemieckie mówią o zamku. Osada była własnością biskupów. W 1765r. mieszkało tu 3 kmieci, 5 zagrodników, 2 chałupników i 1 rzemieślnik. W 1784 r. było tu 11 domów, kuźnia, a wśród mieszkańców - 3 kmieci, 5 zagrodników, 3 chałupników. W 1825 r. - 17 domów, w 1840 r. - 18 domów i karczma.

Ratnowice - założone w 1 poł. XIII w. jako osada słowiańska, wzmiankowane w 1248 r., lokowane przed 1300 r. Wieś należała do biskupów wrocławskich i posiadała wolne sołectwo. Kościół, wzmiankowany w 1300 r., przebudowany został latach 1755 - 1756 i 1935 r., w 1579 r. wzmiankowany jest proboszcz Iacobus Kroner. W XVIII w. była to spora wieś: majątek biskupi w 1765 r. szacowano na 3386 talarów, w tej części mieszkało 16 kmieci

i 5 chałupników; sołectwo o wartości 6160 talarów, należało do Schmiehla; wśród mieszkańców było 4 zagrodników, 1 chałupnik, 2 wolnych ludzi i 4 rzemieślników. W 1784 r. we wsi wymieniany jest katolicki kościół parafialny z plebanią, szkoła katolicka, kuźnia, 26 domów, wśród mieszkańców: 17 kmieci i 17 chałupników. Sołectwo należało do spadkobierców Floriana Schefflera: folwark, 11 domów 2 kuźnie, 7 zagrodników i chałupników.

W 1825 r. część biskupia podlegała Urzędowi Domen w Otmuchowie, sołectwo było w rękach Josepha Matschke. Łącznie wieś liczyła 54 domy, katolicki kościół parafialny, szkołę katolicką z nauczycielem i pomocnikiem. W 1840 r. właścicielem sołectwa była Josephine Zahn, pozostała część wsi znajdowała się pod zarządem Urzędu Rent w Nysie. We wsi wzrosła ilość domów (57), pojawił się szynk, mieszkańcy hodowali 175 sztuk bydła. W 1870 r. majątek ziemski w Ratnowicach było własnością hrabiego Fedora von Frenken - Gierstopffa, jego dzierżawcą był Joseph Schön.

Rysiowice - wzmiankowane w 1244 r., założone jako posiadłość rycerska. Od XV w. do czasów wojny 30-letniej majątek należał do rodu von Rechwitz. Potem do rodu von Jerin, w latach 1774 - 1790 do rodziny von Nerlich. Była to spora wieś z folwarkiem, w 1765 r. wartość majątku szacowano na 1943 talary. Mieszkało tu 17 zagrodników, 13 chałupników, 3 wolnych ludzi i 1 rzemieślnik. W 1784 r. wśród mieszkańców było 20 zagrodników, 2 chałupników i 3 pasterzy. Ok. 1920 r. właścicielem majątku był hrabia Eugene von Ingenheim. W 1825 r. - kapitan von Rottenberg. Był tu wówczas pałac zwany zamkiem, kaplica zamkowa w ogrodzie, dwa folwarki, 32 domy, młyn wodny i wiatrak. W 1840 r. wymieniony jest baron Wilhelm von Rottenberg, zwiększyła się ilość domów do 42, pojawiła się gospoda a we wsi trzymano 1400 merynosów. W 1870 r. majątek był w rękach hrabiny Catharine von Cornberg z domu Rottenberg, okazały pałac był jedną z większych rezydencji w okolicy.

Po 1945 r. majątek upaństwowiono i przekazano w zarząd PGR Nieradowice. W 1976 r. zabytek otrzymała Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt w Karczowie, która doprowadziła do jego dewastacji. W 1983 r. pałac przejął skarb państwa, w latach 80-tych XX w. kupił go prywatny inwestor.

Sarnowice - wieś należąca do biskupów wrocławskich, wzmiankowana w 1261 r., lokowana na prawie niemieckim w 1293 r. Wymieniano również wolne sołectwo w rękach Heynczo z Biechowa, który w 1355 r. sprzedał je wraz z łąką Hanco Voytowi. Na terenie wsi zlokalizowane było grodzisko datowane na okres wczesnego średniowiecza.

W części biskupiej, w 1765 r. ocenianej na 4550 talarów, mieszkało 11 kmieci, 15 zagrodników, 7 chałupników, 9 wolnych ludzi i 1 rzemieślnik. W 1784 r.: 8 kmieci, 27 zagrodników, 4 chałupników i 2 pasterzy. Po kasacji właścicielem dóbr został Urząd Domen, w Otmuchowie, sołectwo pozostało własnością prywatną, w 1825 r. było w rękach von Humboldta. Cała wieś liczyła 57 domów, była tu kaplica modlitewna. W 1840 r. właścicielami wsi są: Urząd Rent w Nysie i baron von Humboldt -Dacheröden. Wieś liczyła 61 domów, w tym 48 gospodarstw, gospodę, 2 kuźnie, trzymano 129 bydła; wśród mieszkańców było 2

kuśnierzy. W 1870 r. sołectwo, związane z zamkiem otmuchowskim, było własnością Theodora Wilhelma von Humboldta z Berlina, dzierżawcą był Werder.

W latach 1925 - 33 część wsi została zalana przez jezioro Otmuchowskie. Po 1945 r. rozbudowano zagospodarowanie turystyczne brzegu jeziora.

Siedlec - wieś lokowana na prawie niemieckim przed 1300 r., własność biskupstwa wrocławskiego w obrębie kasztelanii otmuchowskiej. Było tu też sołectwo prywatne. W źródłach z XVI w. wzmiankowany jest Krzysztof Czernin (zm. przed 1575 r.), który posiadał Sidelec jako zastaw biskupi bądź lenno. W 1726 r. obciążenia finansowe z majątku wynosiły 76 talarów, obciążenia chłopów 620 talarów. W 1765 r. część biskupią szacowano na 5317 talarów, a mieszkało tu tylko 5 chałupników. Wartość sołectwa, należącego do Hausnera, szacowana była na 5917 talarów; mieszkało tu 4 zagrodników, 2 chałupników, 2 wolnych ludzi i 3 rzemieślników. W 1784 r. w całej wsi mieszkało 10 kmieci, 4 chałupników i 1 pasterz. W pocz. XIX w. dla rodziny von Scotti wybudowano dwór. W 1825 r. część wsi była pod zarządem Urzędu Domen, sołectwo z dworem i folwarkiem - własnością spadkobierców Krautwursta. Wieś liczyła 34, młyn wodny i kopalnię gliny. W 1840 r. sołectwo należało do Aleksandra von Franken - Gierstopff. Wieś liczyła 37 domów, w tym 22 gospodarstwa, reszta jak wyżej. W 1870 r. właścicielem majątku był starosta dr Rudolph Friedenthal, ostatnim - Ernst Carl von Friedenthal - Falkenhausen, który utracił dwór w 1945 r. Wieś przestała się rozwijać, zmniejszała się liczba ludności.

Starowice - osada słowiańska, lokowana w 1289 r. na prawie niemieckim. Wieś stanowiła własność biskupów, prawdopodobnie od początku istniało tu również wolne sołectwo, które później przekształciło się w dużą posiadłość.

W 1765 r. właścicielem części wsi - o wartości 8367 talarów, była kapituła katedralna w Nysie; mieszkało tu 4 zagrodników i 1 chałupnik. Pozostała część wsi dzieliła się na Dolną (4850 talarów) i Górną (19017 talarów), obie należące do Daenela. Wśród mieszkańców było 13 zagrodników, 5 chałupników, 3 wolnych ludzi i 3 rzemieślników. W 1784 r. w części należącej do kapituły znajdował się folwark, wśród mieszkańców był 1 kmieć i 4 zagrodników. Ponadto we wsi istniały dwa majątki rycerskie. Jeden należał do von Koehlera, w 1825 r. - do kapitana von Perroy. Znajdował się tu folwark, młyn wodny, wśród mieszkańców było 17 zagrodników i pasterz. Drugi - do Moryca Bolke, który w 1784 r. otrzymał pruskie szlachectwo ze zmianą nazwiska. Majątek ten w 1806 r. należał do Sebastiana von Kalbachera, w 1820 r. - do Wilhelma Bernarda von Osten, od 1834 r. - do Wilhelm Flatta. W 1825 r. we wsi wymieniany jest dwór z folwarkiem, królewskie dobro dominialne, dobro rycerskie, 31 domów, wiatrak i młyn wodny. W 1840 r. we wsi był dwór, 3 folwarki, 39 domów, szkoła katolicka założona w 1836 r., młyn wodny, wiatrak, gospoda i kuźnia, hodowano 1825 merynosów.

W 1840 r. część wsi była pod zarządem Urzędu Rent w Nysie, dawny majątek kapituły znajdował się w rękach deputowanego por. Paula Scholza, dobra rycerskie - w rękach wdowy po hrabim Emanuelu von Matuschka (zm. 1837 r.) - hr. Antoniny von Cappa, od której posiadłość kupił w 1846 r. Carl Gottlieb Kolisch. Następnie w latach 1868 - 1903 majątek ten

należał do Ernesta von Schelih, który w 1869 r. zbudował neoklasycystyczny pałac. Kolejnymi właścicielami byli: Ida von Schelih z domu Quoos, potem krewni Walter von Schelih i Wilhelm Wuthes. W 1910 r. w pobliżu wsi poprowadzono linię kolejową. Do końca 2 wojny światowej wieś była siedzibą dużego majątku, w którym po wojnie ulokowano PGR, a po jego upadku w latach 90-tych XX w. - do Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Obecnie pałac jest wykorzystywany jako budynek mieszkalny.

Suszkowice - wzmiankowane w 1261 w., lokowane na prawie niemieckim w 1293 r., własność biskupów wrocławskich. We wsi istniało też osobne sołectwo. W 1765 r. część biskupia, o wartości szacowanej na 1300 talarów, liczyła 4 kmieci, 4 chałupników i 7 wolnych ludzi. W sołectwie, wycenianym na 7500 talarów, należącym do von Grubena, mieszkało 7 zagrodników, 4 chałupników, 4 wolnych ludzi i 1 rzemieślnik. W 1784 r. w części biskupiej było 4 kmieci, 8 zagrodników, 1 chałupnik i 1 pasterz; w sołectwie von Pazkowskiego: folwark, 10 zagrodników i 2 pasterzy. W 1825 r. sołectwo było własnością Zimmermanna, reszta należała do Urzędu Rent w Maciejowicach. Wieś liczyła 45 domów i młyn wodny. W 1840 r. sołectwo posiadał von Stuchradt. Wieś liczyła 48 domów, działał młyn wodny. W 1870 r. majątek ziemski z folwarkiem należał do Rudolfa Friedenthala, istniał do 1945 r.

Śliwice - osada słowiańska lokowana przed 1300 r., jako własność biskupia. Początkowo był tu folwark, potem uformowała się niewielka wieś z wolnym sołectwem. W 1765 r. wartość wsi szacowano na 7174 talarów, we wsi mieszkało 4 kmieci, 12 zagrodników, 5 chałupników i 3 rzemieślników. W 1784 r. znajdował się tu folwark, sołectwo, 24 domy, wśród mieszkańców było 4 kmieci, 12 zagrodników i 6 chałupników. W 1810 r. dobra królewskie z klucza zamkowego w Otmuchowie otrzymał minister hrabia von Humboldt, w 1825 r. we wsi było 31 domów szynk, w 1840 r. hodowano 500 merynosów. W 1870 r. właścicielem wsi był hrabia Rzeszy, von Humboldt, dzierżawcą - Wartensleben. W 1893 r. w pobliżu przeprowadzono linię kolejową, w Śliwicach powstał przystanek kolejowy.

Ulanowice - wieś słowiańska lokowana przed 1300 na prawie polskim, niewielka posiadłość rycerska w obrębie kasztelanii otmuchowskiej. W XV w. istniał tu zamek, po którym zostało grodzisko w postaci wysepki na stawie. W XVI w. lub pocz. XVII w. powstał renesansowy dwór, być może obronny, w 2 ćw. XVIII w. przekształcony w pałac. W 1765 r. właścicielem majątku był Schnalcke, wartość wsi szacowano na 8367 talarów. Mieszkało tu 8 zagrodników i 2 chałupników. W 1784 r. właścicielem był Oelstermenn, spadkobierca rodu Oelsterów. Potem wieś posiadali urzędnicy państwowi: w 1825r. - Ernst Gläser, we wsi był pałac, folwark, wiatrak i 16 domów; w 1840 r. i w 1870 r. - wyższy urzędnik Lorenz, w latach 1902 - 1937 r. - Georg Maher. Po drugiej wojnie posiadłość została upaństwowiona i włączona w skład Kombinatu PGR Nieradowice. Następnie należała do Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa, która w 1998 r. sprzedała dwór prywatnemu inwestorowi.

Wierzbnio z przysiółkiem Zwierzyniec - wzmiankowane w 1266 r., własność biskupstwa wrocławskiego w obrębie kasztelanii otmuchowskiej, lokowana na prawie niemieckim przed 1300 r. Wzmiankowany również wolne sołectwo - w 1360 r. jego właścicielem był Hanco zwany Bewir.

W 1762 r. majątek podzielony na część wrocławską i część przynależną do zamku otmuchowskiego, które łącznie płaciły podatki w wysokości 639 talarów, co świadczy o niewielkich rozmiarach majątku. Ale już w 1765 r. wartość wsi szacowano na 5600 talarów, mieszkało tu 6 kmieci, 9 zagrodników, 4 chałupników, 4 wolnych ludzi i rzemieślników. Po kasacie dóbr kościelnych w rekach biskupów pozostał Zwierzętnik - jako letnia rezydencja, początkowo wieś podlegała Urzędowi Domen w Otmuchowie, w 1840 r. - Urzędowi Rent w Nysie. Było tu 37 domów i leśniczówka, w 1840 r. - młyn wodny i gospoda. W 1870 r. majątek należał do kamery królewskiej (kr.?) a dzierżawił go inspektor gospodarczy Riedel. Wieś znana była ze stawów. Po 1945 r. w folwarku ulokowano PGR.

Zwierzyniec (Zwierzętnik) - przysiółek Wierzbna. Mała osada, położona na terenach dóbr zamkowych Otmuchowa, pierwszy raz wzmiankowana w 1713 r. Wg przekazów niemieckich w 1434 r. istniał tu zamek. W latach 1713 - 1714 biskup wrocławski Ludwik Franciszek (1664 - 1732), syn palatyna reńskiego Filipa Wilhelma von Pfalz - Neuburg von Wittelsbach ufundował pałacyk myśliwski. Przy pałacu powstał folwark, był tu też młyn wodny, gospoda i leśniczówka, a wśród mieszkańców - 2 kramarzy. Po 1945 wykorzystywany przez PGR i kompletnie zniszczony, odremontowany przez prywatnego właściciela.

Wójcice - powstały w kasztelanii otmuchowskiej, jako wieś biskupia, lokowana na prawie polskim i przed 1300 r. - na prawie niemieckim; wówczas wymieniono też wolne sołectwo. W 1302 r. wzmiankowany jest kościół parafialny, ob. wzniesiony został w l. 1816 - 1818. W 1726 r. obciążenia podatkowe z majątku biskupów wynosiły 333 talarów, obciążenia chłopów - 1385 talarów, ponadto z karczmy - 100 talarów. W 1765 r. w części biskupiej (12584 talarów) mieszkało 31 kmieci, 23 zagrodników, 23 chałupników, 4 wolnych ludzi i 2 rzemieślników. Sołectwo Polcego (4917 talarów) zamieszkiwało 3 zagrodników, 8 chałupników, 3 wolnych ludzi i 3 rzemieślników. W 1784 r. w części biskupiej mieszkało 31 kmieci, 28 zagrodników, 6 chałupników i 2 pasterzy; we wsi był kościół i szkoła z nauczycielem. W części sołectwej był folwark, mieszkało 7 zagrodników, 2 chałupników i 1 pasterz. W 1810 r. część biskupia weszła w skład dóbr królewskich. W 1825 r. we wsi były dwie posiadłości. Część należąca (również w 1840 r.) do Urzędu Rent w Maciejowicach i wolne sołectwo w rękach Winklera. We wsi było 156 domów. W 1840 r. wolne sołectwo było w rękach Pohla. Wieś liczyła 177 domów i 126 gospodarstw. Znajdował się tu kościół filialny z plebanią, szkoła katolicka z nauczycielem i pomocnikiem, gospoda, wytwórnia drewnianych zegarów; mieszkańcy hodowali 408 merynosów, wśród nich było czynnych 20 rzemieślników.

Zwanowice - wieś wzmiankowana w 1291 r., posiadłość rycerska, przed 1360 r. będąca własnością wójta Otmuchowa, Ulmanusa de Maros, potem jego syna Leo. Wieś i majątek stanowiły lenno związane z dobrami w Vindave po czeskiej stronie.

Kolejny, znany właściciel - Adam von Geisler w 1619 r. sprzedał dobra w Górnej Osetnicy i kupił majątki w Starowicach i Zwanowicach. W 1635 r. w dokumentach występuje Mateusz Forgasch, małżonek Anny Markety, córki Kaspara von Reidenburg. Posiadał on majątki Zwanowice i Kunětice Velké w księstwie nyskim. Po śmierci ojca w 1644 r. dobra

odziedziczyła ich córka Anna Katarzyna, od 1641 r. małżonka Wacława von Skal z Ligoty. W czasach późniejszych ponownie wyszła za mąż za Jana Henryka von Haberland. Później wioska znalazła się we władaniu biskupów wrocławskich, a w 1667 r. kupił ją od biskupów Ignacy Henryk von Gilgenheim wraz z wójtostwem w Vidnavie. Jego syn, Jan Karol Hentschel von Gilgenheim, był wójtą dziedzicznym Vidnavy i właścicielem Frączkowa oraz Zwanowic. W 1727 r. majątek Gryżów i Zwanowice oraz wójtostwo w Vidnave należały do Fryderyka Sebastiana von Ganser, radcy księstwa nyskiego. W XVIII w. właścicielami wsi ponownie byli Gilgenheimowie - wymieniany jest Leopold Franciszek (1770 - 1823), starosta powiatu nyskiego, właściciel Frączkowa, Goszowic i Zwanowic. Po nim dobra odziedziczył syn Erhard (1812-1870), od 1908 r. właścicielką była Maria Deloch, z domu John, wzmiankowana też w dokumencie z 1937 r.

W 1736 r. obciążenia podatkowe szacowano na 1548 talarów. W XVIII w. włości miały status dobra lennego. W 1765 r. majątek szacowano na 11986 talarów. Mieszkało tu 9 zagrodników, 2 chałupników, 2 wolnych ludzi i 2 rzemieślników. W 1784 r. był tu folwark, 15 domów i 2 kuźnie, wśród mieszkańców było 11 zagrodników i 1 chałupnik. W 1825 r., 1840 r. i 1870 r. wieś liczyła 28 domów, była tu kuźnia i szynk, trzymano 450 merynosów. W 1945 r. w folwarku urządzono gospodarstwo RSP z Kałkowa.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Według powyższego na obszarze gminy Otmuchów funkcjonują jedynie dwie z ww. form, jest to wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Procedurę wpisania obiektu do rejestru zabytków reguluje ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446). Działaniami administracyjnymi w zakresie wpisu obiektu do rejestru zabytków zajmuje się odpowiedni Wojewódzki Konserwator Zabytków, w przypadku gminy Otmuchów jest to Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Opolu.

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru zabytków na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna (art. 8, 9 pkt. 1, 2). Na terenie gminy Otmuchów znajduje się 106 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1), w tym 32 stanowiska archeologiczne (Tabela nr 2).

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Otmuchów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT I ADRES OBECNY	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Broniszowice	dom nr 3	1665/66 z dnia 23.09.1966 r.
2	Broniszowice	budynek folwarczny	1664/66 z dnia 23.09.1966 r.
3	Janowa	dwór	1183/66 z dnia 08.03.1966 r.
4	Jasienica Górna	kościół parafialny pw. św. Mikołaja	26/50 z dnia 20.02.1950 r.
5	Jodłów	kaplica	1677/66 z dnia 24.09.1966 r.
6	Kałków	kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP	920/64 z dnia 30.05.1964 r.
7	Kałków	plebania, ob. ośrodek zdrowia	1678/66 z dnia 26.09.1966 r.
8	Kałków	cmentarz parafialny	278/90 z dnia 02.11.1990 r.
9	Kałków	szkoła	1679/66 z dnia 26.09.1966 r.
10	Kałków	park	119/84 z dnia 20.12.1984 r.
11	Lasowice	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	1150/66 z dnia 16.02.1966 r.
12	Lasowice	dom nr 2	1577/66 z dnia 12.09.1966 r.
13	Lasowice	dom nr 3	1578/66 z dnia 12.09.1966 r.
14	Lubiatów	kościół parafialny pw. św. Mikołaja	1152/66 z dnia 16.02.1966 r.
15	Lubiatów	dwór	897/64 z dnia 23.05.1964 r.
16	Lubiatów	spichlerz	897/64 z dnia 23.05.1964 r.
17	Łąka	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	23/50 z dnia 20.02.1950 r.
18	Łąka	plebania	1692/66 z dnia 27.09.1966 r.
19	Łąka	zagroda nr 5 (dom, spichlerz, mur z bramkami)	1693/66 z dnia 27.09.1966 r.
20	Łąka	zagroda nr 6 (spichlerz, dom)	1694/66 z dnia 27.09.1966 r.
21	Łąka	zagroda nr 16 (2 budynki)	1695/66 z dnia 27.09.1966 r.

22	Maciejowice	dwór	994/65 z dnia 05.05.1965 r.
23	Nieradowice	dwór	995/65 z dnia 05.05.1965 r.
24	Otmuchów	układ urbanistyczny	44/49 z dnia 16.04.1949 r.
25	Otmuchów	kościół parafialny pw. św. Mikołaja i Franciszka Ksawerego	43/49 z dnia 16.04.1949 r. 165/49 z dnia 16.04.1949 r.
26	Otmuchów	kościół ewangelicki	1154/66 z dnia 17.02.1966 r.
27	Otmuchów	kaplica pw. św. Krzyża	1392/66 z dnia 10.05.1966 r.
28	Otmuchów	cmentarz parafialny kościołem i kaplicą	274/90 z dnia 04.10.1990 r.
29	Otmuchów	cmentarz żydowski (na terenie parku „Bażanciarnia”)	234/89 z dnia 28.12.1989 r.
30	Otmuchów	zamek	167 z dnia 29.04.1949 r. 888/64 z dnia 18.05.1964 r.
31	Otmuchów	pałac	889/64 z dnia 18.05.1964 r.
32	Otmuchów	park	107/84 z dnia 02.04.1984 r.
33	Otmuchów	mury obronne oraz wieże bramne i basteje, brama tzw. Ślepa Furta)	956/65 z dnia 26.01.1965 r.
34	Otmuchów	basteja obronna, ul. Cicha 2/3	955/65 z dnia 26.01.1965 r. 956/65 z dnia 26.01.1956 r.
35	Otmuchów	wieża Wróbla	588/59 z dnia 12.10.1959 r.
36	Otmuchów	ratusz	166/49 z dnia 16.04.1949 r. 115/54 z dnia 23.08.1954 r.
37	Otmuchów	dom, ul. Krakowska 4	1394/66 z dnia 10.05.1966 r.
38	Otmuchów	budynek gospodarczy, ul. Orkana 2	2093/83 z dnia 15.11.1983 r.
39	Otmuchów	dom, ul. Rynek 2	1274/66 z dnia 06.04.1966 r.
40	Otmuchów	dom mieszkalny, ul. Rynek 3	898/64 z dnia 23.05.1964 r.
41	Otmuchów	dom mieszkalny, ul. Rynek 4	1943/69 z dnia 23.05.1969 r.
42	Otmuchów	dom, ul. Nyska 2	768/64 z dnia 03.04.1964 r.
43	Otmuchów	dom, ul. Nyska 4	767/64 z dnia 03.04.1964 r.
44	Otmuchów	dom, ul. Nyska 6	1395/66 z dnia 10.05.1966 r.
45	Otmuchów	dom, ul. Nyska 8	1396/66 z dnia 10.05.1966 r.
46	Piotrowice Nyskie	dwór	1195/66 z dnia 10.03.1966 r.
47	Piotrowice Nyskie	park	118/84 z dnia 20.12.1984 r.
48	Ratnowice	kościół parafialny pw. św. Marcina	1120/66 z dnia 08.02.1966 r.
49	Rysiwice	zespół pałacowy: pałac	1963/72 z dnia 15.11.1972 r.
50	Rysiwice	zespół pałacowy: mauzoleum	1963/72 z dnia 15.11.1972 r.
51	Rysiwice	park	125/85 z dnia 08.05.1985 r. 44/48 z dnia 09.09.1948 r.
52	Sarnowice	dom nr 17	1582/66 z dnia 13.09.1966 r.
53	Siedlec	dwór	996/65 z dnia 05.05.1965 r.
54	Siedlec	park	102/84 z dnia 06.02.1984 r.
55	Siedlec	budynek dawnej szkoły wiejskiej	2347/95 z dnia 20.02.1995 r.
56	Siedlec	dom nr 10	1583/66 z dnia 13.09.1966 r.
57	Siedlec	zagroda nr 22	1584/66 z dnia 13.09.1966 r.
58	Siedlec	zagroda nr 23 (dom, bram, furta)	1585/66 z dnia 13.09.1966 r.

59	Starowice	dwór	997/65 z dnia 05.05.1965 r.
60	Starowice	park	61/81 z dnia 15.07.1981 r.
61	Ulanowice	kaplica	1586/66 z dnia 13.09.1966 r.
62	Ulanowice	dwór	901/64 z dnia 23.05.1964 r.
63	Ulanowice	park	132/86 z dnia 28.02.1986 r.
64	Wierzбно - Zwierzętnik (Zwierzyniec)	pałacyk myśliwski	931/64 z dnia 03.06.1964 r.
65	Wierzбно - Zwierzętnik (Zwierzyniec)	park	99/84 z dnia 30.01.1984 r.
66	Wójcice	kościół parafialny pw. św. Andrzeja	1160/66 z dnia 17.02.1966 r.
67	Wójcice	cmentarz parafialny z murem	275/90 z dnia 08.10.1990 r.
68	Wójcice	dom nr 32	1589/66 z dnia 13.09.1966 r.
69	Wójcice	dom nr 87	1590/66 z dnia 19.09.1966 r.
70	Wójcice	dom nr 140	1591/66 z dnia 19.09.1966 r.
71	Wójcice	dom nr 145	1592/66 z dnia 19.09.1966 r.
72	Zwanowice	dwór	1029/65 z dnia 09.06.1965 r.
73	Zwanowice	spichlerz	1029/65 z dnia 09.06.1965 r.

Tabela nr 2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w gminie Otmuchów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR STANOWISKA	TYP STANOWISKA	CHRONOLOGIA	NR REJESTRU ZABYTKÓW
1	Goraszwice	10	osada	kultura łużycka	A - 1063/97
2	Goraszwice	11	osada, punkt osadniczy, ślad osadnictwa	kultura łużycka, (epoka brązu/halsztat), kultura pucharów lejkowatych, późne średniowiecze	A - 1064/97
3	Goraszwice	12	osada, ślad osadnictwa	kultura łużycka, neolit, późne średniowiecze	A - 1065/97
4	Goraszwice - Rysiwice	17	osada	kultura łużycka	A - 1066/97
5	Goraszwice - Rysiwice	18	punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych, późne średniowiecze	A - 1067/97
6	Goraszwice - Rysiwice	20	punkt osadniczy	kultura przeworska (faza D)	A - 1068/97
7	Goraszwice - Rysiwice	21	osada hutnicza	kultura przeworska (faza C)	A - 1069/97
8	Goraszwice - Rysiwice	30	osada, punkt osadniczy	kultura łużycka (epoka brązu/halsztat), kultura przeworska	A - 1070/97
9	Goraszwice - Rysiwice	32	punkt osadniczy, ślad osadnictwa	kultura łużycka, wczesne średniowiecze (XI - XII w.)	A - 1071/97
10	Grądy	4	osada	kultura ceramiki wstęgowej kłutej	A - 1084/98

11	Maciejowice	13	osada	kultura łużycka (epoka brązu), kultura przeworska (wczesny okres wędrówek ludów), XIV - XV w.	A-68/2009
12	Malerzowice Małe	1	punkt osadniczy	neolit (kultura ceramiki wstęgowej rytej), późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska), X - XI w.	A - 1127/2000
13	Malerzowice Małe	3	punkt osadniczy	neolit (kultura pucharów lejkowatych), XII - 1 poł. XIII w.	A - 1128/2000
14	Malerzowice Małe	7	punkt osadniczy	neolit (kultura pucharów lejkowatych), XI - XII w.	A - 1129/2000
15	Nieradowice	4	osada	X - XI w., XIV - XV w.	A - 1126/2000
16	Siedlec	10	osada	kultura ceramiki wstęgowej rytej, kultura pucharów lejkowatych, kultura amfor kulistych, kultura łużycka (epoka brązu/halsztat), wczesne średniowiecze (VI - IX w.), późne średniowiecze	A - 1036/97
17	Siedlec	11	osada	kultura łużycka, kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich)	A - 1037/97
18	Siedlec	12	osada	kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka (epoka brązu/halsztat), kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich), późne średniowiecze	A - 1038/97
19	Siedlec	13	osada	kultura łużycka (epoka brązu/halsztat), późne średniowiecze	A - 1040/97
20	Siedlec	14	punkt osadniczy	kultura łużycka (epoka brązu/halsztat), wczesne średniowiecze (XI - 1 poł. XIII w.)	A - 1039/97
21	Siedlec	9	osada	kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka, późne średniowiecze (XIX - XV w.)	A - 1035/97
22	Starowice	13	punkt osadniczy, osada	kultura łużycka, XI - XII w.	A - 1125/2000
23	Starowice	15	śląd osadnictwa,	neolit, kultura łużycka,	A - 1130/2000

			punkt osadniczy	kultura przeworska, wczesne średniowiecze	
24	Starowice	16	osada	V okres epoki brązu/okres halsztacki (kultura łużycka)	A - 1131/2000
25	Starowice	6	osada, punkt osadniczy	kultura przeworska (faza C - D), neolit, kultura łużycka, późne średniowiecze	A - 1053/97
26	Starowice	7	punkt osadniczy	kultura pucharów lejowatych, kultura przeworska (faza D), późne średniowiecze	A - 1054/97
27	Starowice	8	punkt osadniczy	kultura przeworska (faza D), późne średniowiecze	A - 1055/97
28	Ulanowice	3	grodzisko	średniowiecze	A - 1100/98
29	Wójcice	20	osada	paleolit	A - 142/68
30	Wójcice	33	osada, punkt osadniczy	kultura przeworska (faza C2 - C3), VIII - X w.	A - 1134/2000
31	Wójcice	34	osada, ślad osadnictwa	kultura przeworska (okres wpływów rzymskich faza C2-C3), XIV - XV w.	A - 1112/2000
32	Wójcice	40	osada, punkt osadniczy	kultura przeworska (faza C3 - D), XIV - XV w.	A - 1133/2000

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Otmuchów

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych. Na terenie gminy Otmuchów zabytki ruchome to głównie wyposażenie kościołów. (Tabela nr 3).

Wszystkie wymienione objekty wpisane są do rejestru zabytków i również objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zobowiązuje właściciela lub posiadacza zabytku ruchomego do:

- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytku;
- przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę;
- zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu lub kradzieży, zagrożeniu, zmianie miejsca przechowania, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku.

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Otmuchów

LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR REJESTRU ZABYTKÓW
1	Jasienica Górna	Elementy wyposażenia kościoła filialnego pw. św. Mikołaja	208/63
2	Jodłów	Elementy wyposażenia kaplicy	786/1-6/89
3	Kałków	Elementy wyposażenia kościoła pw. Narodzenia NMP	533/1- 19/71
4	Lasowice	Elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	441/68, 442/68, 443/68, 444/68, 445/68,
5	Lubiatów	Elementy wyposażenia kościoła filialnego pw. św. Mikołaja	427/69
6	Lubiatów	Krzyż pokutny (w polu, nad strumieniem, przy polnej drodze do wsi Głęboka, 25 m od mostka)	782/89
7	Lubiatów	Krzyż pokutny (wmurowany w ogrodzenie kościoła od strony drogi, po prawej stronie od wejścia)	781/89
8	Maciejowice	Rzeźba: św. Jan Nepomucen	28/04
9	Maciejowice	Płyta erekcyjna (dawny dwór)	576/ 1- 2/72
10	Maciejowice	Kartusz herbowy bpa Filipa Gottharda Schaffgotsch (dwór)	576/ 1- 2/72
11	Otmuchów	Elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja i Franciszka Ksawerego	436/66, 456/68, 457/68, 458/68, 459/68, 460/68, 461/68, 462/68, 463/68, 485/70, 486/70, 551/1-48/71, 458/68
12	Otmuchów	Elementy wyposażenia ratusza	479/70
13	Otmuchów	Elementy wyposażenia zamku	568/1/72
14	Otmuchów	Rzeźba: św. Jadwiga (przy granicy miasta, droga Otmuchów - Wójcice)	748/1-2/88
15	Otmuchów	Kapliczka słupowa (ul. 1-go Maja, vis a vis nr 39)	748/1-2/88
16	Otmuchów	Rzeźba: św. Jan Nepomucen (na skwerze z pld. strony kościoła pw. św. Mikołaja i Franciszka Ksawerego)	853/91
17	Otmuchów	Rzeźba: św. Jan Nepomucen (przy murze plebani z pld. strony kościoła pw. św. Mikołaja i Franciszka Ksawerego)	150/58
18	Otmuchów	Rzeźba: św. Jan Nepomucen (na terenie parku przy zamku w pobliżu fosy od strony ptn. - zach. Skrzydła zamku)	945/95
19	Otmuchów	Płaskorzeźba: kuszenie Adama z	155/59

		postumentu figury Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej (na placu przed kościołem parafialnym)	
20	Otmuchów	Płaskorzeźba: zwiastowanie z postumentu figury Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej (na placu przed kościołem parafialnym)	155/59
21	Otmuchów	Figura: Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej z Dzieciątkiem (Rynek)	155/59
22	Ratnowice	Elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Marcina	596/1- 15/72
23	Siedlec	Figura przydrożna: św. Floriana	200/60
24	Siedlec	Figura przydrożna: św. Jan Nepomucena	199/60
25	Ulanowice	Figura Chrystusa Salwatora	151/59
26	Wójcice	Elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Andrzeja Apostoła.	268/67, 345/67, 346/67, 439/67, 365/67, 440/67

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661).

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. 2010 nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowanie Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków została opracowana w 2006 r. Powstała ona na bazie wojewódzkiej ewidencji zabytków znajdującej się w zbiorach WUOZ w Opolu, wykonanej dwuetapowo w latach 1983 i 1986. Jest to zbiór niekompletny, obejmujący jedynie część obiektów gminy i wymagający uzupełnienia. W toku prac nad gminną ewidencją zabytków dla gminy Otmuchów wykonano weryfikację obiektów, tworząc listy obiektów, które utraciły cechy zabytku oraz obiektów, które wymagają ujęcia w gminnej ewidencji zabytków w przyszłości. Określono w ten sposób całkowitą ilość obiektów nieruchomości o cechach zabytkowych w gminie. Wykonano karty dla 298 obiektów, wnioskowano o wykreślenie 20 obiektów, wnioskowano o włączenie 756 obiektów. Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Otmuchów przedstawia Tabela nr 4.

Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie Otmuchów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	NR EWIDENCYJNY DZIAŁKI	OBIEKT
1	Broniszowice			45 k.m. 1	Kaplica dzwonnica
2	Broniszowice		3	44/1 k.m. 1	Dom
3	Buków			63 k.m. 3	Kościół filialny pw. Podwyższenia
4	Buków		58	50 k.m. 3	Dom
5	Grądy		35	23 k.m. 1	Dom
6	Grądy		35	23 k.m. 1	Spichlerz
7	Grądy		8	138 km. 1	Dom
8	Janowa			63/1 k.m. 1	Kościół filialny pw. św. Rocha
9	Janowa		8	22 k.m. 1	Dwór
10	Jarnołów			62 k.m. 3	Kościół filialny pw. Podwyższenia
11	Jarnołów			129/2 k.m. 2	Kapliczka
12	Jarnołów			61/3 k.m. 1	Kapliczka
13	Jarnołów		68	15 k.m. 4	Dom
14	Jarnołów		62	3 k.m. 4	Stodoła
15	Jarnołów		68	15 k.m. 4	Stodoła
16	Jarnołów		100	84 k.m. 3	Dom
17	Jasienica Górna			157 k.m. 2	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja
18	Jasienica		5	140/1 k.m.2	Dom
19	Jasienica		6	141 k.m. 2	Dom

20	Jasienica		14	230 k.m. 2	Dom
21	Jasienica		24	150 k.m. 2	Dom
22	Jasienica		13	145 k.m. 2	Stodoła
23	Jasienica		16	106 k.m. 2	Stodoła
24	Jodłów			55 k.m. 1	Kaplica pw. Najświętszego Serca
25	Jodłów		1	72 k.m. 1	Dom
26	Jodłów		5	68 k.m. 1	Dom
27	Jodłów		16	58 k.m. 1	Dom
28	Jodłów		33	39 k.m. 1	Dom
29	Jodłów		39	33 k.m.1	Dom
30	Jodłów			33 k.m. 1	Szalety z gołębnikiem
31	Kałków			257 k.m. 2	Kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Panny Marii
32	Kałków			257 k.m. 2	Ogrodzenie kościoła parafialnego
33	Kałków		43	256/2 k.m.2	Plebania
34	Kałków		42	252 k.m. 2	Szkoła
35	Kałków		32	309 k.m. 2	Dom
36	Kałków		36	250 k.m. 2	Dom
37	Kałków		44	255/2 k.m. 2	Dom
38	Kałków		45	255/1 k.m. 2	Dom
39	Kałków		60	296/1	Dom
40	Kałków		86	288 k.m. 2	Dom
41	Kałków		87	274 k.m. 2	Dom
42	Kijów			89 k.m. 1	Pałac
43	Krakówkowice		40	39 k.m. 1	Dom
44	Kwiatków			74	Kościół filialny pw. św. Fabiana i Sebastiana
45	Kwiatków			74	Kostnica
46	Lasowice			200 k.m. 1	Kościół parafialny pw. Najświętszej Panny Marii
47	Lasowice			145 k.m. 1	Kaplica pw. św. Antoniego
48	Lasowice		35	205 k.m. 1	Dawna szkoła
49	Lasowice		7	214 k.m. 1	Dom
50	Lasowice		7a	214 k.m. 1	Dom
51	Lasowice		12	167 k.m. 1	Dom
52	Lasowice		9	213 k.m. 1	Dom
53	Lasowice		30	157 k.m. 1	Dom

54	Lasowice		39a	202 k.m. 1	Dom
55	Lasowice		44	145 k.m. 1	Dom
56	Lasowice		37	204 k.m. 1	Dom
57	Lasowice		52	138 k.m. 1	Dom
58	Lasowice		54	138 k.m. 1	Dom
59	Ligota Wielka			241 k.m.1	Kościół filialny pw. Matki Boskiej Bolesnej
60	Ligota Wielka			241 k.m. 1	Kaplica, kostnica
61	Ligota Wielka		15	151 k.m. 1	Dom
62	Ligota Wielka		42	205 k.m. 1	Dom
63	Ligota Wielka		43	86 k.m. 1	Dom
64	Lubiatów			224 k.m. 1	Kościół filialny pw. św. Mikołaja
65	Lubiatów			224 k.m.1	Ogrodzenie kościoła filialnego
66	Lubiatów			245/2 k.m. 1	Kapliczka
67	Lubiatów		36	231 k.m. 1	Dwór
68	Lubiatów			231 k.m. 1	Spichlerz dworski
69	Lubiatów			231 k.m. 1	Kapliczka
70	Lubiatów		57	159 k.m. 1	Dom
71	Lubiatów		7	199/2 k.m.1	Dom
72	Lubiatów		9	197 k.m. 1	Dom
73	Lubiatów		13	194 k.m. 1	Dom
74	Lubiatów		14	254 k.m. 1	Dom
75	Lubiatów		45	233 k.m. 1	Dom
76	Łąka			24 k.m. 1	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny
77	Łąka			24 k.m. 1	Ogrodzenie kościoła parafialnego
78	Łąka		72	22 k.m. 1	Plebania
79	Łąka			141 k.m. 1	Kapliczka
80	Łąka			24 k.m. 1	Kapliczka
81	Łąka			24 k.m. 1	Kostnica cmentarna
82	Łąka		5	49 k.m. 1	Dom
83	Łąka		6	50 k.m. 1	Dom
84	Łąka		16	128 k.m. 1	Dom
85	Łąka		30	229 k.m. 1	Dom
86	Łąka		33	232 k.m. 1	Dom
87	Łąka		59	152 k.m. 1	Dom
88	Łąka			147 k.m. 1	Stajnie
89	Łąka			49 k.m. 1	Świniarnia
90	Maciejowice		10c	14/3 k.m.1	Dwór

91	Maciejowice			30	Kościół parafialny pw. św. Anny
92	Maciejowice		8	108/1	Dom
93	Maciejowice		10a	14/2	Dom
94	Maciejowice		18	13/2	Dom
95	Maciejowice		8	108/1	Stodoła
96	Maciejowice			14/3	Obora kamienna
97	Maciejowice			256 k.m. 4	Most kolejowy
98	Meszno		57	29 k.m. 1	Przedszkole
99	Meszno		10	49 k.m. 1	Dom
100	Meszno		11	49 k.m. 1	Dom
101	Meszno		21	58 k.m. 1	Dom
102	Meszno			58 k.m.1	Stajnie
103	Meszno		16	52 k.m. 1	Dom
104	Meszno		23	59 k.m. 1	Dom
105	Meszno		24	60/1 k.m 1	Dom
106	Meszno		24	60/1 k.m. 1	Obora
107	Meszno		28	65/2 k.m. 1	Dom
108	Meszno		46	19 k.m. 1	Dom
109	Meszno			52 k.m.1	Kapliczka
110	Meszno		48	20 k.m.1	Kapliczka
111	Meszno		50	22 k.m. 1	Dom
112	Meszno		65	231/2 k.m. 1	Dom
113	Nieradowice			100 k.m. 1	Pałac
114	Otmuchów	Rynek		718 k.m. 10	Kościół parafialny pw. śś. Mikołaja i Franciszka
115	Otmuchów	Plac Jana Pawła II (dawniej Plac Wolności)	1	716 k.m. 10	Plebania
116	Otmuchów	Krakowska		705 k.m. 10	Kościół cmentarny pw. św. Anny
117	Otmuchów	Krakowska		490 k.m. 7	Kaplica pw. św. Krzyża
118	Otmuchów	Krakowska		705 k.m. 10	Kapliczka cmentarna
119	Otmuchów	Krakowska		705 k.m. 10	Kostnica cmentarna
120	Otmuchów	Ogrodowa		333/3 k.m. 5	Fragmenty murów obronnych na obwodzie starego

121	Otmuchów	F. Roosevelta		1344/12 k.m. 11(1)	Fragmenty murów obronnych na obwodzie starego miasta
122	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)		810 k.m. 111	Wieża bramy Nyskiej tzw. Wróbla
123	Otmuchów	Żeromskiego		732 k.m. 10	Brama
124	Otmuchów			729, 726 k.m. 10	Pozostałości baszty
125	Otmuchów			773 k.m. 10	Zamek
126	Otmuchów			773 k.m. 10	Tempietto nad studnią
127	Otmuchów			773 k.m. 10	Ogrodzenie dziedzińca zamkowego od strony płd. z bramą
128	Otmuchów			773 k.m. 10	Pozostałości obwarowań zamkowych
129	Otmuchów			773 k.m. 10	Park krajobrazowy przy zamku
130	Otmuchów			780 k.m. 10	Pałac (tzw. zameczek)
131	Otmuchów			729,726 k.m.10	Fragment murów miejskich na obwodzie miasta
132	Otmuchów	Orkana		1247/1 k.m. 5	Fragment murów miejskich z zarysem baszty
133	Otmuchów	Rynek	1,	748 k.m. 1	Ratusz
134	Otmuchów	Żeromskiego	3	713 k.m. 10	Szkoła ewangelicka
135	Otmuchów	Szkolna	2	770 k.m. 10	Szkoła
136	Otmuchów	Rynek	7	754 k.m. 10	Dom (kino Podzamcze)
137	Otmuchów	Kolejowa	6	586/1	Dworzec kolejowy
138	Otmuchów	Krakowska	6	341 k.m. 5	Poczta
139	Otmuchów			712 k.m. 10	Ogród Książęcy
140	Otmuchów	Cicha	1	723/2 k.m. 10	Dom
141	Otmuchów	Cicha	2	726 k.m. 10	Dom
142	Otmuchów	Cicha	3	722/2 k.m.10	Dom
143	Otmuchów	Cicha	4	725/3 k.m. 10	Dom
144	Otmuchów	Cicha	5	722/1 k.m. 10	Dom
145	Otmuchów	Krakowska	4	340 k.m. 5	Dom
146	Otmuchów	Krakowska	8	343 k.m. 5	Dom
147	Otmuchów	Krakowska	12	353 k.m. 5	Dom
148	Otmuchów	Krakowska	16	355 k.m. 5	Dom

149	Otmuchów	Krakowska	18	358 k.m. 5	Dom
150	Otmuchów	Krakowska	20	361/1 k.m. 5	Dom
151	Otmuchów	Krakowska	24	363/4 k.m. 5	Dom
152	Otmuchów	Krakowska	32,	389,390 k.m. 6	Dom
153	Otmuchów	J. Lompy	2	723/3 k.m. 10	Dom
154	Otmuchów	J. Lompy	3	721/3 k.m. 10	Dom
155	Otmuchów	A. Mickiewicza	4	782/2 k.m. 10	Dom
156	Otmuchów	A. Mickiewicza	11	827/1 k.m. 11-1	Dom
157	Otmuchów	Orkana	1	742 k.m. 10	Dom
158	Otmuchów	Orkana	2	336 k.m. 5	Dom
159	Otmuchów	Orkana	2	337 k.m. 5	Spichlerz (zabudowanie gospodarcze)
160	Otmuchów	Orkana	3	335 k.m. 5	Dom
161	Otmuchów	F. Roosevelta	8	801/4 k.m. 111	Dom
162	Otmuchów	Rynek	1b	747 k.m. 10	Dom
163	Otmuchów	Rynek	2	749 k.m. 10	Dom
164	Otmuchów	Rynek	3	750 k.m. 10	Dom
165	Otmuchów	Rynek	4	751 k.m. 10	Dom
166	Otmuchów	Rynek	5	752 k.m.10	Dom
167	Otmuchów	Rynek	6	753 k.m. 10	Dom
168	Otmuchów	Rynek	8,8a	755/3,755/4 k.m. 10	Dom
169	Otmuchów	Rynek	9	797/1 k.m. 111	Dom
170	Otmuchów	Rynek	16	804 k.m. 111	Dom
171	Otmuchów	Rynek	13	800/1 k.m. 111	Dom
172	Otmuchów	Rynek	14	801/2 k.m. 111	Dom
173	Otmuchów	Rynek	15	802 k.m. 111	Dom
174	Otmuchów	Rynek	17	805 k.m. 111	Dom
175	Otmuchów	Rynek	18	806/1 k.m. 5	Dom
176	Otmuchów	Rynek	19	807 k.m. 111	Dom
177	Otmuchów	Rynek	32	761/2 k.m. 10	Dom
178	Otmuchów	Rynek	33	762 k.m. 10	Dom
179	Otmuchów	Rynek	37	738/3 k.m. 10	Dom
180	Otmuchów	Rynek	38	739 k.m. 10	Dom
181	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	2	796/1 k.m. 111	Dom
182	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	4	794 k.m. 111	Dom
183	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	5	334/2 k.m. 5	Dom
184	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	6	792/3 k.m. 111	Dom
185	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	7	333/1 k.m. 5	Dom
186	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	8	792/1 k.m. 111	Dom

187	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	9	333/1 k.m. 5	Dom
188	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	10	591 k.m. 111	Dom
189	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	11	297/2 k.m. 5	Dom
190	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	13	296/2 k.m. 5	Dom
191	Otmuchów	Nyska (dawniej Świerczewskiego)	14	814/1 k.m. 111	Dom
192	Otmuchów	Plac Jana Pawła II (dawniej Plac Wolności)	2	720/2 k.m.10	Dom
193	Otmuchów	Plac Jana Pawła II (dawniej Plac Wolności)	3	721/1 k.m. 10	Dom
194	Otmuchów	Plac Jana Pawła II (dawniej Plac Wolności)	5	767/2 k.m. 10	Dom
195	Otmuchów	Żeromskiego	4,6	725/1, 727 k.m. 10	Dom
196	Otmuchów			706 k.m. 10	Transformator przy kościele św. Anny
197	Otmuchów	Krakowska	19	1351/1 k.m. 5	Dom
198	Otmuchów	Krakowska	23	697 k.m. 5	Dom
199	Otmuchów	Krakowska	25	696/1 k.m. 5	Dom
200	Otmuchów	Krakowska	26	364 k.m 5	Dom
201	Otmuchów	Krakowska	27	491,492,493 k.m. 7	Dom
202	Otmuchów	Krakowska	29	484 k.m. 7	Dom
203	Otmuchów	Krakowska	31	495 k.m.7	Dom
204	Otmuchów	Krakowska	33	498 k.m.7	Dom
205	Otmuchów	Krakowska	35	513 k.m. 7	Dom
206	Otmuchów	Krakowska	37	519 k.m. 7	Dom
207	Otmuchów	Krakowska	39	510 k.m. 7	Dom
208	Otmuchów	Krakowska	41	509 k.m. 7	Dom
209	Otmuchów	Krakowska	43	508 k.m. 7	Dom
210	Otmuchów	Krakowska	44	400 k.m. 6	Dom
211	Otmuchów	Krakowska	44	403 k.m. 6	Transformator
212	Otmuchów	Krakowska	45	507 k.m. 7	Dom
213	Otmuchów	Krakowska	46	586/1 k.m. 7	Dom
214	Otmuchów	Krakowska	47	516 k.m. 7	Dom
215	Otmuchów	Krakowska	49	519 k.m. 7	Dom
216	Otmuchów	Krakowska	51	521,522,523,524 k.m. 7	Dom
217	Otmuchów	Krakowska	53	425 k.m. 7	Dom
218	Otmuchów	Opolska	1	1209 k.m. 13	Dom
219	Otmuchów	Opolska	3	1210 k.m. 13	Dom

220	Otmuchów	Opolska	5	1211 k.m. 13	Dom
221	Otmuchów	Opolska	6	1205 k.m. 13	Dom
222	Otmuchów	Opolska	7	1213 k.m. 13	Dom
223	Otmuchów	Wyspiańskiego	3	1230 k.m. 13	Stodoła
224	Otmuchów	Reymonta	1	729 k.m. 10	Dom
225	Otmuchów	Reymonta	3	728 k.m. 10	Dom
226	Otmuchów	Warszawska	1	466 k.m. 7	Dom
227	Otmuchów	Warszawska	2	465 k.m. 7	Dom
228	Otmuchów	Warszawska	3	464 k.m. 7	Dom
229	Otmuchów	Warszawska	4	463 k.m. 7	Dom
230	Otmuchów	Warszawska	5	462 k.m. 7	Dom
231	Otmuchów	Warszawska	6	461 k.m. 7	Dom
232	Otmuchów	Warszawska	7	451 k.m. 7	Dom
233	Otmuchów	Warszawska	8	450 k.m. 7	Dom
234	Otmuchów	Warszawska	10,	441,442 k.m. 7	Dom
235	Otmuchów	Warszawska	11	440 k.m. 7	Dom
236	Otmuchów	Warszawska	12	438 k.m. 7	Dom
237	Otmuchów	Warszawska	13	437 k.m. 7	Dom
238	Otmuchów	Warszawska	14	432 k.m. 7	Dom
239	Otmuchów	Warszawska	15	413 k.m. 7	Dom
240	Otmuchów	Warszawska	16	428 k.m. 7	Dom
241	Otmuchów	Warszawska	17	411 k.m. 7	Dom
242	Otmuchów	Warszawska	18	410 k.m. 7	Dom
243	Otmuchów	Kościuszki	2	818 k.m. 11-1	Dom
244	Otmuchów	Kościuszki	4	819 k.m. 11-1	Dom
245	Otmuchów	Kościuszki	5	871 k.m. 11-1	Dom
246	Otmuchów	1 go Maja	19a	855 k.m. 11-1	Dom
247	Otmuchów	1 go Maja	21	1109 k.m. 11-2	Dom
248	Piotrowice Nyskie		14	148 km. 1	Dom
249	Piotrowice Nyskie		4	126 k.m. 1	Dom
250	Piotrowice Nyskie		7	145 k.m. 1	Dom
251	Piotrowice Nyskie		54- 56	2 k.m. 2	Pałac
252	Piotrowice Nyskie			2 k.m. 2	Park krajobrazowy pałacowy
253	Piotrowice Nyskie			2 k.m. 2	Obora kamienna
254	Ratnowice			110 k.m. 1	Kościół parafialny pw. św. Marcina
255	Ratnowice			110 k.m. 1	Ogrodzenie kościoła parafialnego
256	Ratnowice		44	64 k.m. 1	Dom
257	Rysiwice		19	55 k.m. 2	Pałac
258	Rysiwice			55 k.m. 2	Mauzoleum

259	Rysiowice			54, 55 k.m. 2	Park krajobrazowy pałacowy
260	Sarnowice			44 k.m. 1	Kościół filialny pw. Najświętszej Marii Panny
261	Siedlec		25	32 k.m. 1	Dwór
262	Siedlec			34, 36, k.m. 1	Park dworski
263	Siedlec		19	12 k.m. 1	Szkoła
264	Siedlec		10	64 k.m. 1	Dom
265	Siedlec		11	61. k.m. 1	Dom
266	Siedlec		22	26 k.m. 1	Zabudowania
267	Siedlec		22	26 k.m. 1	Dom
268	Siedlec		23	29 k.m. 1	Dom
269	Starowice			6 i 11 k.m. 2	Park dworski
270	Starowice			15 k.m. 2	Kaplica pw. Niepokalanego Poczęcia NMP
271	Starowice			11 k.m. 2	Dwór
272	Starowice			10 k.m. 2	Oficyna dworska
273	Śliwice			184/1 k.m. 1	Przedszkole
274	Śliwice		18	183 k.m. 1	Dom
275	Ulanowice			19/7 k.m. 1	Kaplica
276	Ulanowice			19/2 k.m. 1	Pałac
277	Ulanowice			19/2 k.m. 1	Park pałacowy
278	Ulanowice			19-lut	Dom i stajnie
279	Wierzbno			4 k.m. 2	Pałac myśliwski
280	Wierzbno			4 k.m. 2	Park dworski
281	Wierzbno			3 k.m. 2	Dom
282	Wójcice			205 k.m. 1	Kościół parafialny pw. św. Andrzeja
283	Wójcice		126	185 k.m. 1	Szkoła
284	Wójcice		140	175 k.m. 1	Dom z kapliczką
285	Wójcice		145	172/1 k.m. 1	Dom
286	Zwanowice			13 k.m. 1	Kapliczka
287	Zwanowice			22 k.m. 1	Spichlerz
288	Zwanowice			9 k.m. 1	Stodoła
289	Zwanowice			22 k.m. 1	Obora
290	Zwanowice			22 k.m. 1	Transformator
291	Zwanowice		3	12 k.m. 1	Dom
292	Zwanowice		13	20 k.m. 1	Dom
293	Zwanowice		15	18 k.m. 1	Dom
294	Zwanowice		16	17 k.m. 1	Dom
295	Zwanowice		17	16 k.m. 1	Dom
296	Zwanowice		18	15 k.m. 1	Dom

297	Zwanowice			15 k.m. 1	Kolumna Maryjna
298	Zwanowice			49 k.m. 1	Krzyż przydrożny

5.5. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Otmuchów. Cały teren gminy został rozpoznany metodą powszechnej inwentaryzacji zabytków archeologicznych Polski pod nazwą Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytniej. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych nie uda się zidentyfikować nowych śladów osadniczych.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwi uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Na terenie gminy Otmuchów znajduje się 448 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych, z czego 32 stanowiska wpisane są do rejestru zabytków. Spis stanowisk przedstawiony został przedstawiony poniżej w Tabeli nr 5.

Tabela nr 5. Spis stanowisk archeologicznych z terenu gminy Otmuchów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI
1	Broniszowice	1
2	Broniszowice	2
3	Broniszowice	3
4	Broniszowice	4
5	Broniszowice	5
6	Broniszowice	6
7	Broniszowice	7
8	Broniszowice	8
9	Broniszowice	9
10	Broniszowice	10
11	Broniszowice	11
12	Broniszowice	12
13	Broniszowice	13
14	Buków	1
15	Buków	2
16	Buków	3
17	Buków	4
18	Buków	5
19	Buków	6
20	Grądy	2
21	Grądy	3
22	Grądy	4
23	Grądy-Laskowice	5
24	Grądy-Laskowice	6
25	Grądy-Laskowice	7
26	Grądy-Laskowice	8
27	Grądy-Laskowice	9
28	Grądy-Laskowice	10
29	Grądy-Laskowice	11
30	Grądy	12
31	Grądy	13
32	Grądy	14
33	Grądy	15
34	Grądy	16
35	Grądy	17
36	Grądy-Pasieki	18
37	Grądy-Pasieki	19
38	Grądy-Pasieki	20
39	Grądy-Pasieki	21
40	Grądy-Pasieki	22
41	Grądy-Laskowice	23

42	Goraszowice	1
43	Goraszowice-Rysiowice	2
44	Goraszowice-Rysiowice	3
45	Goraszowice-Rysiowice	4
46	Goraszowice	5
47	Goraszowice	6
48	Goraszowice	7
49	Goraszowice	8
50	Goraszowice	9
51	Goraszowice	10
52	Goraszowice	11
53	Goraszowice	12
54	Goraszowice	13
55	Goraszowice	14
56	Goraszowice	15
57	Goraszowice-Rysiowice	16
58	Goraszowice-Rysiowice	17
59	Goraszowice-Rysiowice	18
60	Goraszowice-Rysiowice	19
61	Goraszowice-Rysiowice	20
62	Goraszowice-Rysiowice	21
63	Goraszowice-Rysiowice	22
64	Goraszowice-Rysiowice	23
65	Goraszowice-Rysiowice	24
66	Goraszowice-Rysiowice	25
67	Goraszowice-Rysiowice	26
68	Goraszowice-Rysiowice	27
69	Goraszowice-Rysiowice	28
70	Goraszowice-Rysiowice	29
71	Goraszowice-Rysiowice	30
72	Goraszowice-Rysiowice	31
73	Goraszowice-Rysiowice	32
74	Goraszowice	33
75	Goraszowice-Rysiowice	34
76	Goraszowice	35
77	Goraszowice	36
78	Goraszowice	37
79	Goraszowice	38
80	Goraszowice	39
81	Goraszowice	40
82	Goraszowice	41
83	Janowa	1
84	Janowa	2

85	Janowa	3
86	Janowa	4
87	Janowa	5
88	Jasienica Górna	1
89	Jasienica Górna	2
90	Jasienica Górna	3
91	Jasienica Górna	4
92	Jarnottów	1
93	Jarnottów	
94	Jarnottów	3
95	Jarnottów	4
96	Jodłów	1
97	Jodłów	2
98	Jodłów	3
99	Jodłów	4
100	Jodłów	5
101	Jodłów	6
102	Jodłów	7
103	Jodłów	8
104	Jodłów	9
105	Jodłów	10
106	Jodłów	11
107	Jodłów	12
108	Kałków	1
109	Kałków	2
110	Kałków	3
111	Kałków	4
112	Kałków	5
113	Kałków	6
114	Kałków	7
115	Kałków	8
116	Kałków	9
117	Kałków	10
118	Kałków	11
119	Kałków	12
120	Kałków	13
121	Kałków	14
122	Kałków	15
123	Kijów	1
124	Kwiatów	1
125	Lasowice	1
126	Lasowice	2
127	Lasowice	3

128	Lasowice	4
129	Lasowice	5
130	Lasowice	6
131	Lasowice	7
132	Lasowice	8
133	Lasowice	9
134	Lasowice	10
135	Lasowice	11
136	Lasowice	12
137	Lasowice	13
138	Lasowice	14
139	Ligota Wielka	1
140	Ligota Wielka	2
141	Ligota Wielka	3
142	Ligota Wielka	4
143	Ligota Wielka	5
144	Ligota Wielka	6
145	Ligota Wielka	7
146	Ligota Wielka	8
147	Ligota Wielka	9
148	Ligota Wielka	10
149	Ligota Wielka	11
150	Ligota Wielka	12
151	Ligota Wielka	13
152	Ligota Wielka	14
153	Ligota Wielka	15
154	Ligota Wielka	16
155	Ligota Wielka	17
156	Ligota Wielka	18
157	Ligota Wielka	19
158	Ligota Wielka	20
159	Ligota Wielka	21
160	Ligota Wielka	22
161	Ligota Wielka	23
162	Ligota Wielka	24
163	Ligota Wielka	25
164	Ligota Wielka	26
165	Ligota Wielka	27
166	Ligota Wielka	28
167	Ligota Wielka	29
168	Ligota Wielka	30
169	Ligota Wielka	31
170	Ligota Wielka	32

171	Ligota Wielka	33
172	Ligota Wielka	34
173	Ligota Wielka	35
174	Ligota Wielka	36
175	Ligota Wielka	37
176	Ligota Wielka	38
177	Ligota Wielka	39
178	Ligota Wielka	40
179	Lubiatów	1
180	Lubiatów	2
181	Lubiatów	3
182	Lubiatów	4
183	Lubiatów	5
184	Lubiatów	6
185	Lubiatów	7
186	Lubiatów	8
187	Lubiatów	9
188	Lubiatów	10
189	Łąka	1
190	Łąka	2
191	Łąka	3
192	Łąka	4
193	Łąka	5
194	Łąka	6
195	Łąka	7
196	Maciejowice	1
197	Maciejowice	2
198	Maciejowice	3
199	Maciejowice	4
200	Maciejowice	5
201	Maciejowice	6
202	Maciejowice	7
203	Maciejowice	8
204	Maciejowice	9
205	Maciejowice	10
206	Maciejowice	11
207	Maciejowice	12
208	Maciejowice	13
209	Maciejowice	14
210	Maciejowice	15
211	Maciejowice	16
212	Maciejowice	17
213	Maciejowice	18

214	Maciejowice	19
215	Maciejowice	20
216	Maciejowice	21
217	Maciejowice	22
218	Maciejowice	23
219	Maciejowice	24
220	Maciejowice	25
221	Maciejowice	26
222	Maciejowice	27
223	Maciejowice	28
224	Maciejowice	29
225	Maciejowice	30
226	Maciejowice	31
227	Maciejowice	32
228	Maciejowice	33
229	Maciejowice	34
230	Maciejowice	35
231	Maciejowice	36
232	Maciejowice	37
233	Maciejowice	38
234	Maciejowice	39
235	Maciejowice	40
236	Maciejowice	41
237	Maciejowice	42
238	Maciejowice	43
239	Malerzowice Małe	1
240	Malerzowice Małe	2
241	Malerzowice Małe	3
242	Malerzowice Małe	4
243	Malerzowice Małe	5
244	Malerzowice Małe	6
245	Malerzowice Małe	7
246	Malerzowice Małe	8
247	Malerzowice Małe	9
248	Malerzowice Małe	10
249	Malerzowice Małe	11
250	Malerzowice Małe	12
251	Malerzowice Małe	13
252	Malerzowice Małe	14
253	Malerzowice Małe	15
254	Meszno	1
255	Meszno	2
256	Meszno	3

257	Meszno	4
258	Nadziejów	1
259	Nadziejów	2
260	Nieradowice	1
261	Nieradowice	2
262	Nieradowice	3
263	Nieradowice	4
264	Nieradowice	5
265	Nieradowice	6
266	Nieradowice	7
267	Nieradowice	8
268	Nieradowice	9
269	Nieradowice	10
270	Otmuchów	1
271	Otmuchów	2
272	Otmuchów	3
273	Otmuchów	4
274	Otmuchów	5
275	Otmuchów	6
276	Otmuchów	7
277	Otmuchów	8
278	Otmuchów	9
279	Otmuchów	10
280	Otmuchów	11
281	Otmuchów	12
282	Otmuchów	13
283	Otmuchów	14
284	Otmuchów	15
285	Otmuchów	16
286	Otmuchów	17
287	Otmuchów	18
288	Otmuchów	19
289	Otmuchów	20
290	Otmuchów	21
291	Otmuchów	22
292	Otmuchów	23
293	Otmuchów	24
294	Otmuchów	25
295	Otmuchów	26
296	Otmuchów	27
297	Otmuchów	28
298	Otmuchów	29
299	Otmuchów	30

300	Otmuchów	31
301	Otmuchów	32
302	Otmuchów	33
303	Otmuchów	34
304	Otmuchów	35
305	Otmuchów	36
306	Otmuchów	37
307	Otmuchów	38
308	Otmuchów	39
309	Otmuchów	40
310	Otmuchów	41
311	Piotrowice Nyskie	1
312	Piotrowice Nyskie	2
313	Piotrowice Nyskie	3
314	Piotrowice Nyskie	4
315	Piotrowice Nyskie	5
316	Piotrowice Nyskie	6
317	Piotrowice Nyskie	7
318	Piotrowice Nyskie- Krakówkowice	8
319	Ratnowice	1
320	Ratnowice	2
321	Ratnowice	3
322	Ratnowice	4
323	Ratnowice	5
324	Sarnowice	1
325	Sarnowice	2
326	Sarnowice	3
327	Sarnowice	4
328	Sarnowice	5
329	Sarnowice	6
330	Sarnowice	7
331	Sarnowice	8
332	Sarnowice	9
333	Sarnowice	10
334	Sarnowice	11
335	Sarnowice	12
336	Siedlec	2
337	Siedlec	3
338	Siedlec	4
339	Siedlec	5
340	Siedlec	6
341	Siedlec	7

342	Siedlec	8
343	Siedlec	9
344	Siedlec	10
345	Siedlec	11
346	Siedlec	12
347	Siedlec	13
348	Siedlec	14
349	Siedlec	15
350	Siedlec	16
351	Siedlec	17
352	Siedlec	18
353	Siedlec	19
354	Siedlec	20
355	Siedlec	21
356	Siedlec	22
357	Siedlec	23
358	Starowice	2
359	Starowice	3
360	Starowice	4
361	Starowice	5
362	Starowice	6
363	Starowice	7
364	Starowice	8
365	Starowice	9
366	Starowice	10
367	Starowice	11
368	Starowice	12
369	Starowice	13
370	Starowice	14
371	Starowice	15
372	Starowice	16
373	Starowice	17
374	Suszkowice	1
375	Suszkowice	2
376	Suszkowice	3
377	Suszkowice	4
378	Suszkowice	5
379	Suszkowice	6
380	Śliwice	1
381	Śliwice	2
382	Ulanowice	1
383	Ulanowice	2
384	Ulanowice	3

385	Ulanowice	4
386	Ulanowice	5
387	Ulanowice	6
388	Ulanowice	7
389	Ulanowice	8
390	Ulanowice	9
391	Ulanowice	10
392	Ulanowice	11
393	Ulanowice	12
394	Ulanowice	13
395	Ulanowice	14
396	Ulanowice	15
397	Ulanowice	16
398	Ulanowice	17
399	Wierzbno	1
400	Wierzbno	2
401	Wierzbno	3
402	Wierzbno	4
403	Wierzbno	5
404	Wójcice	1
405	Wójcice	2
406	Wójcice	3
407	Wójcice	4
408	Wójcice	5
409	Wójcice	6
410	Wójcice	7
411	Wójcice	8
412	Wójcice	9
413	Wójcice	10
414	Wójcice	11
415	Wójcice	12
416	Wójcice	13
417	Wójcice	14
418	Wójcice	15
419	Wójcice	16
420	Wójcice	17
421	Wójcice	18
422	Wójcice	19
423	Wójcice	20
424	Wójcice	21
425	Wójcice	22
426	Wójcice	23
427	Wójcice	24

428	Wójcice	25
429	Wójcice	26
430	Wójcice	27
431	Wójcice	28
432	Wójcice	29
433	Wójcice	30
434	Wójcice	31
435	Wójcice	32
436	Wójcice	33
437	Wójcice	34
438	Wójcice	35
439	Wójcice	36
440	Wójcice	37
441	Wójcice	38
442	Wójcice	39
443	Wójcice	40
444	Wójcice	41
445	Wójcice	42
446	Wójcice	43
447	Zwanowice	1
448	Zwanowice	2

6. Krajobraz kulturowy - dziedzictwo materialne i niematerialne gminy Otmuchów

6.1. Dziedzictwo materialne

Podstawowymi elementami materialnego dziedzictwa kulturowego są zabytkowe obiekty budownictwa i architektury, układy przestrzenne i krajobrazowe (zespoły zamkowo-parkowe i pałacowo - parkowe), charakterystyczne dla Opolszczyzny układy ulicowe z dość dobrze zachowanymi zagrodami (frontowe budynki szczytowe, budynki „wycugowe”, bramy i/lub budynki bramne, spichlerze, zabudowa murowana o bogatym wystroju architektonicznym). Ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe ochronie konserwatorskiej podlegają obszary krajobrazu kulturowego o predyspozycjach rezerwatów kulturowych o znaczeniu krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zespoły urbanistyczne, obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze, zabytki ruchome oraz stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy. Zasady ochrony krajobrazu kulturowego w gminie Otmuchów powstały na bazie opracowania „Ochrona i Konserwacja Zabytkowego Krajobrazu Kulturowego Województwa Opolskiego”.

Otmuchów wraz z Nysą i Paczkowem tworzą zespół krajobrazu warownego połączony systemem dróg - o predyspozycjach rezerwatów i parków kulturowych

o znaczeniu krajowym, które posiadają powiązania historyczne, zbliżone cechy założeń urbanistycznych oraz podobne cechy architektury regionalnej, tj.:

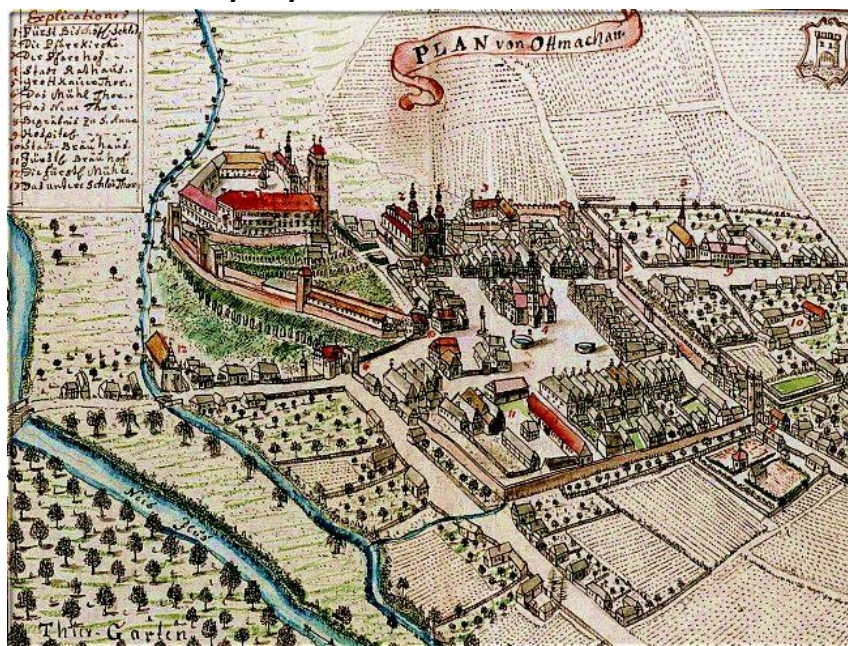
- krajobraz osadniczy - „Nysa - Paczków”
- krajobraz osiedleńczy „Doliny Nysy Kłodzkiej”.

Wskazany obszar rozciąga się po obu stronach Nysy Kłodzkiej od Paczkowa na południu do Grodkowa na północy. Są to wstępnie rozpoznane obszary, nie objęte prawną formą ochrony.

6.1.1. Historyczne układy przestrzenne

Zabytkowe układy przestrzenne to założenia miejskie i wiejskie zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym sieci ulic lub sieci dróg.

I. Układ urbanistyczny miasta Otmuchów

Rys. 1. Panorama miasta z zamkiem w poł. XVIII w. na rycinach F. B. Wernhera, źródło: <http://www.zamkipolskie.com/otmuchow/otmuchow.html>

Mimo wielokrotnych przekształceń struktury miejskiej, zachowany został pierwotny układ urbanistyczny miasta z czasów lokacji. Strefą ochrony konserwatorskiej ujęty jest teren starego miasta w obrębie linii obwarowań wraz ze wzgórzem zamkowym. Granica ochrony przebiega krawędzią wzgórza zamkowego - na zach., na zapleczu ulic Cichej i Orkana - na półn., wzdłuż ul. Roosevelta w kierunku półd. do ul. 1 Maja - na wsch. i na półd. - wzdłuż ul. 1 Maja do wzgórza zamkowego. Obejmuje czytelny układ przestrzenny miasta z okresu jego lokacji, historyczną sieć ulic, plac rynkowy, narys bloków zabudowy i zachowane podziały na parcele wewnątrz bloku wschodniego, fragmenty murów obronnych z k. XIV w. z wieżą bramy nyskiej i fragmentami furty prowadzącej z miasta na cmentarz usytuowany poza murami miejskimi, najważniejsze elementy układu przestrzennego i dominanty wysokościowe, takie jak:

- zamek gotycko-renesansowy i resztki obwarowań z parkiem otaczającym zespół zamkowy
- kościół parafialny pw. św. Mikołaja i Franciszka,
- ratusz z wieżą
- pałac barokowy, ob. siedziba urzędu gminy i oficyna pałacowa
- budynek dawnej Szkoły Ewangelickiej
- zabudowa mieszkalna, najstarsze domy pochodzące z XVIII w. i poł. XIX w.

Mury obronne Otmuchowa - centralny punkt miasta stanowił zamek kasztelański z systemem swoich obwarowań, w związku z czym mury miasta nie były okazałe. Ich budowę zakończono w 1396 r., odbudowane zostały w latach 1484 - 1485 po zniszczeniu przez husytów. Od zach. biegnęły skrajem wzgórza, na tyłach kościoła i dawnego Internatu Liceum i tu skręcały na wsch., między dzisiejszymi ulicami Cichą a Reymonta. Od zewnątrz okolone były fosą, której pozostałość widoczna jest przy ul. Wiejskiej. Dzisiaj zachowały się nieliczne fragmenty obwarowań. Wśród nich Wieża Wróbla (2 poł. XIV w.) będąca częścią niezachowanej Bramy Nyskiej - we wsch. części murów. Dolna część wieży zbudowana jest z kamienia, części wyższe są ceglane. W górnej części wieży zachowane są otwory strzelnicze z XVI w. oraz attyka z 1566 r. Na parterze zachowane pomieszczenie sklepione kolebkowo.

II. Układy ruralistyczne wsi gminy Otmuchów

Część wsi w gminie Otmuchów zachowała podstawowy układ ruralistyczny, mimo wielowiekowych nawarstwień i przekształceń. Wsie otmuchowskie prezentują głównie układ ulicowy. Najwięcej ulicówek znajduje się w płd. części gminy gdzie wpływ na ich ukształtowanie miała kolonizacja „fryderycjańska” z końca XVIII w. Podział parcel jest tu regularny, zabudowa zagrodowa typowa, ze szczytowo ustawionymi domami, w tym także „wycugowymi” oraz szczątkowo zachowanymi bramami wjazdowymi od strony ulicy. Wsie zlokalizowane w płn. części gminy mają w większości układ nieregularny spowodowany narastaniem osady wzdłuż dróg wychodzących z zespołu dworskiego stanowiącego pierwotne jej centrum. W niektórych mniejszych wsiach, jak w Rysiowicach, Starowicach, czy Ulanowicach, zespoły zdominowały układ przestrzenny. Dominantę wysokościową, mimo zróżnicowania wysokościowego terenu, zwykle stanowi kościół z cmentarzem przykościelnym, tworzący odrębny zespół: Buków, Jasienica Górna, Kałków, Lasowice, Łąka, Lubiatów, Ratnowice, Wójcice, etc.

Wsie, o dobrze zachowanym układzie to: Jarnołów, Kałków, Buków, Lubiatów, Ligota Wielka, Ratnowice, Janowa, Maciejowice, Laskowice, Łąka i Siedlec. Zgodnie z wytycznymi Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy sugerowane jest utworzenie szczególnych stref ochrony we wsiach: Kałków - rezerwat kulturowy, Lubiatów - park kulturowy.

III. Historyczne zespoły zabudowy rezydencjonalnej i folwarcznej

Dwór oraz elementy z nim powiązanych przestrzennie i historycznie m.in. oficyny, mała architektura i formy zaprojektowanej zieleni - ogród i park tworzą zespół zabudowy rezydencjonalnej. Formy zaprojektowanej zieleni, jako zabytek „żywy” - wymagają stałej, specjalistycznej opieki. Tereny parków i zespołów parkowo - dworskich, zwłaszcza wpisanych

do rejestru zabytków, stanowią istotny element krajobrazu kulturowego. Dla zachowania ich charakteru i walorów konieczne są działania m.in. odtwarzające dawne układy, nasadzenia roślinności.

W gminie Otmuchów najważniejszym zespołem rezydencjonalnym jest zamek Otmuchowski z dziedzińcem i parkiem. Jest własnością komunalną i obecnie pełni funkcje o charakterze hotelowo - gastronomicznym. Obiekt nie posiada ekspozycji muzealnej, jest udostępniony do zwiedzania dla grup oraz turystów indywidualnych.

Zdjęcie nr 1. Zespół pałacowo folwarczny z parkiem, Piotrowice Nyskie, 2011, fot. M. Szczygieł, źródło: http://opolskie.fotopolska.eu/nowe_zdjecia/m51607,Bukow.html?galeria_zdjec&m=52101&f=615095-foto

W układach ruralistycznych części wsi gminy występują zespoły pałacowo - parkowe, zazwyczaj połączone z założeniem folwarcznym. W gminie Otmuchów dobrze zachowane są:

- założenie dworsko - folwarczne z dworem (XVII - XIX w.) i spichlerzem z 1725 r. w Lubiawie. Układ zespołu czytelny, natomiast budynki znajdują się w ruinie,
- Maciejowice - zespół dworski z folwarkiem,
- Piotrowice Nyskie - zespół pałacowy z niewielkim parkiem o zatartym układzie. Zabudowania folwarczne z XIX w. ze spichlerzem o unikalnej konstrukcji, obejmującej cztery cylindryczne silosy pod wspólnym dachem, niestety w złym stanie technicznym.
- Rysiwice, teren zespołu pałacowego wraz z parkiem przypałacowym; układ czytelny, budynki w stanie średnim, otynkowane, część dachów po wymianie.
- Siedlec - zespół dworski z XVIII w. i park z okazami pomnikowych drzew zajmują znaczną część wsi. Na przeciwległych końcach wydłużonego obszaru znajdują się pałac z parkiem i park leśny, pośrodku - folwark. Całość połączona jest pierwotnym układem komunikacyjnym i układem wodnym z kilkoma stawami. W folwarku funkcjonuje hodowla bydła i trzody chlewnej, nieczystości odprowadzane są do układu wodnego zespołu.
- Starowice - teren zespołu dworsko - parkowego z oficyną dworską, spichlerzem i budynkami gospodarczymi.

Szczególnie zagrożone są Ulanowice - zdominowane przez zespół pałacowy z parkiem i zespół folwarczny z XVIII w., przebudowany w XIX (murowany spichlerz XVIII w.

przebudowany na stodołę, 2 murowane stodoły z 1 poł. XVIII w., owczarnia z k. XVIII w., w parku staw i barokowa kolumna z 1724 r. z figurą Chrystusa. Podobnie zespół w Zdanowicach, gdzie dwór rozebrano kilkanaście lat temu, zachowały się budynki gospodarcze folwarku, wśród nich odnowiony, dwukondygnacyjny spichlerz z wozownią w przyziemiu, z ok. poł. XIX w.

IV. Parki

Parki zabytkowe, dworskie i podworskie, oraz ogrody zabytkowe podlegają szczególnej ochronie. Są świadectwem świadomego uporządkowania i zagospodarowania przestrzeni, podnoszą walory estetyczne i kulturowe danego obszaru, stają się dla mieszkańców miejscem rekreacji i odpoczynku, jednocześnie są czynnikiem rozwijającym turystykę regionu. Na terenie Gminy Otmuchów znajduje się 8 parków zabytkowych umieszczonych w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, znajdujące się w różnym są tnie zachowania. Są to:

Park zamkowy w Otmuchowie w bardzo dobrym stanie wymagającym jedynie bieżącej pielęgnacji.

Park w Kałkowie o pow. 1,0 ha, z XIX/XX w., ograniczony murem, z niezbyt czytelnym pierwotnym układem kompozycyjnym. Przez park z pld. - wsch. na ptn. - zach. biegnie szpaler grabowy. W drzewostanie parku dominują: robinia akacjowa, klon pospolity, modrzewie europejskie, klon jawor, lipa drobnolistna. W poszyciu - roślinność synantropijna, wśród której dominuje pokrzywa zwyczajna. W centralnym miejscu rośnie okazała lipa drobnolistna oraz dwie sosny wejmutki. Założenie parkowe jest bardzo zaniedbane.

Park przypałacowy w Piotrowicach Nyskich o pow. ok. 2,0 ha, z pocz. XIX w., z barokowym pałacem w części ptn. Stan zachowania układu kompozycyjnego parku zatarty jest przez liczne samosiewy. Kilka drzew spełnia warunki ochrony jako pomnik przyrody: grab pospolity (obwód pnia 365 cm), lipa szerokolistna, tulipanowiec amerykański, żywotnik olbrzymi, dąb szypułkowy (o obwodzie pnia 403 cm) oraz 6 sztuk innych dębów szypułkowych - ze względu na ich bardzo dobry stan zdrowotny, silnie rozrośnięte korony i obwodach pni od 260 do 387 cm.

Park podworski w Rysiowicach o pow. 11,5 ha, 1 poł. XIX w., z ciekim wodnym biegnącym z ptn. na ptd., podzielony na część przypałacową i część leśną. Założenie zaniedbane, nieczytelny jest historyczny układ kompozycyjny parki, wiele drzew wymaga zabiegów higienicznych. W drzewostanie dominują: klon zwyczajny, olsza czarna, grab zwyczajny, świerk pospolity, dąb szypułkowy, lipa drobnolistna. W bezpośrednim sąsiedztwie pałacu kilka drzew iglastych, w tym: dwie krzewiaste formy cisu pospolitego, sosna wejmutka oraz daglezja. Cztery drzewa kwalifikują się do ochrony pomnikowej: grab zwyczajny, dąb szypułkowy, buk zwyczajny odmiana czerwolistna oraz okazały dąb szypułkowy. W pobliżu pałacu, po drugiej stronie cieku wodnego rośnie kilka drzew, w tym: dęby szypułkowe, katalpa okazała, cis pospolity oraz grupa tui. W ptd. części parku - bardzo wysokie świerki pospolite, drzewiaste formy cisa, dęby szypułkowe oraz dęby czerwone.

Park podworski w Siedlcu o pow. 2,0 ha, k. XIX w., zaniedbany, o zatartym, nieczytelnym układzie kompozycyjnym. Na terenie parku znajduje się pałac, stawy, wzdłuż jednego z nich biegnie szpaler złożony ze świerków pospolitych. W sąsiedztwie pałacu - dwie sosny czarne oraz topola biała o obwodzie pnia 385 cm. Inne zabytkowe drzewa: platan klonolistny, szpaler świerków, dęby szypułkowe, w tym trzy okazy o pierśnicach od 320 cm do 350 i jeden o pierśnicy wynoszącej 360 cm .

Park podworski w Starowicach o pow. 3,69 ha, poł. XIX w., z dworem. W części płn. - wsch. dominuje polana widokowa z pojedynczo wyeksponowanymi drzewami: świerk pospolity, żywotnik zachodni, sosna wejmutka, bożodrzew chiński i miłorząb japoński (obwód 326 cm i wys. 15 m). W płd. - wsch. części parku dominuje lipa drobnolistna i robinia akacjowa, w części zach. i płn. - zach. granicy - klon pospolity i dąb szypułkowy. W parku rosną jeszcze dwa drzewa o cechach pomników przyrody: buk pospolity odmiana czerwono listna oraz klon pospolity.

Park podworski w Ulanowicach o pow. 1,00 ha, k. XIX w. z pałacem i okrągłym basenem otoczonym kamieniami - w części płd. Obok rosną dwa miłorzęby japońskie, orzech czarny oraz buk pospolity. Rosną tutaj również drzewa iglaste, wśród których na uwagę zasługuje sosna limba oraz dwie daglezie i skrzydłorzechy kaukaskie. Założenie parkowe zatarte, układ kompozycyjny jest nieczytelny. Park porośnięty jest roślinnością synantropijną z licznym samosiewem drzew i krzewów, w którym przeważa klon pospolity.

Park podworski w Zwierzętniku o pow. 1,40 ha, k. XIX w., z dobrze zachowanym pałacykiem myśliwskim. Dominujący drzewostan tworzą lipy drobnolistne, dęby szypułkowe, klony pospolite, robinia akacjowa. Liczny samosiew drzew i krzewów z przewagą bzu czarnego a także roślinność synantropijna porastająca całą powierzchnię spowodowały, że zatarcie uległy ścieżki i alejki. W bezpośrednim sąsiedztwie pałacyku - stan parku dobry.

Na terenie Gminy Otmuchów znajdują się także parki nie objęte konserwatorską ochroną prawną:

- park podworski w Nieradowicach z pocz. XX w. o pow. 1,64 ha, naturalistyczny o charakterze leśnym, o zatartym zasadniczym układzie kompozycji założenia. W drzewostanie dominują drzewa liściaste: dąb szypułkowy, grab pospolity, klon zwyczajny, klon jawor, buk pospolity.
- park „Bażanciarnia” w Otmuchowie, na którego terenie znajduje się objęty ochroną konserwatorską cmentarz żydowski, pochodzący z XIX w.

Parki w zdecydowanej większości przedstawiają stan zły. Większość z nich wymaga kompleksowej rewaloryzacji poprzez zabiegi porządkowe i pielęgnacyjne, także działania zmierzające do odtworzenia zabytkowego układu kompozycyjnego. W parkach, które graniczą bezpośrednio z pałacem/dworem, posiadającym prywatnego właściciela, części parku bezpośrednio sąsiadujące z dworami utrzymane są wzorowo. W pozostałych częściach - zatarty układ kompozycyjny, całość zaniedbana, liczne samosiewy, dewastacja i zaśmiecenie (Piotrowice Nyskie i Ulanowice). Cecha charakterystyczną wszystkich założeń jest znaczna ilość drzew kwalifikujących się na pomniki przyrody.

V. Zespoły kościelne

Budynki kościołów zwykle należą do najstarszych we wsi. Otoczone są murem lub ogrodzeniem, w obrębie którego znajdują się dawne lub czasem czynne jeszcze cmentarze. Ze względu na specyficzną funkcję i szczególną opiekę obiekty te reprezentują przekrój technik budowlanych stosowanych na terenie województwa, niemniej wszystkie kościoły ziemi otmuchowskiej są murowane. Szeroki jest również ich wachlarz stylistyczny związany z czasem powstania. W gminie Otmuchów najciekawsze to:

- zespół w Kałkowie, z nietypowym kościołem przypisywanym templariuszom i plebanią;
- zespół w Lubiatowie;
- inne: Buków, Jasienica Górna, Kałków, Lasowice, Łąka, Lubiatów, Ratnowice, Wójcice.

VI. Cmentarze

Cmentarze jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Również cmentarze nieczynne. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. W gminie Otmuchów znajdują się cztery zabytkowe cmentarze wpisane do rejestru zabytków: dwa tereny miasta Otmuchów, cmentarz w Kałkowie i w Wójcicach. Ich stan zachowania jest dobry, oraz cmentarz w Jarnoławie, nie objęty ochroną prawną:

- w Otmuchowie, w parku Bażanciarńia zachował się cmentarz żydowski założony na pocz. XIX w. W 1939 r. cmentarz przeszedł na własność Zrzeszenia Żydów w Niemczech, podczas II wojny światowej zdewastowany. Na powierzchni 0,1 ha zachowało się 25 nagrobków z wapienia i piaskowca, z których najstarszy pochodzi z 1819 r., zaś 20 - z 1 poł. XIX w. Teren ogrodzony jest drewnianym płotem, jest uporządkowany i porośnięty drzewami. W 2003 r. cmentarz został uporządkowany, nagrobki odnowione, z fragmentów płyt wykonano lapidarium.

Otmuchów, cmentarz rzymsko - katolicki przy ul. Krakowskiej, 1695 r.

- w Jarnoławie, cmentarz, działka nr 62
- w Kałkowie, cmentarz, przy drodze na Otmuchów - Nysa, 1 poł. XIX w.
- w Wójcicach, dz. 263, 1 poł. XIX w.

Inny typ cmentarza prezentują cmentarze przykościelne z zachowanymi zabytkowymi układami alejek: w Jodłowie, Jarnoławie, Łące, Bukowie, Ratnowicach, Jasienicy Górnej, Maciejowicach i Lubiatowie, nie ujęte w gminnej ewidencji zabytków, pozostają nierozpoznane w zakresie stanu zachowania. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

VI. Obiekty archeologiczne

Obiekty archeologiczne nie są wizualnie reprezentatywnym dziedzictwem kultury, co powoduje, że wiedza społeczeństwa o nich jest znikoma. NA terenie gminy Otmuchów zlokalizowano grodziska średniowieczne o własnej formie terenowej, które znajdują się w: Broniszowicach, Maciejowicach, Ulanowicach, Wierzbnie. Są to obiekty w pełni dostępne i mogą być znakomitym elementem promocyjnym, wykorzystywanym w turystyce kulturalnej. Wymagają jednak odpowiedniego wyeksponowania w postaci wytyczenia szlaku oraz szczegółowego opisu historycznego i wizualizacji pierwotnego wyglądu.

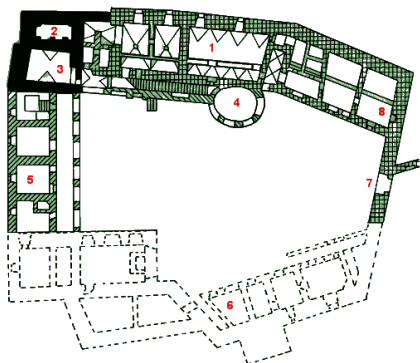
Inne stanowiska warte wyeksponowania znajdują się na terenie wsi: Goraszowice, Rysiowice, Siedlec, Starowice, Grądy, Wójcice, Broniszowice, Kałków, Ulanowice.

6.1.2. Historyczne obiekty budowlane

Miasto Otmuchów pod względem estetyki i utrzymania zabytków, prezentuje się dobrze. Uzupełnienia ubytków zabudowy wymaga Rynek - wskazana jest odbudowa dwóch pierzei rynkowych oraz przystosowania zabytkowych obiektów dla potrzeb kultury lub turystyki, z uwzględnieniem ochrony wartości kulturowych.

I. Rezydencje

Zamek kasztelański w Otmuchowie

Plan zamku wg. G. Grundmanna:

- 1 - wieża,
- 2 - wozownia,
- 3 - ganek,
- 4 - pawilon wejściowy,
- 5 - końskie schody,
- 6 - wjazd do zamku,
- 7 - dziedziniec,
- 8 - studnia,
- 9 - najstarsze skrzydło zamkowe,
- 10 - skrzydło zach. niezachowane

Rys. 2. Plan zamku wg. G. Grundmanna, źródło: Leksykon Zamków w Polsce, L. Kajzer, S. Kołodziejki, J. Salm, Arkady 2002 <http://www.zamkipolskie.com/otmuchow/otmuchow.html>

Rys. 3. Zamek w połowie XVIII w. ryc. CH.F.B. Wernhera, źródło: Leksykon Zamków w Polsce, L. Kajzer, S. Kołodziejki, J. Salm, Arkady 2002 <http://www.zamkipolskie.com/otmuchow/otmuchow.html>

Wzniesiony w XIII w., w miejscu grodu drewnianego. Zniszczony i odbudowany w XIII w., rozbudowany w latach 1484 - 1485 - skrzydło wschodnie, w k. XVI w. - skrzydła pld.

i zach. - powstała wówczas czteroskrzydłowa rezydencja z wewnętrznym dziedzińcem. Zamek odnowiony w 1638 r., podczas wojny śląskiej w 1741 r. uszkodzony i zajęty przez wojska pruskie, powoli zmieniał się w ruinę. W 1810 r. przejęty przez państwo i przekazany rodzinie von Humboldt (w rękach rodziny do 1928 r.). Wilhelm von Humboldt rozebrał dwa skrzydła zamku i część fortyfikacji bastionowych, w ich miejscu założył ogród. Obecnie zamek pełni funkcję hotelu.

Założenie składa się ze skrzydła pñ. - wsch. i niewielkich fragmentów skrzydła pñ. - zach., ponad którymi w latach 1923 - 1925 wybudowano parterowy pawilon z tarasem. Skrzydło główne murowane z kamienia i cegły, częściowo tynkowane, czterokondygnacyjne, na planie wydłużonego prostokąta o załamanej osi, nakryte wysokim dachem siodłowym. W narożniku pñ. - masywna, czworoboczna wieża, gotycka, wielokrotnie przebudowywana, z XIX - wiecznym krenelażem. Do dziedzińca dobudowana barokowa klatka schodowa, o szerokich, jednobiegowych schodach zakończona owalnym pawilonem. Elewacje zdobią okna w profilowanych kamiennych obramieniach, dwa niewielkie wykusze oraz fragmenty dawnych polichromii o motywach roślinnych i heraldycznych. Układ wnętrz jednotraktowy, przebudowany, pomieszczenia parteru zamknięte są sklepieniami kolebkowo-krzyżowymi, sale na piętrach przykryte stropami drewnianymi, w dwóch pokojach zachowane polichromie stropów.

Wokół zamku zachowane fragmenty dawnych obwarowań, od strony pñd. - wsch. - mur z ostrołukową bramą wjazdową, od strony pñd. i wsch. - resztki muru ze strzelnicami kluczowymi, od pñ. - wsch. półkolistą basteją.

Zamek dolny, ob. siedziba Urzędu Miasta, usytuowany poniżej zamku kasztelańskiego, wybudowany w 1707 r. wg proj. architekta Michała Kleina. Przebudowa na szkołę w 1927 r. mocno zniekształciła budynek - od strony dziedzińca dobudowano aneks i balkon. Zachowały się obramienia okienne. Barokowy portal, zniszczony podczas przebudowy, wykonany był nyskiego kamieniarza Kacpra Herberga. Pozostałością dawnego otoczenia pałacu jest kamienne ujęcie źródła w kształcie lwiej głowy.

W znacznej części wsi gminy Otmuchów znajdują dwory i pałace. Ich stan zachowania w jest bardzo zróżnicowany. Obiekty znajdujące się w rękach prywatnych, z reguły w stanie dobrym, na bieżąco są remontowane. W najlepszym stanie są założenia w Kijowie i Rysiowicach.

Pałac w Kijowie - klasycystyczny, zbudowany w XIX w., murowany z cegły, tynkowany, wzniesiony na planie prostokąta, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty płaskim dachem. Fasada ośmioosiowa, z wejściem na osi. Elewacja ogrodowa przekształcona z nieznacznym asymetrycznie rozmieszczonym ryzalitem klatki schodowej. W jednej z bocznych elewacji centralny jednoosiowy dwukondygnacyjny ryzalit. Elewacje ujęte w podziały ramowe, za pomocą gzymsów i boniowanych lizen. Część okien w prostokątnych obramieniach, nad niektórymi trójkątne naczółki. Przyziemie budynku boniowane. Przed bramą wjazdową kamienna barokowa figura św. Jana Nepomucena z 1798 r.

Pałac w Rysiowicach - z ok. 1881 r. w stylu neorenesansu niemieckiego z domieszką wpływów włoskich i francuskich. Wzniesiony na planie prostokąta, czteroskrzydłowy z niewielkim dziedzińcem w środku. Budowany z kamienia i cegły, tynkowany, w fasadzie boniowany. Skrzydła dwukondygnacyjne, dach czterospadowy z facjatkami. Obiekt posiada liczne wieżyczki, szczyty, dwie okrągłe baszty w narożnikach i wykusze. Elewacje rozczłonkowana wydatnymi gzymsami, portalami i opaskami okien. Nad wejściem kartusz herbowy z sentencją rodową „Deo fidens fronte serena”. Pałac mieścił jedną w większych kolekcji dzieł sztuki na Śląsku, z takimi cymbeliami jak Madonna Botticellego, Madonna Fra Filipp oLippi, czy obrazy malarzy niemieckich oraz bibliotekę liczącą 37 tysięcy książek i kolekcja starożytności - ponad 130 rzeźb, waz, figurek. Wokół pałacu niewielki park krajobrazowy i mauzoleum z przełomu XVIII/XIX w.

Dwór w Piotrowicach Nyskich - późnorenesansowy z elementami barokowymi i klasycystycznymi, z ok. 1660 r., wielokrotnie przebudowywany i rozbudowany. Budynek murowany z cegły i kamienia, otynkowany, na planie nieregularnego czworoboku, złożony z czterech dwukondygnacyjnych, prostokątnych skrzydeł rozlokowanych wokół niewielkiego wewnętrznego dziedzińca. Od strony dziedzińca - krużganki z filarowymi arkadami na parterze, na piętrze - w zamurowany krużganek wstawiono okna. Dachy wysokie dwu- i jednospadowe. Fasada pięcioosiowa, pierwotnie pokryta dekoracją sgraffitową, obecnie otynkowana ze śladami sgraffita (z 1660 r. i 1829 r.) i wydatnym gzymsem gurtowym. W elewacji pld. - centralny ryzalit z balkonem w drugiej kondygnacji i prostokątna wieża. W narożniku ptn. - wsch. - niewielka prostokątna kaplica. Obecnie wystrój elewacji uproszczony, z dawnych detali przetrwały gzymsy nadokienne, opaski otworów okien i drzwi, fragmenty sgraffita, narożne szkarpy, późnorenesansowa płyta kamienna z kartuszem herbowym wmurowana obok wejścia do kaplicy oraz zegar słoneczny z polichromią z 1 poł. XIX w. Układ wewnątrz przekształcony, przeważnie jednotraktowy, nieregularny. Na drewnianym stropie dawnej sali balowej odkryto polichromie prawdopodobnie z XVII w. Wokół niewielki park krajobrazowy i fragmentami dawnej fosy.

Dwór w Starowicach - wzniesiony w 1869 r., neoklasycystyczny, przykład stylu willowego. W pobliżu znajduje oficyna z XVIII w. i budynki gospodarcze dawnego folwarku. Budynek murowany z cegły, tynkowany, wzniesiony na planie prostokąta, z przybudówką od zachodu, łączącą go z dawną stajnią; dwukondygnacyjny, nakryty wielospadowym dachem. Fasada siedmioosiowa z centralnym trzyosiowym ryzalitem zwieńczonym trójkątnym przyczółkiem. Podobne ryzalite - na osi elewacji tylnej i wsch. Główne wejście poprzedza ganek wsparty na czterech korynckich kolumnach. W narożniku ptn. - wsch. - okrągła wieża częściowo wtopiona w korpus budynku, a w narożniku ptn. - zach. - wieża kwadratowa. Elewacje dzielone gzymsami i fryzami o bogatej dekoracji sztukatorskiej. Budynek, mimo użytkowania przez wielu lokatorów, znajduje się w dosyć dobrym stanie, choć wymaga remontu kapitalnego.

Pałac myśliwski w Zwierzyńcu - barokowy, wzniesiony w latach 1713 - 1714 przez Michaela Kleina, być może wg projektu Krzysztofa Tauscha. Obecnie po gruntownym remoncie, stanowi własność prywatną. Jest budowlą nietypową - na planie elipsy. Częściowo podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty dachem łamanym z lukarnami i wysoką latarnią pośrodku. Murowany z cegły, tynkowany, kondygnacje rozdzielone gzymsem, okna w prostych obramieniach. We wnętrzu parteru centralna sień, do której wiodą 4 korytarze zlokalizowane na osiach budynku; między nimi - pomieszczenia. Przy korytarzu płn. - dwie klatki schodowe prowadzące do piwnic i na pierwsze piętro. Pośrodku piętra owalny salon otoczony amfiladą pokoi, nakryty pozornym sklepieniem kopulastym z latarnią. Wnętrza posiadały bogatą dekorację sztukatorską wiązaną z działającym w Otmuchowie Pietro Simonettim oraz Albertem i Antonim Albuzzi. Dookoła park z 2 poł. XIX w.

Dwór w Janowej - wczesnobarokowy, z XVII w. Na planie prostokąta, dwukondygnacyjny z wysokim użytkowym poddaszem. Budynek murowany z cegły i kamienia, tynkowany, nakryty dwuspadowym, łamanym dachem. Nad głównym wejściem dwa kamienne kartusze herbowe. Elewacje rozczłonkowane gzymсами, narożniki budynku boniowane, portale kamienne, wokół części okien kamienne opaski z naczółkami. Dwupoziomowe szczyty zwieńczone półkolistymi naczółkami. Wnętrze dwutraktowe z obszerną sienią, w jednej z sal sklepienie kolebkowo - krzyżowe. Obiekt jest w średnim stanie technicznym, użytkowany jest, jako dom wielorodzinny.

Pozostałe dwory w większości wymagają remontów;

- renesansowy dwór biskupów wrocławskich w Maciejowicach, z 1589 r., przebudowany XVI w. na barokowy. Budynek użytkowany, jako dom wielorodzinny.
- klasycystyczny dwór w Nieradowicach z pocz. XIX w., remont 1933 r., w latach 1959 - 1960 ,
- późnorenesansowy dwór w Ulanowicach, XVI/XVII w., przeb. ok. poł. XVIII w.

W bardzo złym stanie są jest renesansowy dwór w Lubiatowie, ok. 1600 r., przeb. XIX w. Zachowała się ściana szczytowa i mury obwodowe. W pobliżu pozostałości folwarku, z barokowym spichlerzem. Podobny stan w Jodłowie.

II. Kościoły

Kościół pw. św. Mikołaja i Franciszka Ksawerego - zbudowany w latach 1691 - 1693 na miejscu poprzedniego, przez architekta miasta Nysa - Jana Piotra Doblera i jego pomocnika Jakuba Thosera z Innsbrucka.

Kościół z grupy kościołów emporowo - bazylikowych. Składa się z szerokiej, czteroprzęsłowej nawy z transeptem, ujętej rzędem kaplic z emporami po obu stronach oraz z dwuprzęsłowego prezbiterium zakończonego wydzieloną apsydą, wewnątrz półkolistą, na zewnątrz zamkniętą trójbocznie. Dwukondygnacyjowa fasada - od wsch., rozczłonkowana jest pilastrami; na osi nieznaczny ryzalit, po bokach - dwie wieże nakryte baniastymi hełmami z latarniami. Na osi dolnej kondygnacji - portal główny z herbem bpa Franciszka Ludwika, podtrzymywany przez dwa lwy. Szczyt fasady ujęty spływami wolutowymi, zwieńczony jest posągami św. Mikołaja. Kościół nakryty jest dachem dwuspadowym, nad transeptem dach poprzeczny, nad emporami - pulpitarze. Wnętrze sklepienie kolebką z lunetami, apsyda

sklepiona jest hemisferycznie, kaplice i empory - kolebkowo. Ściany rozczłonkowane są zwielokrotnionymi pilastrami kompozytowymi dźwigającymi belkowanie i wydatny gzyms. Arkady transeptu, empor i kaplic są zamknięte półkoliście. Chór muzyczny nadwieszony na arkadzie o spłaszczonym łuku.

Wystrój kościoła wykonany przez znakomitych mistrzów: figuralna polichromia wykonana w latach 1693 - 1694 przez Karola Dankwartą. Barokowy ołtarz główny, wkomponowany w apsydę, obrazem oraz obrazy w ołtarzach bocznych - z k. XVII w. autorstwa Michaela Willmana. Ołtarze w zach. kaplicach przy nawie wykonał w końcu XVII w. snycerz Jan Weiss. W lewym ołtarzu znajduje się rzeźbiona grupa Ukrzyżowania, w prawym późnogotycka rzeźba Matki Boskiej z ok. 1500 r. W kaplicach przy chórze muzycznym ustawione są klasycystyczne ołtarze z 1 poł. XIX w., w lewym - obraz autorstwa Jana Clayssensa z 1696 r., w prawym - obraz powstały w warsztacie Willmana. Z czasu budowy kościoła pochodzą też: ambona, stalle ustawione w prezbiterium i pod chórem muzycznym oraz ławy i konfesjonały, kamienna chrzcielnica z drewnianą pokrywą zwieńczoną rzeźbioną grupą Chrztu w Jordanie. Ponadto klasycystyczny prospekt organowy.

Kościół w Kałkowie pw. Nawiedzenia NMP i św. Jerzego - późnoromańsko - gotycki z lat 1210 - 1260 - XIII w., przebudowany w XIX w. i w latach 1931 - 1933, zaliczany do najcenniejszych w regionie. Wzniesiony został około poł. XIII w. i mimo kilkakrotnej rozbudowy zachował dość czytelną formę gotycką. W XVIII w. dobudowano kaplicę płu., w 1824 r. - kruchtę zach., w latach 1931 - 1932 budowlę powiększono o trójnawowy korpus i prezbiterium - od wsch.

Kościół łączy w sobie cechy stylu późnoromańskiego i wczesnogotyckiego. Zbudowany z cegły, na planie krzyża łacińskiego, złożony z jednoprzęsłowej nawy z transeptem i prosto zamkniętego prezbiterium, do którego od płu. przylega zakrystia a od płu. - kaplica św. Józefa. Do płu. ramienia transeptu dobudowana jest kaplica. Nad przęsłem nawy nadbudowana czworoboczna wieża zwieńczona krenelażem. W płu. ścianie transeptu znajduje się wczesnogotycki portal uskokowy z kolumienkami o kielichowych kapitelach, zwieńczony uskokową, ostrołukową archiwoltą, ozdobioną płaskorzeźbioną dekoracją roślinną. Kościół nakryty jest dachami dwuspadowymi. Elewacje artykułowane są lizenami przypominającymi zredukowane szkarpy, prezbiterium ujęte gzymsem koronującym.

W prezbiterium i transepcie sklepienia krzyżowo - żebrowe z XIII w., nawa nakryta jest sklepieniem kolebkowo - krzyżowym po 1715 r. Na ścianach wewnątrz kościoła zachowała się polichromia figuralna, pochodząca: z k. XIV w. - na płu. ścianie prezbiterium, z 2 poł. XV w. - na ścianie szczytowej płu. ramienia transeptu oraz na płu. ścianie prezbiterium z 1623 r. Wyposażenie kościoła jest przeważnie barokowe i składają się na nie ołtarze, ambona, chrzcielnica oraz rzeźby i obrazy.

Kościół św. Anny w Otmuchowie - neogotycki wzniesiony w 1895 r. na miejscu dawnego szpitala i kaplicy, pełni rolę kaplicy cmentarnej. Główne miejsce we wnętrzu zajmuje obraz „Św. Anna uczy Marię czytać” pędzla Hieronima Richtera. Na tylnej ścianie kościoła kartusz herbowy z 1699 r. Bezpośrednio obok kościoła znajduje się kapliczka z blaszanym obrazem „Ukrzyżowania” - dzieło malarza ludowego.

Wśród pozostałych kościołów najstarszy jest wczesnogotycki kościół w Łące - z 2 poł. XIII w. i zachowanych echach stylowych mimo przebudów. Barok prezentują kościoły w Ratnowicach, Lasowicach i Lubiatowie. Natomiast kościoły XIX i XX-wieczne prezentują różne formy stylowe: kościoły w Jasienicy Górnej, Bukowie i Wójcicach (pełniący funkcję Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia i Wygnańców) - formy neorenesansowe, Maciejowice - neogotyckie czy bezstylowe jak XX - wieczne kościoły w Jarnołtowiu, Ligocie czy Suszkowicach.

Większość kościołów znajduje się w dobrym stanie technicznym, wymaga bieżących napraw.

Oprócz kościołów pojawiają się również kaplice kubaturowe. Wśród nich najciekawszą jest kaplica św. Krzyża w Otmuchowie, wzniesiona w miejscu dawnej Kaplicy Dobrego Łotra, zbudowanej w czasie zarazy, która nawiedziła Otmuchów w 1572 lub 1633 r. Zdobia ją malowidła: „Zdjęcie z Krzyża”, „Przemienienie Pańskie”, „Chrystus w Ogrójcu” oraz szereg obrazów z cyklu „Droga Krzyżowa”.

III. Kapliczki, krzyże, figury przydrożne, krzyże pokutne

Niewielkie formy architektoniczne, wyrosłe z tradycji rodzimej murarki i zdobnictwa, z dorobku bezimiennych artystów, czasem dzieła wybitnych twórców minionych epok, stanowią bardzo charakterystyczny element krajobrazu kulturowego, równocześnie istotne są dla religijnego kultu i dla rodzimego pejzażu.

Wśród dzieł wybitnych wymienić należy kolumnę maryjną w Otmuchowie autorstwa Antoniego Joerga, z 1734 r., wykonaną z piaskowca. Na czterobocznym, ujętym w spływy wolutowe cokole ze scenami biblijnymi stoi na kuli ziemskiej figura MB Zwycięskiej z Dzieciątkiem, które w ręce trzyma włócznię przebijającą głowę węża opasującego kulę.

Popularne na Ziemi Otmuchowskiej są figury Św. Jana Nepomucena, kanonizowanego w 1729 r., którego kult rozwijali głównie jezuici, który to kult rozprzestrzenił się z Czech na Śląsk:

- Otmuchów, na zewnątrz muru kościoła św. Mikołaja i św. Franciszka Ksawerego, rzeźba barokowa 1 poł. XVIII w.,
- Otmuchów, na zewnątrz muru kościoła św. Mikołaja i św. Franciszka Ksawerego kilka metrów dalej, wysokiej klasy barokowa rzeźba, z 1747 r.,
- Otmuchów, niewielka, kamienna rzeźba na skraju placu zamkowego,
- Otmuchów, w niszy domu przy ul. 1 Maja, drewniana, XVIII w.,
- Kijów, rzeźba kamienna polichromowana koło dworu, na cokole z uszakami inskrypcja, 1798 r.,
- Maciejowice, w pobliżu kościoła, barokowa figura z 1771 r.,
- Jodłów, w kaplicy pw. Męki Pańskiej rzeźba na konsoli,

- Buków, barokowa figura z 1780 r. fund. przez Antoniego Taerne z Nysy,
- Ratnowice, na kamiennym murze otaczającym cmentarz przykościelny, barokowa, kamienna, z XVIII w., naturalnej wielkości.

- Kałków, na skrzyżowaniu dróg, w grupie drzew, barokowa, kamienna figura z 1729 r.

Kapliczki niekubaturowe, krzyże przydrożne w gminie Otmuchów w niewielkim stopniu włączone są do ewidencji zabytków, a jest ich: kapliczek 96, krzyży 38, np.:

- krzyż kamienny przy drodze Łąka - Jodłów,
- kapliczki wzdłuż drogi polnej w pobliżu jeziora Nyskiego, droga Wójcice - Otmuchów,
- figura w Maciejowice przy drodze na Bednary,
- figura - krzyż kamienny na drodze polnej Grądy - Suszkowice,
- kapliczki: słupowa przy drodze Śliwice - Broniszowice, położona we wsi Broniszowice, oraz przy drodze Broniszowice - Wierzbno,
- kapliczki słupowe we wsi Kałków - 3 szt.,
- kapliczka we wsi Kałków w odległości 300 m od zabudowań w kierunku Broniszowic,
- rzeźba - krzyż przydrożny we wsi Kałków,
- kaplica słupowa na skrzyżowaniu dróg Otmuchów - Starowice, droga Nysa - Ziębice,
- kaplica słupowa przy drodze Nysa - Otmuchów w obrębie wsi Wójcice w kierunku Broniszowic,
- rzeźba - krzyż przydrożny we wsi Kałków,
- kapliczka słupowa na skrzyżowaniu dróg Otmuchów,
- Starowice, droga Nysa - Ziębice,
- Kapliczka słupowa przy drodze Nysa - Otmuchów w obrębie wsi Wójcice.

Krzyże pokutne

- Jasienica Górna - płyta granitowa z rytem krzyża, ustawiona „do góry nogami”, luzem w przedsionku kościoła św. Mikołaja,
- Lubiatów - na granicy województw dolnośląskiego (gmina Ziębice) i opolskiego (gmina Otmuchów), w zaroślach nad potokiem, po lewej stronie drogi z Głębokiej do Lubiatowa,
- Lubiatów - przed murem kościoła św. Mikołaja, po prawej stronie bramy wejściowej.

IV. Budynki użyteczności publicznej

Ratusz miejski w Otmuchowie, renesansowy, wybudowany w 1538 r., wieża z 1604 r., kilkakrotnie przebudowywany, w latach 1973 i 1976 remontowany i restaurowany. Obecnie budowla jest siedzibą władz miejskich Otmuchowa. Wzniesiony na planie prostokąta, Trójkondygnacyjny, nakryty dachem naczółkowym. Sześciokondygnacyjna wieża, w dolnej części czworoboczna, od trzeciej kondygnacji ośmioboczna, zwieńczona renesansowym hełmem z podwójną glorieta. U nasady hełmu galeryjka z metalową balustradą, wsparta na arkadowych konsolkach. Szczyty z naczółkowymi półszczytami półkolistymi okienkami. W pld. - wsch. narożniku znajduje się zegar słoneczny pochodzący z XIV w., przeniesiony na ratusz w 1827 r. z kaplicy zamkowej.

V. Zabytki techniki

Na terenie Gminy znajdują się interesujące pod względem historycznym zabytki techniki. Do najważniejszych należą:

1. Most boczny kolejowej prowadzącej do, nieistniejącej dziś, cukrowni w Otmuchowie, wykorzystywany jako ścieżka rowerowa. Czteroprzęsłowy, o długości 150 m,
2. Dworzec w Otmuchowie,
4. Remiza strażacka,
5. Wiadukt kolejowy przy wjeździe do Maciejowic, na nieczynnej linii kolejowej Otmuchów-Przeworno,
6. Budynki łączące funkcje szaletu z nadbudowanym gołębnikiem, powstające w okresie od poł. XIX do poł. XX w. Zachowały się trzy obiekty tego typu: Buków nr 15, Ulanowice nr 9, Jodłów nr 39.

W Otmuchowie w budynku przy Rynku nr 2 znajduje się secesyjne wyposażenie zakładu fryzjerskiego.

VI. Budownictwo wiejskie

Wraz z przejściem ziemi otmuchowskiej pod panowanie Prus i osadnictwem fryderycjańskim na jej terenie, w miejsce budownictwa drewnianego, pojawiły się budynki o konstrukcji słupowo - ryglowej z wypełnieniem pól szachulcem lub cegłą. Tak budowano domy mieszkalne i budynki gospodarcze, zwłaszcza stodoły i spichrze. Dość szybko wprowadzono budownictwo murowane, z cegły wyrabianej w lokalnych cegielniach, niezbyt dobrej jakości, więc wszystkie budynki tynkowano - co jest wyróżnikiem budownictwa regionu.

Przepisy fryderycjańskie narzuciły ścisłe odległości między budynkami, ich ustawienie szczytowe do drogi i układ w zagrodzie. Ten układ tzw. zagrody frankońskiej, zamkniętej w czworobok, z murowaną, wysoką bramą, znaleźć można w wielu wsiach. Pojawiają się bramy w formie murów z łukowatymi otworami, łączących dwa budynki albo domy bramne czy bramy ze słupów ceglanych z ozdobnymi, kutymi czy żeliwnymi ogrodzeniami.

Budynki mieszkalne chłopów były parterowe lub piętrowe, wydłużone, z sienią oddzielającą część mieszkalną od gospodarczej, wielopokojowe. Dwuspadowe dachy kryto łupkiem lub czerwoną karpiówką. Łupek, często układany był we wzory, znajduje się jeszcze na nielicznych dachach. Elewacje zdobiono sztukaterią. Na ścianach występowały różne wnęki i otwory wentylacyjne. Szczyty, budynków mieszkalnych i gospodarczych często były bogato zdobione, przeprute symetrycznym układem okien, ozdób czy symboli. (np. na stodołach pojawiał się krzyż - dla ochrony przed ogniem). Najstarsze stodoły były drewniane, potem o konstrukcji słupowo-ryglowej, w końcu - z cegły i kamienia.

Rzemiosło było bardzo wysokim poziomem, co widać na przykładzie stolarki okiennej i drzwiowej oraz w niewielkich drewnianych przybudówkach chroniących drzwi przed zamakaniem.

Obecnie nastąpiło dużo zmian: likwidacja zabytkowych stolarek, zmiana wielkości otworów okiennych czy wymiana pokryć dachowych na blachodachówkę. Zdarza się asymetryczne podnoszenie połaci dachowych czy zmiany w elewacjach: przebijanie wejść,

usuwanie zdobień sztukatorskich, zastępowanie oryginalnych detali stylizowanymi. Często pojawia się siding jako okładzina elewacji.

VII. Kamienice

W zabudowie Otmuchowa najwięcej jest kamienic z XIX w., które prezentują walory stylowe analogiczne do zabudowy miejskiej innych miast regionu. Wśród starszych najciekawsze są budynki nr 2 - 5 w Rynku, niedaleko ratusza: trójkondygnacyjne, wieloosiowe oraz kamienice we wsch. części rynku: nr 13 - 16. Kamienica nr 15 to pięcioosiowy budynek powstały prawdopodobnie z połączenia dwu innych. Jej fasada, nawiązująca do form neogotyckich, pochodzi z XX w.

Modernizacje budynków zabytkowych objęły wymianę stolarki okiennej - bez zachowania pierwotnych podziałów, fragmentaryczne docieplenia styropianem, zmianę kolorystyki nie zawsze odpowiadającą kolorystyce historycznej.

6.2. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Śląsk Opolski to ziemia pogranicza, kolebka wielokulturowego dziedzictwa, o którym zdecydowała historia. Splot tak wielu różnych tradycji - polskich, niemieckich i czeskich uczynił kulturę województwa opolskiego szczególnie bogatą i różnorodną. Podstawą bogatego dorobku kulturowego regionu jest silnie rozwinięte wśród ludności poczucie więzi z tradycją, pielęgnowanie zwyczajów, gwary, stroju i sztuki ludowej, a także dziedzictwa materialnego. Atrakcyjność kulturalną regionu tworzą imprezy, jak „Lato Kwiatów” w Otmuchowie czy dożynki.

Gminy Otmuchów, podobnie jak inne gminy powiatu nyskiego, to obszar zamieszkały w niemal w całości przez ludność napływową, co powoduje, że nie ma tu wielowiekowej tradycji regionalnej, folkloru i charakterystycznej obyczajowości. Tradycję tworzą obecni mieszkańcy gmin, a występujące zróżnicowanie kulturowe stanowi dodatkowy atut obszaru. Mieszkańcy obszaru tworzą tradycję opierając się z jednej strony na poznawaniu i odkrywaniu jego przeszłości, stając się jednocześnie świadomymi dziedzicami zastanej spuścizny kulturowej, na których spoczywa odpowiedzialność za zachowanie kultury materialnej i niematerialnej. Z drugiej zaś strony tradycja tworzona jest z udziałem elementów kultury powojennych przesiedleńców z dawnych wschodnich terenów Polski. Ten melanz owocuje utożsamianiem się mieszkańców z miejscem zamieszkania i zaangażowaniem na rzecz jego rozwoju.

Tradycje ludowe, zwyczaje, obrzędy

Tradycje regionu, analogiczne do całej Opolszczyźnie, są efektem mieszania się na tym terytorium wpływów polskich, czeskich oraz niemieckich. Ten swoisty tygiel kulturowy pozwolił na powstanie unikalnej kultury z własnym dialektem, strojem ludowym i kuchnią. Gwara, obrzędy, tańce, pieśni i literatura wciąż zachowują swój regionalny charakter. Najbardziej charakterystyczne dla Śląska Opolskiego są zwyczaje i obrzędy karnawałowe oraz wiosenne. Większość z nich zadomowiła się tu w średniowieczu i uważana jest przez tutejszą ludność za rodzime. Jeśli jednak dawniej obrzędy te zawierały powagę, ukazywały potrzebę odrodzenia, oczyszczenia się, to współcześnie przeobraziły się niemal wyłącznie w zabawę.

Przykładowe tradycje ludowe na Opolszczyźnie:

- wodzenie niedźwiedzia - odbywa się w ostatnią sobotę karnawału. Barwny korowód złożony przebierańców prowadzi przez wieś niedźwiedzia, który ma symbolizować wszelkie zło, jakie spotyka człowieka. Gospodarze domostw, do których pochód zawita, muszą „wykupić” się od nieszczęść pieniędzmi, alkoholem lub słodyczami.
- topienie marzanny - najpopularniejszy obrzęd wiosenny symbolizujący pożegnanie z zimą.
- grzebanie basa - Kondukt żałobny złożony z przebierańców odprawia pogrzeb instrumentom muzycznym. Jest to symbol zakończenia okresu karnawału.
- żniwniak/dożynki - w dniu dożynek mieszkańcy wsi niosą koronę żniwną na dziękczynną mszę do kościoła udekorowanego plonami ziemi. Orszak prowadzi starosta ze starościną. Później korowód przebierańców przechodzi przez wieś. Głównym punktem uroczystości jest konkurs koron żniwnych, a święto kończą rozgrywki sportowe, pokazy strażackie, koncerty i zabawa taneczna. Niemal każda rodzina z okazji dożynek prezentuje przed domem scenki z życia codziennego wsi.
- zdobienie jaj wielkanocnych i ceramika opolska - Jajka barwi się naturalnymi sposobami i misternie dekoruje roślinnymi ornamentami, wyskrobując specjalnym narzędziem wzór na skorupce. Unikalne wzornictwo kruszonek przeniesiono na fajans i porcelanę, tworząc charakterystyczną dla regionu „porcelanę opolską”.

Innym ważnym elementem kulturowego dziedzictwa jest obrzędowość katolicka, kultywowana przez mieszkańców oraz kościoły. Obejmuje uczestnictwo w świętach roku liturgicznego (Wielkanoc, Boże Ciało, Boże Narodzenie i wiele innych), dbałość o miejsca kultu (kościół, kapliczki i krzyże przydrożne, nagrobki na cmentarzach). Przy parafiach często działają koła katolickie i zgromadzenia. Do obrzędowości należy także zwyczaj pielgrzymowania na Jasną Górę, Górę św. Anny i innych sanktuariów. Z obrządkami kościelnymi wiążą się również uroczystości patriotyczne, które zwykle posiadają oprawę religijną.

7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 6), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie Otmuchów. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 6. Analiza SWOT

SILNE STRONY GMINY OTMUCHÓW	SŁABE STRONY GMINY OTMUCHÓW
<ul style="list-style-type: none"> • droga krajowa ponadregionalna Nr 408 relacji Kłodzko - Nysa - Kędzierzyn Koźle - Gliwice; • położenie geograficzne - gmina przygraniczna; • współpraca z miastami i gminami pogranicza polsko - czeskiego; • zachowane obiekty sakralne, reprezentacyjny zamek Biskupi, budynki użyteczności publicznej; • licznie występujące zabytkowe krzyże i figury przydrożne; • zachowany w znacznym stopniu historyczny układ urbanistyczny oraz ruralistyczny układ wsi; • tradycyjna architektura wiejska z XIX i XX w.; • zachowane niezwykle cenne mury obronne wraz z wieżą Wróblą w Otmuchowie; • zachowane stanowiska archeologiczne (w tym grodziska); • walory przyrodnicze gminy - Jezioro Otmuchowskie, zabytkowe parki, Otmuchowsko - Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu, obszar specjalny ochrony ptaków Natura 2000: Zbiornik Otmuchów (kod obszaru PLB160003); • oznakowane szlaki turystyczne, w tym piesze, trasy rowerowe, samochodowe; • prężnie działający Dom Kultury „Zamek” w Otmuchowie oraz Miejsko - Gminny Dom Kultury w Otmuchowie, Towarzystwa Miłośników Ziemi Otmuchowskiej; • Centrum Informacji Turystycznej znajdujące się w piwnicach Ratusza Miejskiego w Otmuchowie; • przynależność do Euroregionu Pradziad; 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczający stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych, w tym parków i cmentarzy, postępujący proces ich niszczenia; • niewystarczająca wizualizacja obszaru (brak tablic informacyjnych, miejsc historycznych); • samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych; • pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy; • brak zabezpieczeń antywłamaniowych i przeciwpożarowych w obiektach zabytkowych; • brak systemu informacji turystycznej; • niewystarczająca baza turystyczna i gastronomiczna; • stosunkowo niewielka dbałość o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • mieszana struktura własnościowa, utrudniająca porozumienie w sprawie remontów; • niewystarczające środki finansowe przeznaczane na dotacje na remonty i konserwacje zabytków; • brak muzeum miejskiego; • niewielki obszar, na których obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które nie obejmują zabytkowych obiektów

<ul style="list-style-type: none"> • organizacja imprez kulturalno - rozrywkowych (Lato Kwiatów); • udokumentowane złoża surowców mineralnych (granit, amfibolit, kruszywa naturalne, surowce ilaste) umożliwiające produkcję materiałów budowlanych. 	
---	--

<p style="text-align: center;">SZANSE GMINY OTMUCHÓW</p>	<p style="text-align: center;">ZAGROŻENIA GMINY OTMUCHÓW</p>
<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie atrakcyjności wsi; • pojawienie się funduszy pomocowych wspomagających inwestycje gminne; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie; • podniesienie poziomu życia ludzi; • wykorzystanie walorów zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki; • wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków; • wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne; • rosnący popyt na usługi turystyczne w Polsce i na świecie; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby; • dalszy rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym regionu; • rozwój transgranicznego ruchu turystycznego; • poprawa dostępności do zabytków przez wprowadzanie nowoczesnych, bazujących na technologiach internetowych systemów 	<ul style="list-style-type: none"> • brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków; • niedostateczna kondycja i sytuacja ekonomiczna gospodarstw rolnych, spadek dochodów ludności wiejskiej; • samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemyślanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, agresywnych nośników reklamowych, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami; • niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska; • zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację substancji zabytkowej; • zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów; • jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: wyłącznie poprzez pryzmat ich gospodarczego wykorzystania lub przeciwnie - jedynie jako zasobu historycznego; • brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów

<p>informacji turystycznej;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wysoka atrakcyjność turystyczna regionu; • programy edukacyjne, promocyjne, restrukturyzacyjne, prewencyjne i modernizacyjne realizowane na terenie gminy przez powiat, organy administracji wojewódzkiej i państwowej; • współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk); • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym; • archeologiczne badania na terenach realizowanych lub przewidzianych do inwestycji; • wprowadzenie nowoczesnych metod badawczych; • opracowanie Gminnych programów rewitalizacji; • Dyrektywa INSPIRE. 	<p>zabytkowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • zerwanie ciągłości kulturowej - zmiana systemu wartości pomiędzy pokoleniami; • zagrożenia powodujące zmiany w układzie kompozycyjnym gminy; • zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego przez eksploatację surowców mineralnych oraz działalność rolniczą; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych.
--	---

8. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Otmuchów

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Otmuchów służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów, wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy, za pomocą analizy SWOT, zostały opracowane dwa priorytety, do których realizacji wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami (Tabela nr 7 i 8). Czynności te osiągnięte zostaną

w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), Burmistrz zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go Radzie Miejskiej. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji programu, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji ze zrealizowanych zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 7 i nr 8.

Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I

PRIORYTET I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy.		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	Poprawa dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych poprzez udostępnienie obiektów dla zwiedzających w ścisłej współpracy z właścicielami obiektów.	Ilość osób zwiedzających
	Współpraca oraz wspieranie działań instytucji oraz organizacji turystycznych w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy, rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów oraz podjęcie działań w celu utworzenia muzeum miejskiego.	Ilość podjęcia wspólnych działań, inwestycji, ilość turystów odwiedzających poszczególne obiekty/ atrakcje
	Opracowanie zasad dotyczących umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych w gminie, zwłaszcza dla obszaru układu urbanistycznego miasta Otmuchów, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i ustawą krajobrazową, w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość opracowanych zasad, dokumentów
	Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów.	Ilość postawionych znaków/ tablic
	Montaż iluminacji świetlnych zabytkowych obiektów.	Ilość oświetlonych obiektów

	Stworzenie trasy turystycznej po kapliczkach/figurach/krzyżach znajdujących się na terenie gminy, w postaci mapy z rozmieszczeniem ww. obiektów.	Ilość opracowanych tras, ilość zwiedzających
	Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	Ilość nowych szlaków, ilość osób odwiedzających szlaki
	W momencie przyjmowania strategii, programów, dokonywanie zmian w planach, zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami.	Ilość informacji umieszczonych w dokumentach na temat zabytków, ilość wprowadzonych zmian
	Wspieranie badań archeologicznych poprzez inwentaryzacje terenowe stanowisk archeologicznych w ramach AZP.	Ilość przeprowadzonych badań, ilość odnalezionych obiektów
Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków gminy Otmuchów.	Wykonanie aktualizacji gminnej ewidencji zabytków.	Czy przeprowadzono aktualizację gez, ilość obiektów wyłączonych/włączonych do gez
	Systematyczne zbieranie informacji od właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków, dotyczących przeprowadzonych remontów.	Ilość zebranych informacji
	Kontynuowanie rezerwowania środków w budżecie gminy przeznaczonych na dofinansowania prac konserwatorskich i remontów dla właścicieli zabytków.	Ilość środków przeznaczonych na dofinansowania
	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obejmujące zabytkowe obszary i obiekty oraz opracowanie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego.	Ilość opracowanych planów, czy ujęto zabytkowe obiekty
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu	Przeprowadzenie remontów i konserwacji dla następujących obiektów: 1. Remont budynku ratusza w Otmuchowie; 2. Wykonanie prac restauratorskich i konserwatorskich dla obiektów małej architektury, w pierwszej kolejności figur	Ilość przeprowadzonych prac remontowych, konserwatorskich, ilość wydanych środków

ich zachowania.	<p>przedstawiających św. Jana Nepomucena na terenie gminy;</p> <p>3. Wymiana pokrycia dachowego, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, remont schodów zewnętrznych Pałacu Biskupiego (Zamku Dolnego) w Otmuchowie, ob. siedziba Urzędu Miejskiego w Otmuchowie. Na ten cel planuje się przeznaczyć 369 000,00 zł, w tym z dofinansowania 179 000,00 zł.</p> <p>4. Remont wieży Bramy Wróbla;</p> <p>5. Remont elewacji Zamku w Otmuchowie.</p>	
	<p>Długofalowa rewaloryzacja zabytkowego układu urbanistycznego miasta Otmuchów, poprzez systematyczną renowację kamienic, utrzymanie budynku ratusza w dobrym stanie.</p>	<p>Ilość zaplanowanych prac, ilość przeprowadzonych prac, ilość wydanych środków</p>
	<p>Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków: stanowiących własność gminy, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów.</p>	<p>Ilość odbytych kontroli, ilość obiektów wymagających remonty/ konserwacje, ilość wytypowanych obiektów do remontów/ konserwacji</p>
	<p>Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego, przy obiektach zabytkowych oraz ujętych w ewidencji gminnej (zwłaszcza jeśli chodzi o rozbudowy i przebudowy zmieniające bryłę budynków) we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p>	<p>Ilość podjętych interwencji</p>
	<p>Rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji.</p>	<p>Ilość adaptacji obiektów, rodzaj działań związanych z rewaloryzacją</p>
	<p>Zapoznanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwościami korzystania z programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej. Dysponowanie aktualnymi informacjami o możliwościach starania się o środki pozabudżetowe na dofinansowanie prac konserwatorskich przy</p>	<p>Ilość zainteresowanych dofinansowaniem, ilość spotkań z właścicielami obiektów zabytkowych, ilość przekazanych informacji dotyczących dotacji</p>

	obiektach zabytkowych.	
	Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowej zieleni projektowanej oraz cmentarzach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac
	Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach zabytkowych niebędących własnością gminy.	Wartość dofinansowań
	Wspieranie działań związanych z zabezpieczeniem obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.).	Ilość działań, ilość obiektów, gdzie niezbędne jest zabezpieczenie, ilość wandalizmów
	Stały monitoring oraz aplikowanie o środki z programów wspierających rewitalizację obiektów zabytkowych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego.	Ilość pozyskanych środków
Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	Podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Urzędu Miejskiego zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń.	Ilość przeprowadzonych szkoleń
	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.	Ilość chętnych osób do złożenia wniosków, ilość złożonych wniosków
	Współpraca z urzędem pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną.	Ilość przeprowadzonych prac porządkowych, ilość osób zatrudnionych
	Opracowywanie ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy przy bieżących pracach pielęgnacyjnych i porządkowych prowadzonych na terenie	Ilość sporządzonych ofert, ilość zatrudnionych osób, ilość

	zabytkowej zieleni.	przeprowadzonych prac
--	---------------------	-----------------------

Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

PRIORYTET II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	Po przeprowadzeniu aktualizacji gminnej ewidencji zabytków - elektroniczna publikacja wykazu gminnej ewidencji zabytków na stronie internetowej gminy, w celu zwiększenia świadomości mieszkańców o zasobie dziedzictwa kulturowego gminy.	Ilość ogłoszonych informacji, ilość osób odwiedzających stronę internetową
	Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji środowiska kulturowego, w postaci bazy danych, wraz z obiektami wpisanymi do rejestru zabytków, ujętymi w gminnej ewidencji zabytków.	Czy baza została utworzona
	Stworzenie „vademecum” poświęconego zabytkom dla właścicieli obiektów zabytkowych dotyczącego prac i obowiązków.	Ilość wydanych vademecum, ilość osób zainteresowanych vademecum, ilość pobrań vademecum na stronie
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.	Ilość wydanych publikacji, ilość osób zainteresowanych publikacjami
	Prowadzenie działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: wystaw, konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki itp.	Ilość opracowanych konkursów, wystaw, ilość osób biorących udział
	Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.	Ilość zdarzeń, ilość ogłoszonych informacji, ilość osób zainteresowanych
	Promowanie imprez folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych	Ilość odbytych imprez, ilość wypromowanych

	<p>obrzędów, jako produktów turystycznych stanowiących o tożsamości gminy w ścisłej współpracy z Domem Kultury „Zamek” w Otmuchowie oraz Miejsko - Gminnym Dom Kultury w Otmuchowie.</p>	<p>impresz, ilość osób uczestniczących</p>
	<p>Ustalenie z właścicielami wybranych obiektów zabytkowych, wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków, możliwości i zasady ich udostępniania dla celów publicznych, edukacyjnych.</p>	<p>Ilość osób zainteresowanych zwiedzaniem, ilość osób zwiedzających, ilość udostępnionych obiektów</p>
	<p>Podjęcie działań w kierunku utworzenia w lokalnej prasie (Nowiny Nyskie, Twoja Gazeta Otmuchów/Paczków) rubryki dotyczącej zagadnień związanych z zabytkami (informacje o zamierzeniach i pracach konserwatorskich, ocena ich realizacji, wskazanie najkorzystniejszych realizacji, także realizacji niekorzystnych i samowoli budowlanych).</p>	<p>Ilość przedstawionych informacji, ilość wydanych artykułów</p>
	<p>Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo, poprzez prezentowanie przeprowadzonych konserwacji, remontów, rekonstrukcji itp.</p>	<p>Ilość przeprowadzonych prac, ilość działań związanych z promowaniem dobrych praktyk</p>

9. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
 - aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
 - wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- instrumenty finansowe:
 - finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
 - udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy zabytkach;
 - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje.
- instrumenty społeczne:
 - prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi oraz spółkami), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Otmuchów;
 - edukacja kulturowa.
- instrumenty koordynacji:
 - realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;
 - realizacja poprzez monitoring stanu środowiska kulturowego.
- instrumenty kontrolne:
 - aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
 - oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
 - analizy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego,
 - sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz aktualizacja programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania.

10. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów programu opieki nad zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

W związku z tym ważne jest propagowanie przez organ gminy informacji wśród właścicieli zabytków o różnych możliwościach dofinansowywania szeroko pojętych prac konserwatorskich prowadzonych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Na samym wstępie każdy właściciel czy posiadacz zabytku ubiegający się o pozyskanie środków na prace przy zabytkach powinien pamiętać o sformułowaniu rzeczywistych celów zamierzonych działań przy zabytku, aby wybrać odpowiedni program dofinansowania i przygotować prawidłowo wymagane dokumenty. Jednocześnie ubiegający się o dotacje beneficjent powinien pamiętać, że łączna wartość uzyskanych dotacji ze źródeł zewnętrznych nie może przekraczać 100% całkowitej wartości zadania. Dodatkowo powinien wiedzieć także, że środki z funduszy europejskich nie mogą być łączone ze środkami pochodzącymi z budżetu państwa i samorządów terytorialnych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

- Źródła krajowe:
 - dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
 - dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
 - dotacje wojewódzkie, powiatowe, gminne;
 - dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
 - Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
 - Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa;
 - Rządowy Program Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań program pn. „Razem bezpieczniej”;
 - programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
 - promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Źródła zagraniczne:
 - źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
 - źródła unijne z programów: Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020.

10.1. Dotacje

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015 poz. 1789).

Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;

- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

- **Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków**

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Zasady udzielania dotacji:

- dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50% nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100% wartości robót.

Środki Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - zasady udzielania dotacji określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wniosek należy złożyć do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone lub do 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Została ponadto opracowana Instrukcja w sprawie przyjmowania i rozpatrywania wniosków oraz udzielania i rozliczania dotacji celowej udzielanej przez OWKZ na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa opolskiego.

- **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Środki województwa opolskiego - samorząd Województwa Opolskiego udziela dotacji celowych na prace konserwatorskie i budowlane w drodze konkursu. Zasady i tryb udzielania dotacji określa uchwała nr XXXII/345/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 26 maja 2009 r. (zmieniona uchwałą nr XL/398/2009 z dnia 17 grudnia 2009 r.). Wniosek należy złożyć w terminie wyznaczonym przez Zarząd Województwa Opolskiego (I kwartał) w ramach corocznie ogłaszanego konkursu.

Środki powiatu nyskiego - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXII/308/13 Rady Powiatu w Nysie z dnia 25 stycznia 2013 r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach, sposobu ich rozliczania i kontroli wykonania zleconych zadań (Dz. Urz. Woj. Op. z 2013 r., poz. 583) Rada Powiatu w Nysie.

- **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2016 poz. 446) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę gminy.

Środki gminy Otmuchów - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXVII/194/2009 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 26.03.2009 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków. Z budżetu Gminy Otmuchów mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i instalacyjnych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub ewidencji zabytków znajdującym się na obszarze Gminy Otmuchów, jeżeli:

- 1) obiekt znajduje się w złym stanie technicznym;
- 2) obiekt posiada istotne znaczenie historyczne, sakralne, artystyczne lub naukowe dla Gminy Otmuchów.

Wnioski o dotację składa się do Burmistrza Otmuchowa. Wnioski należy składać w każdym roku kalendarzowym w terminie 30 dni od dnia ogłoszenia naboru przez Burmistrza Otmuchowa.

- **Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny**

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

- **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie

jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

- **Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa**

Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa została powołana przez Sejm RP ustawą z 2 lipca 1947 r. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa jest jedynym w Polsce organem państwowym inicjującym i koordynującym działalność związaną z upamiętnianiem historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego w kraju i zagranicą, a także walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Polski. Do jej zadań należy między innymi:

- sprawowanie opieki nad miejscami walk i męczeństwa Polaków oraz upamiętnianie związanych z nimi faktów, wydarzeń i postaci;
- sprawowanie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi Polaków oraz cmentarzami wojennymi innych narodów na terenie Polski;
- inspirowanie oraz współdziałanie w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych, a także popularyzowanie miejsc, wydarzeń i postaci historycznych związanych z walkami i męczeństwem;
- ocena stanu, a także - w odniesieniu do zagranicy organizowanie i sprawowanie opieki nad miejscami i trwałymi obiektami polskiej pamięci narodowej, szczególnie nad cmentarzami i mogiłami wojennymi oraz cmentarzami ofiar systemów totalitarnych;
- sprawowanie funkcji opiniotwórczej i opiekuńczej nad muzeami - miejscami pamięci, utworzonymi na terenach byłych niemieckich obozów koncentracyjnych i obozów zagłady.

Na stronie internetowej znajdują się wnioski między innymi na dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa na wykonanie prac remontowych na cmentarzach, kwaterach i mogiłach wojennych oraz wniosków o środki finansowe na wykonanie pomników, tablic pamiątkowych lub remonty już istniejących upamiętnień.

- **Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem Bezpieczniej”**

Rządowy Program Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań program pn. „Razem bezpieczniej” został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 18 listopada 2006 r. Program łączy działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jednym z podstawowych założeń programu jest przekonanie obywateli do nawiązania trwałego, stałego, naturalnego partnerstwa z Policją oraz innymi instytucjami ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Szereg przedsięwzięć realizowanych w ramach programu wpisuje się w zadania poszczególnych jednostek i może być realizowana w ramach bieżącej działalności.

Na podstawie aktualnej wiedzy o stanie i poczuciu bezpieczeństwa określono obszary działania programu i kierunki aktywności zaangażowanych podmiotów:

- bezpieczeństwo w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania,

- przemoc w rodzinie,
- bezpieczeństwo w szkole,
- bezpieczeństwo w środkach komunikacji publicznej,
- bezpieczeństwo w ruchu drogowym,
- bezpieczeństwo w działalności gospodarczej,
- ochrona dziedzictwa narodowego.

W ramach obszaru Ochrona dziedzictwa narodowego określono następujący problem: systematyczne niszczenie dziedzictwa narodowego w całym kraju, zwłaszcza drewnianych zabytkowych kościołów, skutkujące utratą dóbr (kradzież, zniszczenie, zaginięcie, nielegalny wywóz, pożary), dla którego wyznaczono następujące zadania:

- podejmowanie międzyinstytucjonalnych skoordynowanych inicjatyw w celu ochrony zabytków, między innymi wspólne inspekcje i kontrole obiektów ze zgromadzonymi dobrami kultury, prowadzone przez przedstawicieli Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków, Policji i Państwowej Straży Pożarnej;
- upowszechnianie nowoczesnych technicznych środków zabezpieczeń (wraz z monitoringiem) zarówno na wypadek klęsk żywiołowych, jak i przestępczej działalności człowieka, np. kradzieży, dewastacji;
- kontynuowanie systemowej rejestracji zbiorów, wraz z dokumentacją fotograficzną i opisową, z uwzględnieniem znakowania obiektów ruchomych;
- przeprowadzanie szkoleń, wydawanie publikacji, współpraca z wyspecjalizowanymi strukturami resortu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, stowarzyszeniami, towarzystwami itd.;
- poprawa wymiany informacji o skradzionych i poszukiwanych zabytkach, w oparciu o przepis art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- stworzenie centralnego systemu informacji o wydanych pozwoleniach na wywóz zabytków za granicę;
- podjęcie działań nad stworzeniem w strukturach organów ścigania specjalistycznej komórki do zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom.

10.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

- **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2016**

Miejsca Pamięci Narodowej - to nowy priorytet w ramach Programów ogłoszonych przez Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzatę Omilanowską. Jego celem jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Dokumenty należy składać poprzez portal systemu EBOI.

Programy na 2016 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- ochrona zabytków,
- wspieranie działań muzealnych,
- kultura ludowa i tradycyjna,
- ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- ochrona zabytków archeologicznych,
- ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego,
- miejsca Pamięci Narodowej.

- **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

10.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

- **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020**

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących

społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;

- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;

- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

- **Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.**

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji, co pozwoli na wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego. Zadaniem ustawy jest stworzenie skutecznych narzędzi, które pozwolą na sprawniejsze wyprowadzanie zdegradowanych obszarów ze stanu kryzysowego. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

- **Kreatywna Europa**

Kreatywna Europa to program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program jest realizowany w latach 2014 - 2020 i zawiera trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiły się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

- **Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020**

Kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego jest celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli jej państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,

- mają siedzibą w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

- **Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020**

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., a 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E-Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych.

Podstawowym warunkiem wsparcia będzie wpisywanie się projektów w zakres priorytetu inwestycyjnego 2c. Tworzone usługi i treści będą musiały zatem przyczynić się do wzmocnienia zastosowań TIK dla e-administracji (np. poprzez udostępnienie ponadstandardowego, rozszerzonego interfejsu zintegrowanego korzystania z usług publicznych lub udostępnienie przetworzonych informacji polityczno - administracyjnych), e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury lub e-zdrowia. Ponowne wykorzystanie ISP w formie e-usług tworzonych przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, przyczyni się do realizacji celów edukacyjnych i zawodowych obywateli, jak również umożliwi łatwiejsze włączenie dorobku kulturowego i naukowego do usług i produktów cyfrowych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back - office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

W ramach celu szczegółowego będą finansowane projekty usprawniające podaż informacji sektora publicznego (ISP) poprzez między innymi digitalizację ISP, w szczególności zasobów kultury i nauki. Wsparcie będzie kierowane na kilka obszarów, w tym zasoby kultury: kontynuacja projektów digitalizacyjnych zgodnie z zaleceniami dokumentów unijnych wskazujących priorytetowe znaczenie m.in. digitalizacji dóbr kultury dla realizacji celów EAC38. Branża kulturalna i kreatywna została uznana za jedną z najszybciej rozwijających się w ostatnich latach.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

- **Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)**

Jest to kolejny program finansowy, dotowany przez Unię Europejską, w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), z którego możliwe było i będzie finansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020. W jego projekcie zapisano między innymi, że w jego ramach przewidziane jest działanie 7.8. „Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich”, a w nim poddziałanie 7.8.2.1. „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”. W ramach tego poddziałania mogą być wspierane następujące typy operacji:

- odnawianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego;
- zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Koszty kwalifikowalne obejmują:

- koszty zakupu, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- koszty prac konserwatorskich lub restauratorskich;
- koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

- **Działania LEADER**

Dodatkowo w środkach UE kierowanych do Polski przez EFRROW dofinansowania na inicjatywy związane z ochroną dziedzictwa i podtrzymaniem tradycji kulturowych można szukać w ramach działania 7.15 LEADER (PROW), definiowanego jako podejście oddolne, mające na celu rozwój lokalny kierowany przez lokalną społeczność. LEADER może być realizowany na obszarach wiejskich, przez które rozumieć należy tereny całego kraju, z wyłączeniem obszaru miast o liczbie mieszkańców większej niż 20 000. Dla danego obszaru na terenach wiejskich, zamieszkanego przez minimum 30 000 lub maksimum 150 000 mieszkańców, powstać powinna tzw. Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) zawierająca wszelkie aspekty charakterystyczne dla danego terenu i zamieszkującej go ludności, które mogą przyczynić się do rozwoju gospodarczego, turystycznego, społecznego i kulturowego tego obszaru. LSR będzie realizowana na obszarze obejmującym przynajmniej dwie gminy, których tereny stanowią (bądź zawierają) obszary wiejskie, dla których utworzona zostanie tzw. Lokalna Grupa Działania (LGD). Podejście LEADER wskazuje konieczność osiągnięcia przez Lokalną Grupę.

Działania określonych celów szczegółowych, do których należą między innymi:

- wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem świadczenia usług rolniczych;

- rozwój produktów lokalnych;
- zachowanie dziedzictwa lokalnego;
- rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

Operacje realizowane w ramach LSR powinny jednak wskazywać na wykorzystanie lokalnych zasobów, takich jak: surowce naturalne, miejscową infrastrukturę, lokalizację (położenia geograficzne), dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe, potencjał mieszkańców itp.

- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020 (RPO WO 2014 - 2020)**

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020 opracowany został w grudniu 2014 r. Jest to program operacyjny finansowany zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji programu jest obszar województwa.

Zakres RPOWŚ 2014 - 2020 jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe, określone dla regionu w głównych dokumentach strategicznych i uwzględnia te obszary interwencji, których realizacja przyniesie największe efekty. W programie znalazło się 11 osi priorytetowych, w tym Oś priorytetowa V. Dziedzictwo naturalne i kulturowe, w ramach której wyznaczono cel tematyczny oraz priorytety inwestycyjne realizowane w ramach osi priorytetowej:

Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

Priorytet inwestycyjny 6a. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6b. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6c. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet inwestycyjny 6d. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.

Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja środków unijnych na oś priorytetową V. planowane wsparcie z Unii Europejskiej ma wynieść 75 700 000,00 euro.

- **Strategia działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 roku**

Strategia wyznacza kierunki, zakres, formy, a także skalę działalności Funduszu służącej finansowemu wspieraniu przedsięwzięć na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej w województwie opolskim. Fundusz stanowi ponadto istotne źródło dofinansowywania projektów środowiskowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).

W zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody - priorytety wskazują kierunek „nowego podejścia” do ochrony przyrody, uwzględniające europejskie wymogi, w tym m.in. wdrażanie systemu Natura 2000, optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniające spójność ekologiczną województwa i ochronę bioróżnorodności. Zgodnie z obowiązującym Programem ochrony środowiska Województwa Opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do roku 2019 priorytetowo traktowane będą w szczególności:

- wdrażanie systemu NATURA 2000;
- optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniająca spójność ekologiczną województwa oraz ochronę różnorodności biologicznej, w tym pobudzenie aktywności samorządów;
- polepszenie wdrażania programu rolno - środowiskowego;
- wprowadzanie zielonej infrastruktury do planowania przestrzennego;
- odbudowa zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych.

- **Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020**

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę Otmuchów zadań z zakresu ochrony zabytków

Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Otmuchów;
- kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy.

Gmina Otmuchów jest właścicielem (posiada tytuł prawny) lub współwłaścicielem 54 obiektów zabytkowych, z czego 13 obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz 41 obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Szczegółowy wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 9). Gmina jako właściciel tych obiektów jest ustawowo zobligowana do opieki nad tymi obiektami: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina Otmuchów powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcał do dłuższych pobytów.

Tabela nr 9. Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków, których gmina Otmuchów jest właścicielem

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT	OBECNA FUNKCJA OBIEKTU
1	Kałków		42	Szkoła (współwłasność)	mieszkania, poczta
2	Kałków		87	Dom (współwłasność)	dom
3	Lasowice		35	Dawna szkoła (współwłasność)	dom
4	Meszno		57	Przedszkole	Dom
5	Nieradowice			Pałac	Mieszkania pracowników dawnego PGR
6	Otmuchów			Układ urbanistyczny	
7	Otmuchów	Ogrodowa		Fragmety murów obronnych na obwodzie starego miasta	Relikt murów miejskich
8	Otmuchów	F. Roosevelta		Fragmety murów obronnych na obwodzie starego miasta	Relikt murów miejskich
9	Otmuchów	Nyska		Wieża bramy Nyskiej tzw. Wróbla	Relikt obwarowań miejskich
10	Otmuchów	Żeromskiego		Brama	Relikt murów miejskich
11	Otmuchów			Pozostałości baszty	Relikt obwarowań miejskich
12	Otmuchów			Zamek	Hotel
13	Otmuchów			Tempietto nad studnią	Obudowa studni
14	Otmuchów			Ogrodzenie dziedzińca zamkowego od strony południowej z bramą	Ogrodzenie zamku
15	Otmuchów			Pozostałości obwarowań zamkowych	Relikt
16	Otmuchów			Park krajobrazowy przy zamku	Park miejski

17	Otmuchów			Pałac (tzw. zameczek)	Urząd Miasta i Gminy
18	Otmuchów			Fragment murów miejskich na obwodzie miasta	Relikt muru miejskiego
19	Otmuchów	Orkana		Fragment murów miejskich z zarysem baszty	Ściana obwodowa budynku
20	Otmuchów	Rynek	1, 1a	Ratusz	Biblioteka
21	Otmuchów	Żeromskiego	1	Szkoła Ewangelicka	Szkoła
22	Otmuchów	Szkolna	2	Szkoła	Szkoła
23	Otmuchów	Rynek	7	Dom (kino Podzamcze)	Sala kinowa
24	Otmuchów			Ogród Książęcy	Park miejski
25	Otmuchów	Cicha	3	Dom (współwłasność)	Dom
26	Otmuchów	Cicha	4	Dom (współwłasność)	Dom
27	Otmuchów	Cicha	5	Dom	Dom
28	Otmuchów	Krakowska	8	Dom (współwłasność)	Dom
29	Otmuchów	J. Lompy	2	Dom (współwłasność)	Dom
30	Otmuchów	J. Lompy	3	Dom (współwłasność)	Dom
31	Otmuchów	A. Mickiewicza	11	Dom (współwłasność)	Dom
32	Otmuchów	F. Roosevelta	8	Dom (współwłasność)	Sklep
33	Otmuchów	Rynek	6	Dom (współwłasność)	Dom
34	Otmuchów	Rynek	8,8a	Dom (współwłasność)	Dom
35	Otmuchów	Rynek	9	Dom (współwłasność)	Dom
36	Otmuchów	Rynek	13	Dom (współwłasność)	Dom
37	Otmuchów	Nyska	2	Dom (współwłasność)	Dom
38	Otmuchów	Nyska	7	Dom (współwłasność)	Dom
39	Otmuchów	Nyska	10	Dom (współwłasność)	Dom
40	Otmuchów	Nyska	13	Dom (współwłasność)	Dom, Bar, Sklep
41	Otmuchów	Nyska	14	Dom (współwłasność)	Dom
42	Otmuchów	Plac Jana Pawła II	3	Dom (współwłasność)	Dom
43	Otmuchów	Krakowska	53	Dom (współwłasność)	Dom
44	Otmuchów	Warszawska	6	Dom (współwłasność)	Dom
45	Otmuchów	Warszawska	7	Dom (współwłasność)	Dom
46	Otmuchów	Kościuszki	2	Dom (współwłasność)	Dom
47	Siedlec		19	Szkoła (współwłasność)	Dom
48	Starowice			Dwór (współwłasność)	Mieszkania pracowników dawnego PGR
49	Starowice			Park (współwłasność)	
50	Starowice			Oficina dworska (współwłasność)	Ruina
51	Śliwice			Przedszkole (współwłasność)	Dom, Świątlica
52	Wójcice		126	Szkoła	Szkoła
53	Zwanowice			Kolumna Maryjna	Pomnik
54	Zwanowice			Krzyż przydrożny	Pomnik

* Obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków.

Rada Miejska, zgodnie ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), posiada prawo przyznawania dotacji celowych z własnych środków na prace przy zabytkach znajdujących się na terenie gminy Otmuchów. Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa uchwała nr XXVII/194/2009 Rady Miejskiej w Otmuchowie z dnia 26.03.2009 r.

W ostatnich latach gmina przeznaczyła na ochronę zabytków 299 214,42 zł, w tym 140 000,00 zł z dofinansowania:

- 2012 - 2014 - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej Zamku w Otmuchowie - 216 239,36 zł, w tym dofinansowanie 100 000,00 zł;
- 2014 - 2015 - prace restauratorskie i konserwatorskie przy figurze św. Jana Nepomucena w Kałkowie - 23 769,75 zł;
- 2014 - Prace polegające na technicznej konserwacji tarczy herbowej bpa Andrzeja Jerina sgraffito - 59 205,31 zł, w tym dofinansowanie 40 000,00 zł.

Gmina planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków również w latach obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami. Środki zabezpieczone na zabytki przez gminę nie są uzależnione od ilości wniosków, ich wielkość w budżecie ulega zmianie. W 2016 r. na ochronę zabytków zabezpieczono 100 000,00 zł. Dodatkowo zaplanowano w latach 2016 - 2020 wymianę pokrycia dachowego, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, remont schodów zewnętrznych w pałacu Biskupim. Na to zadanie zaplanowano 369 000,00 zł, w tym z dofinansowania 179 000,00 zł.

Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2016 - 2019 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac).

Możliwe jest wsparcie finansowe przez gminę danego zabytku będącego w gminnej ewidencji zabytków w połączeniu z Gminnym programem opieki nad zabytkami oraz zapisami w budżecie gminy. W przypadku spełnienia tych kryteriów istnieją podstawy formalne do dofinansowania prac przy takim zabytku z budżetu gminy. Pomimo braku sformułowania w ustawie o ochronie zabytków możliwości dofinansowania zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków to biorąc pod uwagę wpisane do Gminnego programu opieki nad zabytkami doprowadzanie do poprawy stanu zabytków, dopuszczalne jest także ich dofinansowanie.

Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy Otmuchów.

Zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

12. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r.- Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
16. Materiały udostępnione przez Urząd Miejski w Otmuchowie;
17. Materiały konserwatorskie udostępnione w siedzibie WKZ o. Opole;
18. Śląsk bez granic. Zamki i pałace z lotu ptaka, Marek Gaworski, wydanie I, Strzelce Opolskie 2015;
19. J. Brzezińska - Laszczkova: Karol Ferdynand królewicz polski i biskup wrocławski, Księgarnia Akademicka 2001;
20. L. Kajzer, J. Salm, S. Kołodziejski: Leksykon zamków w Polsce, Arkady 2001;
21. J. Lamparska: Zamkowe tajemnice, Asia Press 2009;
22. M. Perzyński: Zamki, twierdze i pałace Dolnego Śląska i Opolszczyzny, WDW 2006;
23. M. Sikorski, M. Grudzień: Otmuchów - Szkice do portretu miasta, 1995;
24. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T. VII, Województwo opolskie, Z. 3, Powiat grodkowski, Warszawa 1964;
25. E. Wijas-Grocholska, Architektura wiejska powiatu nyskiego (http://opolski-dom.pl/?page_id=272);
26. M. Staffa Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie, Przedgórze Paczkowskie, 2007;
27. www.otmuchow.info;
28. <http://zamek.otmuchow.pl>;
29. www.nid.pl;

30. www.nimoz.pl;
31. www.stat.gov.pl/gus;
32. www.isap.sejm.gov.pl;
33. www.wikipedia.pl.

13. Spis tabel i zdjęć

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Otmuchów;
2. Tabela nr 2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w gminie Otmuchów;
3. Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Otmuchów;
4. Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie Otmuchów;
5. Tabela nr 5. Spis stanowisk archeologicznych z terenu gminy Otmuchów;
6. Tabela nr 6. Analiza SWOT;
7. Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I;
8. Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II;
9. Tabela nr 9. Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków, których gmina Otmuchów jest właścicielem;
10. Rys. 1. Panorama miasta z zamkiem w poł. XVIII w. na rycinach F. B. Wernhera, źródło: <http://www.zamkipolskie.com/otmuchow/otmuchow.html>;
11. Rys. 2. Plan zamku wg. G. Grundmanna, źródło: Leksykon Zamków w Polsce, L. Kajzer, S. Kołodziejcki, J. Salm, Arkady 2002; <http://www.zamkipolskie.com/otmuchow/otmuchow.html>;
12. Rys. 3. Zamek w połowie XVIII w. ryc. CH.F.B. Wernhera, źródło: Leksykon Zamków w Polsce, L. Kajzer;
13. S. Kołodziejcki, J. Salm, Arkady 2002, <http://www.zamkipolskie.com/otmuchow/otmuchow.html>;
14. Zdjęcie nr 1. Zespół pałacowo folwarczny z parkiem, Piotrowice Nyskie, 2011, fot. M. Szczygieł, źródło: http://opolskie.fotopolska.eu/nowe_zdjecia/m51607,Bukow.html?galeria_zdjec&m=52101&f=615095-foto.